

ॐ

వేదములు

విచారణ

వేద విజ్ఞానము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కృష్ణ మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షపతి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాజీ

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

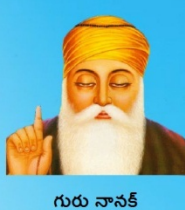
గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు త్రైలింగ స్వామి

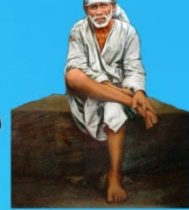
గురు లాహిరి మహాకవి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ కారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

నన్ను “నేను” చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120036039

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals Newspapers Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject:

Language:

Scanning Centre:

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) | [Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

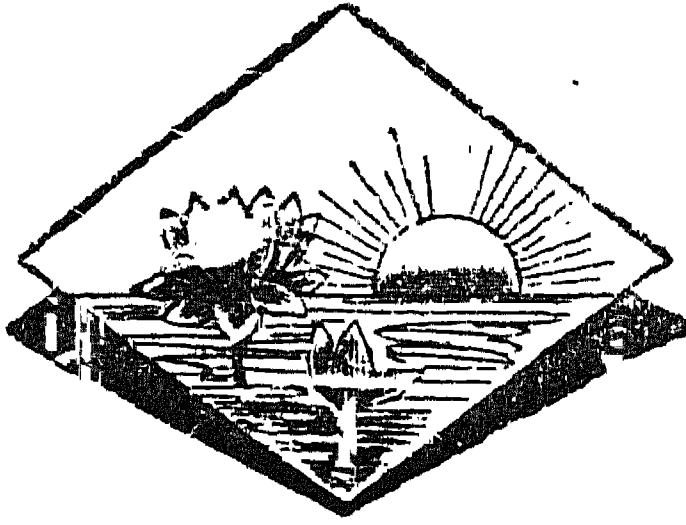
మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది ఐలిప్పులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

వేదవిజ్ఞానము

చర్మ గణపతిశాస్త్రి

వెల: 10-00

వేదము - సత్యాన్వేషణ

వేదములు భగవంతుని నిశ్వాసలవంటివనియు వానికి కర్త అని ఎవఁడును ఉన్నట్లు తెలియుటలేదు గాన అవి అపారమైనవినియుఁ బెద్దలందురు. వేదములు వర్ణాశ్రమ ధర్మములను గూర్చి చెప్పినవి. ఈ వేదములను శ్రుతులు (ధ్యానావస్థలో ఋషులకు వినఁబడినవి.) అనియు అందురు. వీనిని స్మరించి చెప్పఁబడినవి స్మృతులు, ఆ స్మృతులను మనువు ఆపస్తంబుఁడు మొదలగువారు చెప్పిరి. అందులో బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులనువర్ణములవారు నల్లరు కలరనియు వారి వారికి వేరువేరు కర్మలున్నవని ఆ ఋషులు చెప్పిరి. వేదములు చదువుట, చదివించుట, యజ్ఞములు చేయుట చేయించుట, దానము చేయుట పుచ్చుకొనుట అను ఆరు కర్మలు బ్రాహ్మణులకుఁ జెప్పఁబడినవి. వేదములు చదువుట, యజ్ఞములు చేయుట, దానమిచ్చుట, యుద్ధముచేయుట, రాజ్యపాలనము అను కర్మలు క్షత్రియులకుఁ జెప్పఁబడినవి. వైశ్యులకు మొదటి మూడును వర్తకము చేయుట, పశుపాలన, కృషి కర్మ అని చెప్పఁబడెను. శూద్రులకు సేవ చేయుట వృత్తి అని చెప్పఁబడినది.

యోఽనధీత్య ద్విజోవేద మన్యత్ర కురుతే శ్రమం

స సాన్వయః శూద్రసమః పాత్రతాం నప్రపద్యతే

తల్లి గర్భమునుండి పుట్టుట, గురువు దగ్గర జ్ఞానము పొందుట (జ్ఞానజన్మ) అను ఈ రెండుజన్మలు గలవారు ద్విజులనఁబడిరి. వారు బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు అయి యున్నారు. ఆ ద్విజులు అనఁగా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులు వేదము చదువక ఇతరములందు శ్రమ చేసినచో వారును శూద్ర సమానులవుదురని స్మృతి చెప్పుచున్నది. ఆ వేదము కూడ అర్థము సహితముగాఁ జదువకపోయినచో వాడు ఎద్దుమొద్దువంటివాఁడు. అర్థజ్ఞానములేని వేదమువలన ఉపయోగము లేదని యాస్కాదులు చెప్పిరి. ఆ బ్రాహ్మణులు కూడ పై కర్మలే చేయవలయునే కాని సేవా వృత్తియు ధన సంఘమును చేయరాదనియు శరీరపోషణముకంటె ఎక్కువ యుంచుకొనరాదనియు స్మృతులు ఘోషించినవి. "సేవా వృత్తిః శ్వ వృత్తిః స్యాత్, శ్వ వృత్తిర్నకదాపిచ" "కృషి కర్మచ కారయేత్" సేవావృత్తి కుక్కవృత్తి

యనియు ఆ వృత్తి యెన్నటికిఁ జేయరాదు. జీవికకు తప్పనిసరియైనచో ఆవధర్మముగా “కృషి కర్మ” మాత్రము చేయింపవలెననియు స్మృతులు ఘోషించినవి. ఇది ప్రాచీన ధర్మము.

ఇదివరలో ఇటువంటి కర్మలు చేయువారున్నను నేడు మాత్రము ఎవరో కొందరే ప్రేళ్ళమీద లెక్కపెట్టఁదగినవారుగనే యున్నారు. పూర్వము చెప్పఁబడిన ధర్మముల ప్రకారము అర్థజ్ఞాన పూర్వకముగా వేదములు చదువక, సేవకవృత్తి చేయుచు ధనసంపాదనము చేయుచుండుటచే వారు వేదధర్మము నుండి బ్రష్టులైనట్లే. కాని నేడు పై ధర్మములు ఆచరించకపోయినను జన్మ చేతనే బ్రాహ్మణులమనుకొనువారిని బట్టి వారిపలెనే మేమును ఎందుకు వేదములు చదువరాదు? మాకంటె వారి ఘనత ఏమి? అని నేటివారు చెప్పుచున్నారు. మరియు శూద్రులు వేదార్థులు ఎందుకు కారు అని ఈ క్రింది సూక్తులను ప్రమాణముగా చెప్పుచున్నారు.

యథేమాం వాచం కళ్యాణీ మావదాని జనేభ్యః

బ్రహ్మరాజన్యాభ్యాం శూద్రాయచార్యాయ స్వామ్య చారణాయ

(యజు. అధ్యాయ. 26-2)

ఈ కళ్యాణమైన వేదవాక్కును బ్రాహ్మణునకు, రాజునకు, శూద్రునికి, వైశ్యునికి స్వసంబంధియగు వానికి చెప్పితిని అట్లే నీకు చెప్పుచున్నాను” అను సూక్తి యజుర్వేదములోఁ గనిపించుచున్నది. వారివారి ప్రవర్తనను బట్టియు శూద్రులు బ్రాహ్మణులుగాను, బ్రాహ్మణులు శూద్రులుగా నవుదురు.

శూద్రోబ్రాహ్మణతా మేతి బ్రాహ్మణశ్చైతి శూద్రతామ్

క్షత్రియాజ్ఞాత మేవంతు విద్యాద్వైశ్యాత్తధైవచ

(మను. 10-5)

అని యీ సూక్తి చెప్పుచున్నది.

ధర్మచర్యయా జఘన్యోవర్ణః పూర్వం పూర్వం వర్ణమాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ అధర్మ చర్యయా పూర్వోవర్ణో జఘన్యం జఘన్యం వర్ణమాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ

(అపస్తంబ)

ధర్మాచరణచే క్రింది క్రింది వర్ణము తనపై పై వర్ణమును పొందును. అధర్మాచరణచేత పై పై వర్ణము తన క్రింది వర్ణమును పొందును అని యాపస్తంబుడు చెప్పెను.

స్వాధ్యాయేన జపైర్హోమై స్తైవిద్యేనేజ్యయా సుతైః
మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః

(మను. 2-28)

బాగుగానున్న మంచి చదువుచేత, జపములచేత, హోమములచేత వేదత్రయ పాఠముచేత ఇష్టిచేత, సుతులచేత, మహాయజ్ఞములచేత యజ్ఞములచేత ఈ శరీరము బ్రహ్మకు సంబంధించినదిగా అనఁగా బ్రాహ్మణవర్ణముదిగా చేయబడుచున్నది అని

న విశేషోస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రాహ్మ్యమిదం జగత్
బ్రహ్మణా పూర్వ సృష్టం హి కర్మభి ర్వర్ణతాంగతం (భారతము)
చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం గుణకర్మ విభాగశః (గీత)

వర్ణములలో విశేషము లేదు. బ్రహ్మచే సృజింపబడినవి. కర్మలచే అయా వర్ణములై నవి. నాచేత గుణకర్మల విభాగమునుబట్టి నాలుగు వర్ణములు సృజింపఁబడినవి అను సూక్తులను నేటివారు సత్త్వాది గుణములనుబట్టి బ్రాహ్మణాదులుగాఁ జేయఁబడిరని చెప్పుదురు. పూర్వులు వారువారుచేసిన సాత్త్వికాది గుణకర్మలనుబట్టి బ్రాహ్మణాదులుగా సృజించితి నని యర్థము చెప్పుదురు. మరియు దీనికి ప్రమాణముగా నిట్లు చెప్పుదురు.

“రమణీయచరణా రమణీయాం యోనిం ప్రపద్యంతే కపూయ చరణాః
కపూయాం యోనిం ప్రపద్యంతే శ్వయోనిం వా చంఢాల యోనింవా”

“మంచి ప్రవర్తనగలవారు మంచిజన్మను పొందుదురు. చెడు ప్రవర్తనగలవారు కుక్కగానో చంఢాలుడుగానో పుట్టుదురు” అని.

మరియు శస్త్రగురువులు ద్రోణ, కృపాచార్యాదులు యుద్ధముచేసినను బ్రాహ్మణులుగానే పరిగణింపబడిరి. బ్రహ్మజ్ఞానమున్న జనకాదులు క్షత్రియులుగాను విదురాదులు శూద్రులుగాను పరిగణింపఁబడిరి.

విశ్వామిత్రుడు క్షత్రియుడైనను శమాది గుణములు పొంది బ్రహ్మర్షి యయ్యెను.

మఱియు వ్యాసమహర్షిచే రచింపఁబడెనని చెప్పఁబడు సిద్ధాంత దర్శనములో నిట్లు చెప్పఁబడెను.

గుణేభ్యో భేదో జాతిక్రియా కాలానాం (సిద్ధాంత. 1-4-12)

గుణములఁబట్టి జాతికి క్రియకు కాలమునకు భేదము కలుగును. శుద్ధ సత్త్వగుణంబుచేత బ్రాహ్మణ జాతియు, సత్త్వము నాశ్రయించిన రజోగుణంబుచేత క్షత్రియజాతియు తమోగుణము నాశ్రయించిన రజోగుణముచేత వైశ్యజాతియు రజోగుణమునాశ్రయించిన తమోగుణముచేత శూద్రజాతియుఁ గలుగును. క్రియలంటే శమ శౌర్య కృషి సేవాదులు. కాలము అంటే పత్య యుగ త్రేతాయుగాదులు.

నోన్మేషశ్చై త్వవృత్తిరన్య జాతీయాః (సిద్ధాంత. 1-4-4. కృత)

సత్త్వాది గుణములు భాసిల్లక శౌర్యాదులు భాసిల్లినచో బ్రాహ్మణ కులమునందుఁబుట్టినను క్షత్రియుడేయగును. శౌర్యాదులు భాసిల్లినచో క్షత్రియకులమందు పుట్టినను బ్రాహ్మణుడేయగును. ఇట్లే వైశ్య శూద్రుల విషయమునను గ్రహింపవలెను.

పై వానిని బట్టి చూచినచో ఎవరు ఎట్టివారో తేలిసికొనుటలో చిక్కులు గలుగుటయే యగును. ఒకే కులమందుఁబుట్టిన వారుగూడ వారి వారి స్వభావములను బట్టి భిన్న జాతీయులు కావలసివచ్చును. లోక వ్యవహారములొక గూడ సాంకర్య మేర్పడును.

కాని సాధారణముగా మానవులు తమ తమ తల్లి దండ్రుల గుణకర్మలు గలవారై యుందురు మరియు తమ తల్లిదండ్రుల వృత్తుల ప్రకారము అలవాటుల ప్రకారము నడుచు చుందురు. అహర వ్యవహారములు గూడ తల్లి దండ్రులను బట్టి యింటి పరిస్థితులను బట్టి వాని కనుగుణముగానుండును. ఎవరైన నొకడు శౌచ వంతుడై సాత్త్విక ప్రవృత్తిగల వాడైనను కుటుంబములోని వారందఱు అట్లుండుట లేదు.

తల్లి దండ్రులు వారి బంధువులు శౌచము సాత్త్వికాది గుణములు గలవారై నచో వారి సంతానము కూడ అట్లేయుండును. తల్లిదండ్రులు వారి బంధువులు సాత్త్విక శౌచాది గుణములు లేని వారై నచో వారి సంతానము గూడ అట్లే యుండుట మానము చూచు చున్నాము. కనుక పూర్వులు జన్మను బట్టి కులములు వ్యవహరించుటలోని యాశయము కావచ్చును.

ఒక వేళ తల్లి తండ్రులు శౌచాదులు లేని వారై నను ఒకానొకడు సత్త్వాది గుణవంతుడుగా నుండవచ్చును. అట్టివానిని బ్రాహ్మణుని క్రింద గ్రహించి వానికి వేదాదులు బోధింపవచ్చును ఇందుకు విశ్వామిత్రుడు సత్య కామజాబాలుఁడు మొదలగు వారిచరిత్ర లిందుకు నిదర్శనములు

చలితశ్చై నాన్ స్వధర్మస్థాపయేత్ (గా 11)

స్వధర్మము నుండి పడిన వారిని రాజు వారి వారిధర్మములలో నుంచుచు నట్లుండనివారిని క్రింది వర్ణములలోనికి పంప వలెను

పై పై వర్ణములనబడు వారిలో అధర్మ ప్రవర్తనలును క్రింది వర్ణములనబడు వారిలో ధర్మ ప్రవర్తనలును కనబడు చున్నవి.

వైదిక ధర్మము నుండి జాతీన బ్రాహ్మణులు చాలమంది వేదములు చదువక సేవక వృత్తిని చేయుచున్నను కొంత వరకు శౌచము సాత్త్విక ప్రవృత్తియు గలిగి యుండుట ఇతరులు చాలమంది అట్లు ఉండకపోవుట నేడు వారి ఆచారవ్యవహారములలోఁగనుపట్టుచున్నది.

పూర్వులు చెప్పిన ప్రకారము ఎనిమిదవ యేటనే సరియైన యాశ్రమములకుఁబంపి, బ్రహ్మతత్త్వమును, బ్రహ్మచర్యమునకును గృహస్థాధ్యాశ్రమములకును ముఖ్యాశయమైన వేద విజ్ఞానమును తెలిపి నిజమైన జ్ఞానముగావించినచో మన భారత సంస్కృతి తిరిగి తల యెత్తుకొని ప్రపంచము నందు గురుస్థానమును పొందఁగలుగును.

ధనములు ఉద్యోగములు ఆశించి బ్రాహ్మణులు పతితులైరి. జీవితములకు జ్ఞానమే లక్ష్యముకాని ధనము ఉద్యోగములు కావని గ్రహించి వానికై ఎగబడకుందురుగాక. ఇందు వేదములను గూర్చిన వివరణమును, ఆవేదముల చదువు పద్ధతులును వానినర్థము చేసికొనుటకు వైదికవ్యాకరణము నిఘంటువును చేర్చబడెను. వీనినిగ్రహించి వేదవిజ్ఞానులగుదురుగాక.

ఇట్లు, విధేయుడు
చర్ల గణపతి శాస్త్రి

విషయ సూచిక

	పుట
1 వేద పదమునకు అర్థము. వేదములెన్ని?	1
2 వేదములు మూడు అపౌరుషేయములు	2
3 ఋగ్వేదాది విషయ వివరణము	4
4 వేదములర్థసహితముగా చదవవలెను	5
5 విద్యలు-ఋగ్వేదము-ఋక్కులు	9
6 దేవతలెందఱు	10
7 ఋక్కులెన్ని విధములు	11
8 పరోక్ష కృత ఋక్కులు	12
9 ఆధ్యాత్మిక ఋక్కులు	13
10 అగ్ని వాయ్వాదులు జడములు కావు	13
11 వేదములు ఏల ఫలించుట లేదు	15
12 ఋషులు మంత్ర ద్రష్టలు - దేవతలు నై వేద్యము తినరు	16
13 యజుర్వేదము	18
14 సామవేదము-అధర్వవేదము	20
15 అగ్న్యాదుల స్థానము	23
16 అగ్ని-వాయువు-ఇంద్రుడు-సూర్యుడు	25, 6
17 ఋగ్వేదాదుల శాఖాదులు	28
18 ఋగ్వేదములోని విషయ విభాగము	30
19 ఋక్ యజుర్వేద భాష్మాణ విషయములు	32
20 వామనావతార కథ	33
21 శునశ్శేఫ కథ	38
22 వృత్ర కథ	40
23 యమీయముల సంవాదము	42
24 మంత్రములు చదువు రీతులు	44
25 వైదిక వ్యాకరణము	64
26 వైదిక నిఘంటువు (శ్లోక రూపము)	79
27 అకారాది వైదిక పద నిఘంటువు	93

వేద విజ్ఞానము

“విదంతి అనేన ధర్మం” దీనిచే జనులు ధర్మమును తెలిసికొందురు కనుక వేదము అని వేదశబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి అర్థము. ఇది విదజ్ఞానే అను ధాతువు నుండి ఏర్పడిన రూపము, విద విచారణే (విచారణయందు) “విద సత్తాయాం (ఉనికియందు) విదజ్ఞానే (జ్ఞానమందు) విద్ లాభే (లాభమందు) ఏతేషాం ధాతూనాం విషయే వర్తతే యస్మాత్ తతోవేద ఇత్యుక్తః” విద అను క్రియ విచారణ, ఉనికి, జ్ఞానము, లాభము అను అర్థములందు ఉన్నది కాన వేదము అని చెప్పబడినదని శంకర భాష్యము. “ఇష్టప్రాప్త్యనిష్టపరిహారయో రలౌకిక ముపాయంయో వేదయతి సవేదః” ఇష్టము లభించుటకును అనిష్టము పోగొట్టు కొనుటకును అలౌకికమైన యుపాయమును తెలుపునది వేదము.

ప్రత్యక్షేణానుమిత్యా వాయుస్తూపాయో న బుధ్యతే
ఏవం విదంతి వేదేన తస్మాద్వేదస్య వేదతా.

ప్రత్యక్షముగాఁగాని, అనుమాన ప్రమాణముచేతఁగాని దేనికి ఉపాయము తెలియఁబడదో ఇది వేదముచేత తెలియబడును. కాన దీనికి వేద మను పేరు వచ్చినది. స్వర్గాదులుగాని పుత్రకామేష్టినిబట్టి పుత్రజననము దర్శ పూర్ణ మాసాది కర్మల ఫలములు పాపపుణ్యములు యజ్ఞాదులవల్ల వచ్చు వర్షాది యోగములు, సోమయాగ వాజసనేయ రాజసూయాదుల వచ్చు పుణ్య ఫలము లును స్వర్గాదులును వేదమువల్ల తెలియనగును. అవి వ్రత్యజ్ఞానుమాన ప్రమాణాదులవల్ల తెలియవు. ప్రత్యక్షాది ప్రమాణాన వగత్కార్య బోధకత్వం వేద త్వం” అని సూక్తి. ఇట్లు చేసినచో స్వర్గము వచ్చును. ఈ కర్మలు చేయక పోయినచో పాపము కలుగును. వృష్టి, పుత్ర స్వర్గాది ఫలములను వ్రత్య జ్ఞానుమానాదులు బోధింపలేవు. “మంత్ర బ్రాహ్మణయోర్వేద నామధేయం ” మంత్రభాగములు బ్రాహ్మణ భాగములు వేదములని చెప్పఁబడునని ఆపస్తంబ మహర్షి బ్రాహ్మణభాగములు వేదములు కావని దయానందస్వామి.

వేదములెన్ని

అనంతావై అను సూక్తినిబట్టి వేదములు అనంతములు అని తెలియు చున్నది. “భరద్వాజో హత్రిభిరాయుర్భిర్రహ్మచర్యము వాసతం జీర్ణం స్థవి

రం శయానం ఇంద్ర ఉపవ్రజ్యోవాచ. భరద్వాజ యది చతుర్థమాయుర్థ
ద్వాం కిమనేన కుర్యాః. బ్రహ్మచర్య మేవేతేన చరేయమితి హోవాచ. తం
హతీన్ గిరిరూపా నజ్ఞాతానివ దర్శయామాం చకార, తేషాం హైకై కస్యా
న్ముష్టిమాదదే సహోవాచ భరద్వా జేత్యామంత్ర్య వేదావై ఏతే. అనంతా
వై వేదాః” ఇతి.

“నీకు నాలుగింతలు ఆయుర్దాయము ఇచ్చినను వేదములను తెలిసికొన
లేవు. అవి అనంతములు. అవి గోవేదములు పర్వతములంతటివి, నీవీ మూడు
జీవితములలో తెలిసికొన్నది ఈ మూడు గుప్పిడులే అని భరద్వాజునితో ఇం
ద్రుడనెను. తై. బ్రా. 3-10, 11, 14)

వేదములు మూడు

జ్ఞానప్రదములైన వేదములు అనంతములైనను నేడు బాహ్యరూపముగ
చూచినచో అవి మూడు. లోకవ్యవహారములో వి ఋగ్వేదము, యజుర్వే
దము, సామవేదము, అథర్వవేదము అని నాలుగు విధములు చెప్పబడినను
విషయవిభాగమునుబట్టి చూచినచో అవి మూడై అని గ్రహింపవలెను. “తయీ
వై విద్యా ఋచోయాజుంషి సామాని” అని శతపథము (శత. 4-6-7-1) లో
చెప్పబడెను. వేదవిద్య ఋక్కులు యజుస్సులు సామములు అని మూడు
విధములు. వానిని త్రయి అందురు. అని. “ఇతి వేదాస్త్రయ స్త్రయీ” ఇట్లు
వేదములు మూడు అని యా విధముగా నిఘంటువులందును చెప్పబడెను.
కనుక విషయ విభాగమును బట్టి మూడు అన్నను బాహ్యరూపమును బట్టి
నాలుగు అన్నను విరోధము లేదు.

వేదములు అపౌరుషేయములు

అవి అపౌరుషేయములు అవి ఏ పురుషునిచేతను రచింపబడినవి
కావు. నిత్యములు. “అనాది నిధనా నిత్యా వాగుత్సృష్టా స్వయంభువా” అదౌ
వేదమయీ దివ్యా తతః సర్వాః ప్రవృత్తయః” (మహాభారతము 12-224-55)
అది అంతములు లేని నిత్యమైన వాక్కు స్వయంభువుచే పైకి వెల్లడిచేయబడి
నది. అది అదిలో దివ్యమైన వేదమయ వాక్కు. దానినుండి సర్వ ప్రవృ

త్తులు బయలుదేరినవి, అని. “తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వ హుతః! ఋచః సామాని జజ్ఞిరే! ఛందాంసి జజ్ఞిరే తస్మా! ద్యజుస్తస్మా దజాయత” (యజు 31-7) ఆ యజ్ఞమునుండి సర్వ దేవతలను పిలుచు ఋక్కులు, సామములు బయలుదేరినవి. దానినుండి ఛందస్సులు, యజుస్సులు బయలుదేరినవి.

సర్వపుంసా మధ్యయన మధ్యయనాంతర పూర్వకం! సర్వే చయథై వ గురుజా అధీరం తథై వ అధి జిగాంసిరే! నపునః స్వాతంత్ర్యేణ కశ్చిదపి వ్రథ మోఽధ్వేతా వేదానామ స్తి యః కర్తాస్యాత్తస్మా దపొరుషేయాః
(పూ. మీమాంసా వ్యాఖ్య)

పురుషులందరకు ఆధ్యయనము ఇతరాధ్యయనమే పూర్వముగాఁ గలది. అన్నియు ఎట్లు గురువుచే చదువఁబడెనో అట్లే తెలిసికొనిరి. స్వాతంత్ర్యముగా కాదు. ఎవడు వేదములకు కర్తగానుఁడునో అట్టివాడు వేదాధ్యయనమందు లేడు. కనుక అవి ఆపొరుషేయములు” (అని మీమాంస వ్యాఖ్య)

“యో బ్రహ్మణం విదధాతిపూర్వం యోవై వేదాంశ్చ వ్రహ్మణోతి తస్మై”

ఎవఁడు పూర్వము బ్రహ్మమును కూర్చెనో యెవడు వేదములను పంపెనో అతనికి నమస్కారము అని.

ఏవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య
నిశ్శ్వసితమేతత్, యదృగ్వేదో యజుర్వేదః
సామవేదోఽధర్వాంగిరసః” (శత. కా. 14-6-5 బ్రా. 4-4 కం 10)

ఓసీ! మైత్రేయీ! ఈ ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అధర్వాంగిరసము. ఈ మహాభూతము (పరమాత్మ) యొక్క నిశ్శ్వాసములు.

“తేభ్యస్తప్తేభ్యస్త్రయో వేదా అజాయంత
అగ్నేఽృగ్వేదో వాయోర్యజుర్వేదః
సూర్యాత్సామ వేదః” (శతప. కాం. 11-6-5)

ధ్యానించబడిన ఆ వానినుండి వేదములు బయలుదేరినవి. అగ్నినుండి ఋగ్వేదము, వాయువునుండి యజుర్వేదము, సూర్యునినుండి సామవేదము

కలిగెను, అను సూక్తులనుబట్టి అవి అపౌరుషేయమని తెలియుచున్నది. ఇది అగ్ని వాయు సూర్యపదములు అధిదేవతా వరములు. అనంగ అగ్ని కధి దేవత, వాయువున కధిదేవత, సూర్యునికధిదేవత యగు దేవతలనుండి వ్యక్తమైనవి అనిగాని అగ్ని వాయుసూర్యోపాసకులగు మహర్షులచే దర్శింపఁబడినవి అనిగాని చెప్పుకొనవచ్చును. కథాదిపురుష చరణైః పరం పరయా ఆధీయ మానా కథశాఖా, ఇతి అభిధీయతే, కథశాఖీయులచే చదువబడినది. కాన కథశాఖ అని చెప్పబడినది. కాన అది అపౌరుషేయమే.

వేదములలోని కథగార్థి ఆత్రేయి మొదలగు మానవనామములు కథ హావముగా చెప్పబడిన వానిలోని కల్పిత నామములైగాని ఆసలు ఆ పురుషులున్న తరువాత చెప్పబడినవి కావు. వేదవాణి కల్పిత నామముల ద్వారా ఆఖ్యాపకలు చెప్పి మనుష్యులను సత్త్వవర్తన గలవారిగా చేయుటకే.

“స్తుత్యర్థ మిహదేవానాం వేదః సృష్టః స్వయంభువా”

దేవతలను స్తుతించునవి మంత్రములు (భారతము 3:25)

దేవతలను స్తుతించుటకొరకు వేదము స్వయంభువునిచే వేదము సృష్టింపబడెను అని భావము.

ఋగ్వేదాది విషయ వివరణము

ఋచస్తుతౌ అను ధాతువునుండి ఋక్ అను పదము ఏర్పడినది. అగ్ని ఇంద్రుడు మొదలైన అధిదేవతలను స్తుతించునవి గాన ఋక్కులనఁబడెను. ఆటవంటి ఋక్కులు గలది ఋగ్వేదము. యజుషాజాయాం అను ధాతువు నుండి యజుస్సు అను పదము ఏర్పడినది. దేవతలను దర్శపూర్ణ మాసాది యజ్ఞాదులద్వారా పూజించునవి యజుస్సులు. అవి గలది యజుర్వేదము. యజ్ఞాదులందు దేవతాపూజకై ఈ యజుస్సులు ఉపయోగింపబడును. సమముగా ఉపాత్తానుదాత్తస్వరితాది స్వరములచే సరిగాఁ జక్కగా గానము చేయబడునవి సామములు. అవి గలది సామవేదము. ఆధర్వవేదము అనబడు వేదములో పైని చెప్పబడిన ఋక్కులు యజుస్సులు, సామములు గలిసి యున్నవి. ఆధర్వుడను ఋషి దర్శించిన మంత్రములుగూడఁ జాల యున్నవి గాన ఆధర్వవేదమనబడినది. అది వేరే వేదము కాదు. కాని ఆధర్వఋషి ద్రష్టమగుటచేత ఆధర్వవేదమని వేరుగా సృష్టతకై వ్యవహరింపబడినది.

మంత్రములు

ఈ ఋక్కులను, యజస్సులను, సామములను మంత్రములందురు. “మననాత్ త్రాయతే యస్మాత్” మననము చేయుటవలన రక్షించునవిగాన మంత్రములని వ్యుత్పత్తి. వీనిని ఛందస్సులని కూడ అందురు. “ఛందాంసి ఛాదనాత్” ఉత్తమ భావములను కప్పునవి కనుక ఛందస్సులై నవి.” అని యాస్కముని యనెను.

“మంత్రేభ్యోహి అధ్యాత్మాధీ దై పతాధి యజ్ఞమంతారో మన్యంతే తన్నంత్రత్వం” మననము చేయు మంత్రములవల్ల అధ్యాత్మ అధిదైవత అధియజ్ఞ భావములు మననము చేయబడుచున్నవి. యత్కామ ఋషిర్యస్యోం దేవతా యామార్థ పత్యమిచ్ఛన్ స్తుతిం ప్రయుంతై తద్దైవతః సమంత్రో భవతి. (యాస్కడు) ఏ కోరికగల ఋషి ఏ దేవతనుగూర్చి ప్రయోజనమును గోరి స్తుతించునో ఆ మంత్రము ఆ దేవతకు సంబంధించినదగుచున్నది.

“సాక్షాత్కృత ధర్మాణో ఋషయోబభూవుః తేఽపరేభ్య అసాక్షాత్కృత ధర్మేభ్య ఉపదేశేన మంత్రాన్ సంప్రదదుః”

ఋషులు ధర్మములను సాక్షాత్కారము చేసికొనిరి. వారు ధర్మములను సాక్షాత్కరింపఁజేసికొనని తక్కువవారికి ఉపదేశములద్వారా మంత్రములను ప్రసాదించిరి. (యాస్కముని)

వేదములు స్వతః ప్రమాణములు. అవి వరమేశ్వర నిశ్చయసతములు. కాన వానికవే ప్రమాణములు. వానికింకొక దానివల్లఁ బ్రామాణ్యము సిద్ధింప నక్కరలేదు. వీనినిబట్టి స్మృతి శాస్త్రములకు ఇతిహాసాదులకును ప్రామాణ్యము సిద్ధించును అని పూర్వులు చెప్పిరి.

వేదములర్థసహితముగా చదువవలెను.

“స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః”

స్వాధ్యాయము అనఁగా పేదము చదువదగినది. అను సూక్తియు వేదప్రాశస్త్యమును దెలుపుచున్నది. “నిష్కారణో షడంగో వేదః అధ్యేత ద్యో జ్ఞే రుచ్ఛ” కారణములు లేని (అనఁగా కారణములేవో సరిగా తెలిసికొన లేని) వేదములు, అటు (శిక్ష కల్పము, వ్యాకరణము, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, ఛందస్సు) అంగములతోఁ గూడినది దానిని చదువవలెను.

అర్థపూర్వకముగ తెలిసికొనవలెను.

వేదమును చదువనివాడు శూద్రుడె

యోఽనధీత్య ద్విజోవేద మన్యత్ర కురుతే శ్రమం

స సాన్వయశ్శూద్ర సమః పాత్రతాం నప్రవద్యతే।

ఏ ద్విజుడు వేదమును చదువక ఇతర విషయములందు పరిశ్రమ చేయునో వాడు శూద్రసముడై పాత్రతను పొందడు” అను సూక్తి వేదప్రాశస్త్యమును చెప్పుచున్నది.

“జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతే ద్విజః”

పుట్టుకలో మనుష్యుడు శూద్రుడై పుట్టును. వేదకర్మ జ్ఞానాదులద్వారా రెండవ జన్మను అనంగ ద్విజత్వమును పొందును. పుట్టిన పిదప గురుకుల మందు గురుముఖమున వేదాదులు చదివి ద్విజుడై కావలయును. గురుముఖాదనుశ్రయతే ఇతి అనుశ్రవో వేదః” గురు ముఖముగా శుద్ధముగా సుస్వర యుక్తముగా చదువఁబడును. కనుక వేదము “అనుశ్రవము” అని చెప్పబడెనని వాచస్పతి మిశ్రుడనెను. పూర్వము వేదములు స్వరయుక్తముగ గురుముఖమునుండి నేర్వబడినవి. సంహిత అగ్నిమీడే పురోహితం అన్నది అగ్నింకూడే పురోహితం అన్నది ఏదము అగ్నింకూడే, ఈడే పురోహితం పురోహితం అన్నది క్రమము. ఇది క్రమ జట ఘన అను భిన్న భిన్న ప్రక్రియలతో నేర్చుకొనఁబడు చుండెను. ఉదాహరణములు వీనికి వివరముగా ముందు చూపబడును. గురుముఖమున స్వరయుక్తముగ నేర్చుకొనఁబడుచు పిదప అర్థము తెలిసికొనఁబడు చుండెను. పాఠకాదుల యలసత్వమును బట్టి క్రమముగా వేదములు అర్థరహితముగాఁ జదువఁబడుచుఁ జివరకు అర్థవిచారణ చేయకపోయినను పాఠమాత్రముచేతనే ఫలితము సిద్ధించునను నమ్ము స్థితి కలిగినది. అర్థవిచారణకే జై మినిమహర్షి పూర్వమీమాంసను రచించెను. ఉపనిషాదులు వేదబాష్యములను రచించిరి. యాస్కముని నిరుక్తమును ప్రవచించెను. అర్థరహితముగాఁ జదువువారిని గూర్చి

“పాఠమాత్ర రతాన్ విప్రాన్ వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చయేత్” అర్థము తెలిసికొనకుండ పాఠమాత్రము చేయువారిని మాటలచేతఁగూడ అర్చింపరాదనుపై సూక్తిజయులు దీక్షవలసి వచ్చినది. కనుకనే పూర్వ మీమాంసలో వేదము

లో అర్థము బోధించునది” అను అధికరణము చెప్పవలసి వచ్చినది. కాలక్రమములో వేదములు అసలేపోవు స్థితి రాకుండ స్వరము పోకుండఁజక్కఁగా గురు ముఖమున నేర్చుకొని యింతకాలముదాక వేదములను రక్షించిన వారిని అభినందింపక తప్పదు. అసలు వేదములే పోవునేమో అను భయముచే పారాయణ వలన ఫలము సిద్ధించునని పూర్వులు చెప్పుటలోని రహస్యము. పారాయణ చేయు వారు ఎప్పటికై నను అర్థము తెలిసికొనరా అనియు అర్థము తెలిసికొని వానిలోఁజెప్పబడిన వానిని చేయకుందురా అని తలచి చెప్పిన భావమును తెలియక పాఠ మాత్రముతోనే సంతృప్తి పొందు స్థితికి సంఘము దిగజాఱిపోయినది కనుకనే

“యథా ఖరశ్చందన భారవాహీ, భారస్యవేత్తా వహీ చందనస్య
ఏవంహి శాస్త్రాణి బహూన్యధీత్య, చార్దేషుమూఢాః ఖరవ ద్వహంతి”

మంచి గంధపు చెక్కల బరువును మోయుగాడిద మంచి గంధపుచెక్కల స్థితిని తెలియనట్లు చాల శాస్త్రములు చదివి అర్థము తెలియక మూఢులగు చున్నారు అను సూక్తిని చెప్పవలసి వచ్చినది. నిరుక్తములో యాస్కముని ఈ క్రింది విధముగా ననెను.

“స్థాణురయం భారహరః కిలా భూదధీత్య వేదం, న విజానాతియోఽర్థం,
యోఽర్థజ్ఞః ఇత్ (ఏవ) సకలం భద్ర మశ్నుతే”

వేదమును జదివి ఎవఁడు అర్థమును తెలిసికొనఁడో, వాఁడు కేవలము బరువు మోసెడి యెద్దువంటి మొద్దె. అర్థమును తెలిసికొన్నవాఁడె సకల శుభమును పొందును.”

“నాకమేతి జ్ఞానవిధూత పాప్మా”

అతడు జ్ఞానముచే పాపమును కడిగివేసికొని స్వర్గమును పొందును. “యద్భూహిత మవిజ్ఞాతం నిగదేనై వ శబ్ద్యతే” గురు ముఖమునుండి గ్రహించి తెలియఁబడనిదై శబ్దమంత్రముచేత ఉచ్చరింపఁబడుచున్నదో అది “అనగ్నా వివశుష్కేథో న తత్ జ్వలతి కర్హిచిత్” (నిరుక్తము. 16-6-9) కట్టె ఎండినదై నను నప్పులేనిచోట వేయఁబడి ఏ మాత్రము మండదు.

“యో హవా అవిదితార్దేయచ్ఛం దోదై వతం బ్రాహ్మణ మంత్రేణ యాజ

యతి వా అధ్యాపయతి వా స్థాణుం వార్చతి గర్తం వా వద్యతే పాపీయాన్ భవతి" (తాండవ తలవకార శాఖలు) ఎవడైతే ఋషిదృష్టములైన మంత్రములు గల ఛందస్సు బ్రాహ్మణములు గల మంత్రములను అర్థయుక్తముగా తెలియఁజేయజ్ఞము చేయించునో వాడు మొద్దు. గర్తమును పొందును, పాపియగును."

వీవం విదమేవాధ్వర్యం కుర్వీత, నానేవం విదం; వీవం విదమేవ హోతారం కుర్వీత, నానేవం విదం; వీవం విదమే వోద్గాతార కుర్వీత నానేవం విదం; వీవం విదమేవ బ్రాహ్మణం కుర్వీత నానేవం విదం" ఇట్లు వేదార్థము తెలిసిన అధ్వర్యునినె, హోతనె, ఉద్గాతనె బ్రాహ్మణునినె పెట్టుకొనవలయును. అర్థము తెలియనివానిని ఎప్పుడును పెట్టుకొనరాదు. (అని వాజసనేయ శాఖ)

"ఉభేకురుతో యశ్చైత దేవం యాశ్చన వేదయ దేవవిద్యయా కరోతి.... తదేవ వీర్యవత్తరం భవతి" తెలిసినవాఁడును తెలియనివాఁడు ఈ యిద్దఱు కర్మలు చేయుదురు, కాని వీరి తెలిసిచేయునో అదే వీర్యవత్తరమగును. కొందఱు మంత్రములు స్పష్టార్థములుగా లేవందురు. ఇది వేదాపరాధము కాదు. సరిగ తెలిసికొననివానిదే. దారిలోనున్న తాతిని చూడక దానిమీఁద పడినచో అది అజ్ఞాని యపరాధమే కాని తాతియపరాధము కాదు" (యాస్క. 1-17-10 నిరుక్తము.)

"నాఽవై యాకఁజాయ నాఽనుపసన్నాయ నా విదం విదేవా

వ్యాకరణ లక్షణములు తెలియనివానికిని, శ్రద్ధతో తెలిసికొనగోరి శిష్యుడై రానివానికి, ఈ నిరుక్తశాస్త్రము తెలియనివానికిని చెప్పరాదు.

విద్యాహవై బ్రాహ్మణమాజగామ. గోపాయమాం, శేవధిరస్మి వాగ్దేవత బ్రహ్మవేత్తను సమీపించి, నన్ను రక్షింపుము నేను నిధిని అనెను.

అనూయకయాన్మజవేఽయతాయ న బ్రూయాః వీర్యవతీ తథాస్యామ్. నీవు అనూయకలవానికిని ఋజుత్వము లేనివానికిని నియమము పాలించనివానికిని చెప్పుకుము. అట్లయినపుడే నేను వీర్యవంతురాల నవుదును అని. సత్యముచెప్పిన సత్యకాముని గురువు నీవు బ్రాహ్మణుడవనెను.

ఋక్, పాదబద్ధా, గీతంతుసామ, గద్యం యజుర్మంత్రః, ఋగ్వేదము పద్యరూపముగాన పాదములుండును. సామగాన ఊపమైనది యజుస్సు గద్య రూపము.

“ఏక వింశ త్యధ్వయు కమృగ్వేద మృషయో విదుః
సహస్రాధ్వా సామవేదో యజురేక శతాధ్వకం
నవాధ్వాధర్వణోఽన్యేతు ప్రాహుః
పంచదశాధ్వకం.”

ఋగ్వేదము ఇరవై యొక్క శాఖలుగలది సామవేదము వేయిశాఖలు గలది యజుర్వేదము నూటఒక్క శాఖలుగలది అధర్వవేదము తొమ్మిదిశాఖలు గలది కొందఱు పదునైదు శాఖలుగలది అందురు. వేదవిషయ విభాగము—

వేదములు సంహితలు బ్రాహ్మణములు ఆరణ్యకములు ఉపనిషత్తులు అని విషయ విభాగమును బట్టి విభజింపఁబడినవి. సంహితలు అగ్నివరుణేంద్రాది పౌత్రాది పదములు, బ్రాహ్మణములు దర్శపూర్ణమాసాది యాగాది కర్మ బోధకములు ఆరణ్యకములు ఉపాసనాది పదములు, ఉపనిషత్తులు అధ్యాత్మ జ్ఞానబోధకములు.

సంహితలు పద, క్రమ, జటా మాలాది రూపముగ గురుముఖమునుండి చెప్పుకొనఁబెను.

జటామాలా శిఖారేఖా, ధ్వజోదండోరథో ఘనః

అష్టా వికృతయః ప్రోక్తాః క్రమపూర్వా మనీషిభిః

క్రమము, జట, మాల, శిఖ. రేఖ ధ్వజము, దండము రథము, ఘనము అని పనిమిది సంహితా పాదములోని వద్దతులు. వానిని వికృతులందురు. వానిలో జట, దండము అనునవి ముఖ్యములు. ఈ రెండిటిని బట్టి ఇతర వికృతులు వచ్చును. అట్లే వానిని రేఖ, ధ్వజము నుసరించు ఘనపాదము జటా దండ ములను అనుసరించును.

పదక్రమో విశేషజ్ఞాః వర్ణక్రమ విచక్షణాః

స్వరమాత్రా విశేషజ్ఞాః గచ్ఛేయురార్య సంపదం

సంహితాపాఠతః పుణ్యం ద్విగుణం పద పాఠతః

త్రిగుణం క్రమపాఠేన జటా పాఠేన షడ్గుణం (వరాహ పురాణము)

పదక్రమ, వర్ణక్రమ విచక్షణలు స్వరమాత్రాభిజ్ఞులు ఆర్యసంపదను పొందుదురు, సంహితా పాఠమువల్ల పుణ్యమును, పదపాఠమువల్ల రెట్టింపు పుణ్యమును క్రమపాఠమువల్ల మూడురెట్లు పుణ్యము జటాపాఠముచేత ఆరురెట్లు పుణ్యము వచ్చును. (వీని వివరముచివర చూపబడును.)

విహితా స్యాననుష్ఠానాన్నిందితస్య చ సేవనాత్

అన్యగ్రహచ్ఛేంద్రియాణాం నరః పతనమ్పృచ్ఛతి (యాజ్ఞవల్క్య)

వేదవిహిత కర్మలననుష్ఠింపక పోవుటవలనను నింద్యకర్మలు చేయుట వలనను ఇంద్రియములను నిగ్రహింపకపోవుటవలనను నరుడు పతితుడగును.

ఋగ్యజుస్సామాధర్వణ విభాగమును సంహితలు బ్రాహ్మణములు ఆరణ్యకములు ఉపనిషత్తులు అను విభాగమును చేసిసవాఁడు కనుక బాదరాయణునికి వేదవ్యాసుడను పేరు వచ్చెను.

విద్యలు - ఋగ్వేదము - ఋక్కులు

మన ప్రాచీనవిద్యలు పదునాలుగు 1 ఋగ్వేదము, 2 యజుర్వేదము, 3 సామవేదము, 4 అథర్వవేదము. ఈ వేదములు నాలుగు. వేదాంగములారు (శిక్ష, కల్పము, జ్యోతిషము, వ్యాకరణము, నిరుక్తము, ఛందస్సు) పది, 11 పురాణములు, 12 న్యాయము, 13 మీమాంస, 14 ధర్మశాస్త్రము అని. మిగిలినవి పై పదునాలుగింటిలో అంతర్భవించును.

1 శిక్ష - అక్షరోచ్ఛారణ విషయమును, ఉదాత్తానుదాత్తస్వరితములనెడి స్వరములను తెలుపును. ఇది పాణినిమనిచేఁ జెప్పబడినది.

2 వ్యాకరణము - శబ్దముల సాధుత్వా సాధుత్వములను తెలుపును. పాణిని వరరుచి పతంజలి మహర్షులు వ్యాకరణ కర్తలు.

3 నిరుక్తము - వైదికపదములకు వ్యుత్పత్త్యర్థము. వేదపదనిఘంటువు. మంత్రముల విషయము. దేవతల కృత్యాదులు తెలుపును. దీనిని యాస్కముని రచించెను. దుర్గాచార్యాదులు వ్యాఖ్యాతలు.

4 ఛందస్సు- పద్యలక్షణములుగలది గాయత్ర్యాదుల ఛందో విషయములను తెలుపును. దీనికర్త పింగళుడు.

5 జ్యోతిషము- వైదికయజ్ఞాదుల కాలనిరూపణము చేయునది. దీనికి గర్గాదులు కర్తలు.

6 కల్పము- వైదికకర్మలు ఎట్లు చేయవలెనో తెలుపునది. హోతచేయు పనులను ఆశ్వలామనాది శ్రౌతసూత్రములు, అథ్వర్యువుచేయవలసినవి బోధాయనాపస్తంబాదుల శ్రౌత సూత్రములు. ఉద్గాతచేయు పనులను లాట్యాన ప్రాహ్యుణాది శ్రౌతసూత్రములు తెలుపును.

ఋగ్వేదములోని ఋక్కులను గూర్చి చెప్పుచు నిరుక్త కారుడైన యాస్కమహాముని యిట్లనెను.

“ఋత్కామ ఋషిర్యస్యాం దేవతాయా మార్తపత్య మిచ్ఛన్ స్తుతింప్రయుంక్తే తద్దేవతః సమంతో భవతి” ఏ కోరిక గలిగిన ఋషి ఏ దేవతయందు “ఎవడు ఈ యర్థమునకు ప్రయోజనమునకు ఆధిపత్యమును ప్రభుత్వము కోరుచు ఏ స్తుతినిచేయుదునో” ఆ స్తుతిగలమంత్రము ఆ దైవతముగలదగును అని, ఇంకను ఆ దేవతలను గుఱించి విస్తరించి యాస్కుడు ఇట్లు చెప్పెను.

దేవతలెందఱు

“తిస్రవీవ దేవతాఽతి నైరుక్తాః అగ్నిః పృథివీస్థానో వాయుర్వేంద్రోవా అంతరిక్ష స్థానః, సూర్యోద్యుష్ఠానః” ఇతి.

నిరుక్తకారులు “మఃగ్గురే దేవతలు” అని యందురు. అందు అగ్నికి భూమి స్థానము, వాయువునకుగాని, వర్షాదిదేవతయైన యింద్రునికిగాని భూమి పైభాగము స్థానము. సూర్యునికి దివము ఆకాశము స్థానము. అగ్ని మొదలగునవి జడములుకావు అధిదేవతలు. ప్రపంచమునకు భగవంతుడు అధిదేవతయైనట్లు అగ్ని మొదలగువానికి అధిపతులగువారే అధిదేవతలు.

ఏకస్యాత్మనోఽన్యేదేవాః ప్రత్యంగాని భవంతి (నిరుక్త. దైవతము 7) ఒక ఆత్మకు ఇతరదేవతలు అంగములవంటివారు. దేవతలు మహాభాగ్యముగలవారు కనుక ప్రకృతినిబట్టియు ప్రకృతినతీతించిన స్థితిఃబట్టియు చేతనాచేతన వికరణధర్మముగలవారుగాన తన యాత్మను అనేక విధవికారములు గలుగునట్లు చేసికొందురు. ఒకరికొకరు అంగములుగా గూడనుందురు. అగ్ని ఇంద్రుడు

సూర్యుడు వరస్పరము ఒకరినొకరు స్తుతించుకొందురు. అంగములను అపేక్షింపక ప్రత్యంగములుండవు. కనుక అగ్నింద్ర సూర్యాత్మకమైన దేవతాత్మకు జాతవేదుడు వాయువు భగుడు మొదలగువారు ప్రత్యంగములు శకునులు మొదలగునవి కూడ ప్రత్యంగములు. ఆయా గొప్ప యుత్తమ అగ్నింద్ర సూర్యాద్యంగ ప్రత్యంగభావముచే వ్యూహము ననుభవించుచు ఒక్కడైనను అనేక విధములుగా స్తుతింపబడును. దేవతలు మహాభాగ్య యుక్తులనుటచేత సర్వనామములచే స్తుతింపబడుదురు. వారు ఇతరేతరజన్మలకు కారణమై ఒకరి కొకరు ప్రకృతులుగాను, వికృతులుగాను కాగలరు. మనుష్యులలో తండ్రీవలననే పుత్రుడు కలుగును. దేవతలలో అట్లుగాదు. తేజోరూపుడైన అగ్నినుండి సూర్యుడును, సూర్యునినుండి అగ్నియును శక్తిరూపిణియగు నదితినుండి దక్షుడు శక్తుడైన దక్షునినుండి అదితియుకలుగును. వారు సర్వశక్తిమంతులు కర్మఫల సిద్ధికోఱకు లోకముననుగ్రహించుటచే అగ్నివాయు సూర్యులు అగుదురు. తమ యాత్మమే కార్యమును కారణమును అగును. ఆత్మనుండి అన్నియు నగుచుండును. ఆత్మయే వీరికి రథము, ఆయుధము, బాణములు అన్నియు. వీరు మహాభాగ్యము ఐశ్వర్యముగలవారుగాన వారొక్కరే అనుకొన్నను అన్ని రూపములు గలవారు కాగలరు. (నిరుక్తము దైవతకాండము 1-7-5- 0, 1 12, 13, 14, 15.)

“ప్రజాపతిర్హిత్రిన్ మహిమ్నోఽసృజత అగ్నిం వాయుం సూర్యం” ఇతి (శ్రుతిః) ప్రజాపతి మూడు మహిమలనుండి అగ్నిని, వాయువును, సూర్యుని సృజించెను.

“తాసాంమహాభాగ్యా దేవై కస్యో అతి బహూని
నామధేయాని భవంతి అపి కర్మ పృథక్త్వాత్”

ఆ దేవతలు మహాభాగ్యముకలవారు గనుక ముగ్గురన్నను అనేక నామములు అనేక కర్మలనుబట్టి కలుగును. తమ్ము అనేకముగా విభజించుకొని అన్నియు చేయగలరు. (నిరుక్త 7-5-4)

“ఇంద్రం మిత్రం వరుణమగ్ని మాహురథదివ్యః” సువర్ణో గరుత్మాన్ ఏకం సత్ విప్రబహుధా వదంతి అగ్నింయమం మ తరిశ్వానమాహుః” (ఋగ్వేదం 2, 3, 12, 6) ఇంద్రునిగా మిత్రునిగా సువర్ణునిగా అందురు. అతడు దివ్యుడు సువర్ణుడు గరుత్మంతుడు ఒకనిసె విప్రులు అగ్నినిగాను యథునిగాను వాయువుగాను చెప్పుదురు.

ఆ ఋక్కులను గురించి యాస్కముని యిట్లనెను.

ఋక్కులెన్ని విధములు

“తాస్త్రివిధా ఋచః, పరోక్ష కృతాః, ప్రత్యక్ష కృతాః ఆధ్యాత్మిక్యశ్చ”
ఆ ఋక్కులు మూడు విధములై యున్నవి. ఒకటి పరోక్షముగఁ జేయఁబడినవి. రెండు దేవతలను ప్రత్యక్షముచేసికొని చేయఁబడినవి, మూడు ఆధ్యాత్మ విషయములను దెలుపునవి.

తత్ర పరోక్షకృతాః సర్వాభిన్నామ భిర్భుజ్యంతే ప్రథమ పురుషైశ్చాఖ్యాతస్య” అందు పరోక్ష కృత ఋక్కులు అన్ని సుబంత పదములచేత అనఁగా అన్ని విభక్తులచేతను ఆఖ్యాత అనఁగా తిజంత క్రియా పదములలోని ప్రథమ పురుషులచేతఁ గూడియుండును. అని. ఇంక ఆ విభక్తులు గల ఋక్కులు ఈ క్రింది విధముగా యాస్కునిచే సుదాహరింపఁబడినవి.

పరోక్ష కృతఋక్కులు

ఇంద్రో దివ ఇంద్ర ఈశే పృథివ్యాః! ఇంద్రో అపా మింద్ర ఇత్సర్వతానాం, ఇంద్రో వృధా మింద్ర ఇన్మేధిరాణా మింద్రః క్షేమే యోగే హవ్య ఇంద్రః” (ఋ. సం. 8-4-15-5)

ఇంద్రుఁడు దివమునకుఁ బృథివికి ఈశుఁడనుచున్నాఁడు. ఇంద్రుఁడు నీళ్ళకు ఇంద్రుఁడే పర్వతములకు అనఁగా మేఘములకు (పర్వతములు-మేఘములు పై దికనిమం. 1-10-9) ఇంద్రుఁడు వృద్ధిపొందిన పంచభూతములకు, ఇంద్రుఁడే మేధగలవారికి, ఇంద్రుఁడే క్షేమమందు యోగమందు (ప్రభువగుచున్నాఁడు) ఆహ్వానింపఁదగినవాఁడు. ఈ ఋక్కు ప్రథమా విభక్త్యంతము. ద్వితీయా విభక్తిలో-అగ్ని మీశే, పురోహితం యజ్ఞస్య దేవ మృత్విజం హోతారం రత్నధాతమం. (ఋ. 1, 1, 1, 1.) యజ్ఞమునకుఁ బురోహితుఁడును, దేవుఁడును, ఋత్విక్కును, దేవతలను ఆహ్వానించువాఁడును రత్నములను (రవి, జీను వస్తువులను) ధరించువారిలో శ్రేష్ఠుఁడనైన అగ్నిని స్తుతించుచున్నాను. ఇట అగ్నిం అని ద్వితీయా విభక్త్యంతము.

ఇంకొక యుదా:- ఇంద్ర మిద్ధాధివో బృహత్ ఇంద్ర మర్కేభి రర్కిణః ఇంద్రం వాజీ రనూషత” (ఋ. 1-1-11-1) ఇంద్రునినె ఓ గాధులారా! (సామ గాన కర్తలగు నుద్గాతలారా!) బృహత్సామచేతను, ఇంద్రుని అర్కములచేతను (ఋక్కులచేతను) అర్కులారా! (ఋక్కులుగల హోతలారా!) వాణులచేత (యజుర్వాక్కులచేతను) అనుసరించి స్తుతింపుడు. ఇక్కడఁ గూడ ఇంద్రం ఇంద్రం అనునది ద్వితీయాంతము.

తృతీయ కుదా:- ఇంద్రే జై తే గృత్యవో వేవిషాణాః” (ఋ. 5-2-26-5)

చతుర్థికదా:- ఇంద్రదాయ సామగాయత (ఋ. 6. 7. 1. 1) ఇంద్రుని కొరకు సామమును గానము చేయుడు.

పంచమికుదా:- నేంద్రా దృతే పపతే ధామ కించన (ఋ. 7. 2-22-1) ఇంద్రు నుండి విడిచి (ప్రాతస్సవ నాదులతో) ఏస్థానముగూడ వెళ్ళదు.

షష్ఠికుదా:- “ఇంద్రస్యను వీర్యాణి ప్రవోచం (ఋ. సం 1. 2. 36. 1) ఇంద్రునియొక్క వీర్యములను శీఘ్రముగా నెక్కువ చెప్పుచున్నాను.

సప్తమి కుదా:- “ఇంద్రే కామా అయంసతే” ఇంద్రునియందు కోరికలు నీబద్ధమై యున్నవి.

ప్రత్యక్షకృత బుక్కులు- ఇంక ప్రత్యక్షకృతములైన బుక్కులు మధ్యమ పురుషక్రియలు గలిగి త్వం (నీవు) అను సర్వనామముచేఁ జెప్పఁబడినవి.

“త్వమింద్ర బలా దధి (ఋ. సం. 8-8-1-2)”

నీవు ఇంద్రా! బలమువల్ల అధికుడవై యుంటివి.

“వి న ఇంద్ర మృధో జహి (ఋ. 8-8-10-4)

విశేషముగా మా యొక్క శత్రులను ఇంద్రా! నశింపఁజేయుము.

మఱియు ప్రత్యక్ష కృతములైన బుక్కులను గూర్చి స్తోత్రము చేయు వారుందురు. పరోక్షకృత బుక్కులు స్తుతింపఁదగి యుండును.

“మాచిదన్య ద్ధి శంసత” (ఋ, 5-7-20-1.)

(ఓ సఖులారా! ఇంద్రస్తోత్రము కంటె) అన్యస్తోత్రమును వివిధముగా శంసింకుడు.

“కణ్వా అభి ప్రగాయత” (ఋ. 1-3-12-1)

ఓ కణ్వశాఖులారా అంతటను ప్రగానము చేయుఁడు.
 ఉప్రప్రేత కుశికాశ్చేత యధ్వం” (ఋ. 3-3-21-1)
 ఓ కుశిక గోత్రులారా! దగ్గరకు రండు తెలిసికొనుఁడు.

ఆధ్యాత్మిక ఋక్కులు

మఱి యొక ఆధ్యాత్మిక ఋక్కులు ఉత్తమ పురుష క్రియను గూడి
 యుండును. ‘అహం’ నేను అను సర్వనామముతో సంబంధము గలిసి
 యుండును.

ఉదా:- అహం భువం వసుః పూర్వ్యస్వతి

సహంధనాని సంజనయామి శశ్వతః (ఋ 8-1-5-1)

నేను (ఇంద్రుఁడను) ధనమునకు ముఖ్యమైన ప్రభువును, నేను శత్రు
 సంబంధియగు ధనములను కూడ జయింతును.

ఇతివా శ్రుతిమే మనో గా మశ్వం సమయామితి
 కు విత్ సోయస్య అపామితి (ఋ. 8-6-2 -1)
 ఇట్లని నామనస్సు గోవును గుఱ్ఱమును ఇచ్చెదను.
 చాల సార్లు నేను సోమము త్రాగితిని.

అహం రుద్రదేభిర్వసుభిశ్చరామ్యహ మాదిత్యైరుత

విశ్వేదేవైః అహం మిత్రా వరుణోభా విశర్మ్య మహ మింద్రాగ్ని
 అహ మశ్వినోభా. (ఋ 8-7-1-1)

“నేను ఏకాదశ రుద్రరూపముగా అష్టవసువుల రూపముగాఁ జరింతును.
 ఆదిత్యరూపముగా విశ్వదేవ రూపముగాఁ జరింతును. నేను మిత్రావరుణు
 లిద్దఱను భరింతును. ఇంద్రాగ్నులను భరింతును.”

అగ్ని వాయూదులు జడములు కావు

ఈ విధముగా పరోక్ష కృతములైన ఋక్కులును, ప్రత్యక్ష కృతఋక్కు
 లును అధికముగా నున్నవి. ఆధ్యాత్మికములు స్వల్పములు. స్తుతులతోపాటు
 ఆశీరాదులును ఋక్కులందు చెప్పఁబడినవి. ఆధునికులీ విషయములో ఈ
 ఋగాదులన్నిటిలోను అగ్న్యది జడములనుద్దేశించి స్తుతించుటయు వానిని

సంబోధించియు సోమపానాదులకై ఆహ్వానించుటయుఁ జెప్పఁబడినది గదా. ఇట్లు స్తుత్యాదులు చేతనముల విషయమై యుక్తముగాని జడముల విషయమై చేయుట సంభవించుట యెట్లు? ఇది యున్మత్తాదుల పనులుగావా అని యందురు.

అగ్న్యదులందు దేవుఁడు నిగూఢముగా నున్నాఁడు

ఈ విషయమును గూర్చి పరిశీలించెదము. అసలు భారతీయ ఋషులు దార్శనికుల సిద్ధాంతము సర్వము బ్రహ్మమయమని, ఆత్మమయమనియు. చైతన్యమయము కానిది లేదనియే సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ, ఇదంతయు బ్రహ్మమే అను నుపనిష్మదన్మహా వాక్యమీ సంగతిని తెలుపుచున్నది. “ఈశా వాస్య మిదం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్” మాటుచున్న యీ జగత్తంతయు ఈశునిచే వ్యాప్యమై యున్నది.

“యోదేవోఽగ్నో యోఽపుయో విశ్వంభువన మావివేశ

యః ఓషధీషుయోవనస్పతిషు తస్మై దేవాయ నమో నమః

(శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్. 2-17)

ఏ దేవుఁడు అగ్నియందు, ఏ దేవుఁడు నీళ్ళలోను సమస్త భువనమును ఆవేశించి యుండెనో ఎవఁడు ఓషధులందు వనస్పతులందు ఉండెనో ఆ దేవునికి నమస్కారము నమస్కారము” అనియు శ్వేతాశ్వదోపనిషత్తు చెప్పుచున్నది. దీనినిబట్టి అగ్న్యదులందున్న దేవుని స్తుతించినట్లును అట్టి దేవుని పిలిచినట్లును భావింపవచ్చును. లేక దేవుడు నిండియున్న యగ్న్యదులును దేవతా స్వరూపములై చైతన్యములే గాన వానిని స్తుతించుట ఆహ్వానించుట యుక్తమే అని యును మనము భావింపవచ్చును. మనకు భౌతికేంద్రియములకుఁ గనిపింపని పరమేశ్వరుని గూడ నిట్లే పిలుచుచు మన కోరికలు తీర్చమని, రక్షింపమని కోరుచున్నాము గదా.

జడములుగా, దోచు మన శరీరములు గూడ ఆత్మతో నిండి యుండుటచే అవి చైతన్యములుగాఁ దోచు నట్టి పరమేశ్వరాధిష్ఠితములగు భూమ్యాదులును చైతన్యములే. వాని నట్లు తలచి పూజాదులలో సమర్పించుట యుక్తమే.

“ద్వేవావ బ్రహ్మణే రూపే మూర్తంచామూర్తంచ
మర్త్యం చామృతంచ స్థితంచ యచ్చ సచ్చత్యచ్చ, (బృ. 10-2)

బ్రహ్మకు రెండు రూపములు గలవు. మూర్తిగలది మూర్తి లేనిది అని మర్త్యము అమృతము. ఉన్నదియు అది యిదియంతయు బ్రహ్మమే అని దీనిని బట్టి మనము దీనిని జడములనుకొనుచున్నామో అవి జడములు కావని యు వానిలోని నిగూఢమై యున్న దైవ తత్త్వమును దెలిసికొనలేకున్నామని తేలు చున్నది. మంత్ర ద్రష్టలగు ఋషులు అగ్న్యదులందున్న దైవ తత్త్వములను చాక్షాత్కారము చెసికొని వానితో బ్రత్యక్షముగా మానవులతో మాటాడుచున్నట్లు-మాటాడి తత్ఫలితములను పొందిరి.

వేదములు సుస్వరముగా నేల చదువవలెను?

అవివీల ఫలించుటలేదు?

మంత్రో హినః స్వరతో వర్ణతోవా మిథ్యాప్రయుక్తో నతదర్థమాహ
సవాగ్య శ్చో యజమానం హినప్తి యధేంద్ర శత్రుః స్వరతోఽపరాధాత్,

మంత్రము స్వరమునుబట్టిగాని వర్ణమును బట్టి గాని సరిగా ప్రయోగింపఁ బడకపోయినందువల్ల దాని యుద్ధమును సరిగాఁజెప్పలేదు. అట్లు చెప్పనందువల్ల ఆ అశుద్ధమైన వాక్కు అనెడి ప్రజాయుధము యజమానుని చంపును. ఎట్లనగా, ఇంద్రశత్రువు అను పదము ఋత్విక్కుయొక్క స్వరాపరాధము వల్ల అనిష్టము జరగెను. “ఇంద్రశత్రుర్వర్ధస్వ” ఇంద్రుని శమింపఁజేయు వాఁడవై వృద్ధిపొందుము అనుభాషముతో నింద్రుని జంపునట్టి పుత్రుని వృత్రుడనువానిని గొనుటకై తృష్ణ ఆభిచారిక యాగమును జేసెను. కాని యిక్కడ ఇంద్ర శత్రుశబ్దములో తత్పురుష సమాసమునుబట్టి అంత్యోదాత్త స్వరము పల్కుటకు బదులు ప్రమాదముచే ఆద్యుదాత్తస్వరము పలుకఁబడెను. అప్పుడు పూర్వపద ప్రకృతి స్వరముచే శమింపఁజేయువాఁడుగాఁ గల ఇంద్రుడవై వర్ధిల్లుము, అను బహువ్రీహ్యర్థము పచ్చినది. అప్పుడు ఇంద్రుఁడె హింసకుఁ డయ్యెను. అని యోగదర్శన ద్రష్టయు మహాభాష్య కర్తయునైన అంతటి పతంజలి యుదాహరించెను. అనఁగా మంత్రములలోఁ జెప్పబడినదిట్లు సరిగా జరగెను. నేడు మనము మంత్రములకు చింతకాయలు రాలునా అని పరిహాసముతో మంత్రములను నిందించు స్థితికి వచ్చితిమి. పతంజలి అట్లు ఉదా

హరించుటనుబట్టి సరిగా మననము చేయుటచే మంత్రములు మనలను రక్షించుట యన్నది ప్రత్యక్ష విషయముగా అప్పటి మహర్షుల యనుభవములో నున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. సరే సరిగాఁ జేయనప్పుడు ఫలింపలేదనుటలో అయి క్తమే మున్నది. ఇంతకు మనము పైవానిని బట్టి గ్రహింపవలసిన దేమనఁగా మంత్రములు నేఁడు ఫలింపకపోవుటలో మనదే దోషమని తేలుచున్నది.

ఋషులు మంత్రద్రష్టలు

కనుక మంత్రద్రష్టలు అగ్ని మొదలగువానితో ప్రత్యక్షముగా మాటాడినట్లు ఋక్కులు మనకుఁ దెలుపుచున్నవి. అట్టి ఋక్కులు ఉన్నత భాషితములు గావనియు సర్వపదార్థములలో దైవత్వములను ప్రత్యక్షముగా జూచిన మన పూర్వ మహర్షుల మహత్త్వమును దెలిసికొని మనమును ఆ దైవతమహత్త్వమును దెలిసికొని వారి కృపకుఁ బాత్రులము గావలెననియు గ్రహింపవలసియున్నది.

ఈ దృష్టితోఁ జూచినచో మనకు ఋగ్వేదాది విషయముల గొప్పదనము తెలియును. కనుకనే దేవతలను యజ్ఞభుజులని యందురు. వారు యజ్ఞములందలి యాహుతులచే (అహ్వానములచే) అచ్చటి యాగశాలలకు వచ్చి యజ్ఞభాగములను గ్రహింతురు. రామాయణములో దశరథుఁడు పుత్రకామేష్టి యాగము చేసినపుడు యజ్ఞభాగములను గ్రహించుటకు దేవతలు వచ్చి రావణునివల్ల కలుగు బాధలను బ్రహ్మతోను, విష్ణువుతోను జెప్పుకొనుటయు వాస్తవిక విషయములని మనకుఁదెలియును.

దేవతలు నైవేద్యములు తినరు.

సరే ఆ వచ్చిన దేవతలు మనమర్పించు నైవేద్యములను గ్రహింపరేమి అని సందేహము గలుగవచ్చును. “న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేత దేవా మృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి” (ఛాందో 3-6)

దేవతలు భుజింపరు త్రాగరు. ఈ నైవేద్యరూపమైన యమృతమును చూచి తృప్తి పొందుదురు.” అని ఛాందోగ్యము చెప్పుచున్నది. అనఁగా మనమర్పించునవి వారు తినకయె చూచియె తృప్తి పొందుదురని భావము. మనము

చేయునవి చూతురు, విందురు. కాని మనము చేయు సద సత్కార్యములకుఁ గోపపడక, సంతోషింపక మన కార్యములకుఁ దగిన ఫలితములే యిచ్చెదరని మనము గ్రహింపవలెను. వారు సమవర్తులు, పక్షపాత రహితులు, కృపా మయులు.

అగ్నినా రయి మశ్ను వత్ పోష మేవ దివే దివే య శనం వీరవత్తమం
(ఋ. 1-1-1-3)

అగ్ని చేత మానవుడన్నము, ధనము పొందుచున్నాఁడు. పుష్టిని గీర్తిని అతి వీర్యమును రోజురోజు పొందుచున్నాఁడు. అను ఋక్కులో అగ్నివల్ల మానవు డెట్టి గొప్పదనము పొందఁగలఁడో చెప్పఁబడినది. అగ్ని అంతటివాఁడు అగ్నిని గుఱించి చెప్పుచు “అగ్నిర్ముఖం ప్రథమో దేవతానాం” (ఐ. బ్రా. 1-4) అగ్ని దేవతలకు ముఖమని దేవతలలో మొదటివాఁడని ఐతరేయబ్రాహ్మణము చెప్పు చున్నది. “ ఏకం సద్విప్రౌ బహుథా వదం త్యగ్నిం యమం మాతరిశ్వా నమాహుః” (ఋ 1- 64-46) ఆ యొక్క వస్తువునే (పరమాత్మనే) విప్రులు అనేక విధములుగాఁ జెప్పుదురు. ఆ పరమాత్మనే అగ్నినిగాను, యముని గాను, వాయువుగాను జెప్పుదురు, అని ఋక్కు చెప్పుచున్నది. “అయంవావ అగ్నిః ప్రజాః ప్రజాపతిశ్చ” (శత. 6-1-2-42) ఈ యగ్నియే ప్రజలును ప్రజాపతియు” అని శతపథ బ్రాహ్మణము. అగ్ని వదమునకు అగ్రేనయతి అగ్రమందు నడుపువాఁడు ఈశ్వరుఁడు అగ్నిదేవుఁడును” అని దానికి వ్యుత్ప త్తియు చెప్పుదురు. ఇట్లు అగ్నిలో నిండియున్న దేవత్వమును మన ఋగ్వే దము గీర్తించినది. మన ఋషులు ఆ యగ్నిని దర్శించి స్తుతించిరి. మన పంటి సామాన్య మానవులము అగ్నిని దై వముగా దర్శించకపోయినను అగ్నిని ఆ తేజస్సును మన నిత్యజీవితములో జడముగాఁ దలఁచినను అది సర్వకార్య దక్షమైనదిగాను అది లేకపోయినచో ప్రపంచమంతయు శూన్యమై అంధకార బంధురమైనదిగా మనమును అనుభవములో జూచుచున్నాము. అట్టి సర్వ కార్య దక్షమైన యగ్నిని జడమని మనము దై వముగాఁ దలఁచకపోవుటలో మన యజ్ఞానమే కారణమని చివరకు సొప్పుకొనక తప్పదు.

“ఓం తత్సత్పరమాత్మనే నమః, ఓం శం వరుణః, శంసో భవత్వర్యమా. శం వ ఇంద్రో బృహస్పతిః, శంసో విష్ణుగురు క్రమః, నమో బ్రహ్మణే, నమస్తే

వా యోత్యమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి. త్వామే న ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి. ఋతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి. తన్నా మవతు. తద్వక్షార మవతు అవ మమాం అవతు వక్తారం. ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః” ఓంకార స్వరూపమైన పరమాత్మకు నమస్కారము. ఓంకార స్వరూపుడైన వరుణుడు మాకు శుభ మిచ్చుఁగాక. మాకు అద్యముడు (సూర్యుడు) శుభమిచ్చుఁగాక. ఇంద్రుడు బృహస్పతియు మాకు శుభమిచ్చెదరు గాక. ఊరు విక్రమముగల విష్ణువు మాకు శుభమిచ్చుఁగాక. బ్రహ్మమునకు నమస్కారము. ఓ వాయువా! నీకు నమస్కారము. నీవే ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మవు. నీన్నే ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మనుగా చెప్పుదును. ఋతమును (ఆచరణమైన సత్యమును) పలుకుదురు. సత్యమును పలుకుదును. అది నన్ను రక్షించునుగాక. అది సత్యము పలుకువానిని రక్షించు గాక. నన్ను రక్షించుఁగాక. సత్యము పలుకువానిని రక్షించునుగాక. ఓం శాంతి శాంతి శాంతి గలుగుఁగాక.” అని మహర్షులు శాంతిమంత్రమును గీర్తిం చిరి. అందు ప్రాణధారకమైన వాయువును పరమాత్మగాఁ గీర్తించిరి. దానిని మనము జడమనుకొన్నను అది మనకు ప్రాణప్రదమై యున్నదే. జడమైన మన శరీరమునకు ప్రాణమిచ్చునట్టి వాయువును జడముగాఁ దలఁచు మన యజ్ఞానమే వెల్లడియగుచున్నది. అందుకనే మన మహర్షులు అగ్న్యదులను జడమనుకొను మన యజ్ఞానమును పోగొట్టుటకును అగ్నిని వాయువును అన్న ప్పూడి అగ్నిలోనున్న యధిదేవతను వాయ్యాదులందున్న యధిదేవతనుగాఁ జెప్పినారు. ఋగ్వేదము అగ్నింద్రాదులను స్తుతింపఁగా యజుర్వేదము యజు స్సులచే (పూజాదులను దెలుపు మంత్రములచే) యజించినది పూజించినది. ఆ పూజయే యజ్ఞమైనది. అగ్న్యదులను సామవేదము వారి గుణగణాలను గానము చేసినది. అధర్వవేదము మన శుభములకు మార్గము చూపినది.

యజుర్వేదము

“ఓషే త్వో (త్వా-ఊ) ర్జే త్వా” (యజు. 1-1-1-1)
(ఓ మోదుగు కొమ్మా) అన్నముకొఱకు నిన్ను బలమునకు నిన్ను (నఱకు చున్నాను.) మోదుగుచెట్టులో గర్భితమైన అన్న బలాది శక్తులఁజూపి యజుస్సు అగ్న్యదులను పూజలకు బాహ్యరూపమైన యజ్ఞముచేఁ బూజించుచున్నది.
“వాయవః స్థో (స్థ-ఊ) పాయవః స్థ” (ఓ గోవత్సముః లార! మీరు లేగడ్డిఁ

దినుటకు మీ తల్లుల దగ్గరనుండి వసమునకు) వెళ్ళుడు. మఱలఁ దిరిగి (యింటికి) రండు. అగ్నింద్రాదులను గోఘృతాహుతులద్వారా అగ్నిని సుఖముగాఁ జేసికొని యజ్ఞకర్త పిలుచుచుఁ బూజించుచున్నాఁడు. చేతనములైనను అజ్ఞానముచే జడములుగా భావించు వృక్షాదులలో మోదుగు వృక్షము శ్రేష్ఠము. దానిలోని గర్భితమైన అన్నబలాదులను మనము పొందుటకై అగ్నింద్రాదుల యనుగ్రహమును గోరుచు అగ్నింద్రాదుల యనుజ్ఞను యజ్ఞమును (దేవపూజను) చేయు యజమానుఁడు యజించుచున్నాఁడు. గోవులు కేవలము “అయుర్ఘృతం” నేయియె యాయువు అని చెప్పఁబడు నేయి మనకు మాత్రమే యిచ్చునవి గావు మనద్వారా అగ్నింద్రాదులకు ఆహుతులను ఇచ్చునవి. అవి క్షీరదాతులు మాత్రమే గావు. అవి హోమధేనువులు, అవి దేవపూజకై పాలు నేయి యిచ్చుచున్నవి. కాన వాని సంతానము గోవత్సలు సుఖముగా జీవించుటకై మనము పత్సములను పచ్చని బయళ్ళకు, వనములకుఁ బంపుచున్నాము. మనము కూడ దేవతల పూజకై ఆహుతులకై (దేవతాహోనములకై) సరిపోవు క్షీరములను మాత్రమే గ్రహించుచున్నాము. మనము గోవులను తృణజలాదులద్వారా పోషించుచున్నాము గాన మనమును ఆహుతులకు, మనదధిభృతములకును దూడపోషణకు హోనికలుగనంతమాత్రమే గైకొనుచు ఇంకను వాని యాహారమునకే లోటు వచ్చునో యని వానిని లేతది మేత్తనిది సర్వాహార మూలమునగు తృణములతో నిండిన వనములకుఁ బంపి తిరుగ గోమాత దగ్గఱకుఁ దీసికొని వచ్చుచున్నాము. దీనిలో మన పవిత్రహృదయము ఏ ప్రాణికి స్వల్పహింసనుగూడ గోరని మన మనస్సును వ్యక్తమగుచున్నది. కనుకనే “దేవోవః సవితా ప్రార్థయతు శ్రేష్ఠతమాయ కర్మణే” దేవుడైన సూర్యుఁడు శ్రేష్ఠతమమైన కర్మకై మిమ్ము ప్రేరణ చేయుఁగాక. అని యజమానుఁడు జడములని యజ్ఞానముచే చరించు మన యజ్ఞానమును పోగొట్టుటకై అగ్నిదులందు దైవత్వమును గ్రహించు మహర్షులు చేతనములైన గోవులతో మాటలాడుచున్నారు. మన భాష గోవులకు అర్థముగాదని మనమునుకొన్నను మన ప్రేమవర్తనఁబట్టి మన భావమును గోమాతలు గ్రహించకపోవు.

వ్యాసశిష్యుడు పై శంపాయునుడు యజ్ఞవల్క్యదులగు శిష్యులకు యజుర్వేదమును చెప్పెను. ఒకప్పుడొక కారణముచే కోపగించి గురువు తన పేద

మును తనకిచ్చి వేయుమనగా యాజ్ఞవల్క్యుడు వానిని క్రిక్కివేయగా దేవతలు తిత్తిరి వక్షులై వచ్చి వానిని మరల సమర్పించగా అవి కృష్ణములుకాగా అవి కృష్ణ యజుర్వేదమనబడెను. పిదప దుఃఖించి యాజ్ఞవల్క్యుడు సూర్యునుపొసించి శుక్ల యజుర్వేదమును పొందెను. అది శుక్ల యజుర్వేదము, యాజ్ఞవల్క్యుడు మరల జాబాల గౌధేయు కాణ్వమధ్యంది నాడు అనుసప్తదశ శిష్యులకువదేశించెను. అవి 42 శాఖలు. వానిలో మైత్రాయణీయ మాధ్యంధినీ కాణ్వ తిత్తిరియ అను పేరుగల ఔఖ్యా ఆపస్తంబ అను 5 శాఖలున్నవి.

సామ వేదము

అగ్ని ఆయా హి పీతయే గృణాన్ హవ్య దాతవే నిహోతా సత్సి జర్హిషి" (సామ. 1-1-1-1)

ఓ యగ్ని! సోమపానముకొఱకు రమ్ము. హవ్యభక్షణకై మృత్యుంసఁబడుదువు. దేవతలను బిల్చువాఁడవై వచ్చి దర్భలపై ని గూర్చుండుము.

త్వ మగ్ని యజ్ఞానాం హో తా విశ్వేషాం హితం దేవేభిర్మానుషే జనే। (సామ. 1-1--2)

ఓ యగ్ని సర్వయాగములకు హోతవు (అహ్వాన కర్తవు) హితుఁడవు. మానవ జనులకై నీవు దేవతలచే నియోగింపఁబడితివి. సామవేదమునకు 13 శాఖలు గలవు. సహస్రశాఖా ప్రవాదము బహువిధ స్వరాది సంయోగమువలన ఒకే మంత్రమునకును బహువిధ సామశ్రితివలన గలిగినదే. రాణాయణ, శాట్యముగ్న్యః వ్యాసబాగురి ఔల్ముండి మేల్లులని భానుమానౌ పమన్యవ, కౌరాటి, మశకోగార్గ్య వార్షగణ్య కుదుమ శాలిహోత్ర జైమిని అని వారు సామ గానాచార్యులు వానిలో రాణాయణ, కౌధుమి, జైమిని అను మూడు శాఖలు ఇప్పటికిని గలవు.

ఆధర్వ వేదము

నవాధ్వాధర్వణోఽన్యేతు ప్రాహుః పంచదశాధ్వకం. శంనో విప్రః శం వరుణః శంనో భవతు అర్యమా శంన ఇంద్రో బృహస్పతిః ఇత్యాదులు.

అధర్వవేదములో తొమ్మిది భేదములున్నవి. పై వృలదాంత, ప్రదాంత, స్నాత, సోత బ్రహ్మదాబల, శౌనకి దేవదర్శతి, చరణచిద్య అని. ఇన్నిటిలో ఒక శాఖయే ముద్రితము.

అగ్నాదులందలి దైవత్వమును ఋషులు దర్శించిరి, ప్రాణులలో నున్న ఆత్మ బాహ్యనేత్రములకుఁ గనిపింపనట్లు అగ్ని జలాదులందున్న దేవతత్త్వము మన బాహ్యేంద్రియములకు గోచరము కాదు. అట్టి దైవతత్త్వమును పంచభూతములలో నిగూఢమై యున్నదానిని ఋషులు దర్శించి వారితో ప్రత్యక్షమువలె భాషించిరి.

ఓమ్ ఆసోహి స్థా మయోభువః తా నక్షార్జే దధాతన మహి రణాయ చక్షసే యోవశ్శివ తమో రసః తస్య భాజయతేహ నః ఉశతీరివ మాతరః తస్మా అరంగమామ వో యస్య క్షయాయ జిన్వథ. ఆపోజనయథా చ నః (తై. ఆర. 4-42)

ఓ జల దేవతలారా! సౌఖ్యముచే కూర్చుందుఁ గాక. మీయన్నరస మనుభవించుటకు రమ్యమైన మీ గొప్పదర్శన భాగ్యము పొందుటకు మమ్ము నిల్పుదురు గాక ప్రేమగల తల్లులవలె మీరు కళ్యాణమైన మీ రసమున కిక్కడ మమ్ముఁ బాత్రులఁ జేయుఁడు. ఆ రసము పొందుటకు మిమ్ము మాటిమాటికి చేరుచున్నాను. జలదేవతలారా! మమ్ము శక్తిమంతులఁ జేయుఁడు.

ఇమం మే పరుణ శ్రధీహవమద్యా చ మృడయ త్వా మవస్య రాచకే తత్త్వా యామి.

ఓ పరుణదేవా! ఈ నా యాహ్వానమును వినుము. ఇప్పుడు నన్ను బంధముక్తుని జేయుము. ఆత్మ రక్షణార్థినై నిన్నుఁ బ్రార్థించుచున్నాను. (ఇది శునశ్శేషుడు చేసిన ప్రార్థన) ఈ ప్రార్థన విని పరుణుఁడు శునశ్శేషుని బంధముక్తునిఁ జేసెను. (ఋగ్వేద.)

అగ్నే నయ సువథా రా యే అస్మాన్ విశ్వానిదేవ వయునాని విద్వాన్ యుయోధ్యస్మజ్జహురాణమేనో భూయిష్టాంతే నమ ఉక్తిం విధేమ (ఈశా.)

ఓ యగ్నిదేవా! మమ్ముఁ గర్మఫల భోగరూప ధనముకొఱకు మంచి

మార్గముగుండ నడపుము. నీవు సర్వకర్మలను జ్ఞానములెఱుగుదువు. మేము చేసిన పాపమును పోగొట్టుము. నీకు మిక్కిలి నమోవాకములు చేయుదుము.

తమలోని తమ యాత్మలనే చూడలేనివారిది యెట్లు చూడఁగలరు. తమ యాత్మలను చూడఁగల్గినప్పడీ యగ్న్యాదులను ఎట్లు చూడలేరు. కనుకనే “వాయోత్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మసి” ఓ వాయువా! నీవే ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మవు” అని ఋషి పలుకుచున్నాఁడు. శరీరమే యాత్మయనెడి అనాత్మ వాదులగు నాస్తికులు చూడలేరు.

యాశాగ్ం రాజావరుణో యాతిమధ్యే సత్యాన్యతే
అవపశ్యం జనానాం మధుశ్చత శ్చచయోయాః
పాపకాస్తా న ఆపఃశ్యం సోనాభవంతు

జలములకు రాజైన వరుణుఁడు జనుల సత్యాసత్యముల వివేచనచేయుచు వేనిమధ్య నుండెనో ఆ నీళ్ళు మధువును గురిపించుచు నిర్మలములై పవిత్రము చేయు నీళ్ళు మాకు శుభకరములగు గాక.

జలములలో అంతర్నిహితుడై యున్న వరుణదేవుని ఋషి స్తుతించు చున్నాఁడు.

త్వ మగ్నే యజ్ఞానాం హోతా విశ్వేషాం హితం దేవేభి ర్మానుషే జనే”

(సామ వే. 1-1-1-2)

ఓ యగ్నే! సర్వయాగములకు హోతవు హితుఁడవు. మానవజనులకై నీవు దేవతలచే నియోగింపఁబడితివి. ఓం శం వరుణః శంనో భవత్వర్యమా.

ఈ విధముగా మహర్షులు అగ్న్యాదులను ప్రత్యక్షముగా దర్శించి వారితో మాటాడి వారి కృపకు పాత్రులైరి. ఋషులే గాక కవులుగూడ వృక్షముల లోని దేవతలను దర్శించిరి. అశ్వత్థము వృక్షరాజము శమి (జమ్మి) సకల కష్టము శమింపఁజేయునది. శకుంతలను భర్తయింటికిఁ బంపుచుఁ గణ్వుఁడు “ఓ వృక్షములారా! శకుంతల భర్తయింటికిఁ బోవుచున్నది” నెలవిండు అని అనును. శకుంతల తాను పెంచిన మొక్కలడగ్గఱకుఁ బోయి “వెళ్ళివచ్చెదను” అని సెలవు తీసికొనును. ఇది కాళిదాస మహాకవి భావన. ఇది యెంతటి భావన. కనుకనే కాళిదాసాదులు కవులలో ఋషులు.

ఈ విధముగా మహర్షులు సమస్త ప్రపంచములోను దైవతత్వమును ప్రత్యక్షము చేసికొనిరి.

“అపి హ్యదేవతా దేవతావత్ స్తూయంతే, యథాఽశ్వ ప్రశృతీన్యోషధి పర్యంతాని” దేవతలుగానివి గూడ దేవతలవలె స్తుతింపఁబడును ఎట్లన, అశ్వములు మొదలు ఓషధులుగూడ స్తుతింపఁబడునని యాస్కుఁడు చెప్పెను.
(అధ్యా. పా. 1-404)

తిస్ర ఏవ దేవతా ఇతి నైరుక్తాః
దేవతలు ముగ్గురేయని నిరుక్తజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

అగ్న్యదుల స్థానము

“అగ్నిః పృథివీస్థానో, వాయుర్వేంద్రోవా అంతరిక్ష స్థానః సూర్యోద్యు స్థానః”

అగ్ని భూమియొ స్థానము గలది వాయువుగాని యింద్రుఁడుగాని భూమ్యా కాశముల మధ్య స్థానము గలవాఁడు.

పృథివ్యాం మనుష్యాః పశవో దేవా ఇతి స్థానై కత్వం చ సంభోగై కత్వం చ దృశ్యతే. (యాస్క.)

పృథివియందు మనుష్యులు పశువులు దేవులు ఒకే స్థానమందుందురు. సంభోగై కత్వమనఁగ పరస్పరోపకారిత్వము. కాన పృథివియందు మనుష్యులు పశువులు దేవులు ఒకరికొకరు ఉపకారము చేసికొనుచునుందురు. “యథా పృథివ్యాః పర్జన్యేన చ వాయ్వాది త్యాభ్యాం చ సంభోగః” ఎట్లనగా పృథివికి మేఘముతోను వాయు సూర్యులతోను పరస్పరోపకారిత్వము గలదు. “అగ్నినా చేతరస్య లోకస్య” ఇతర లోకమునకు అగ్నితో పరస్పరోపకారిత్వము గలదు.

మఱి దేవతాకాగాదులకుగూడ మనుష్యాద్యాకారములుండును. “పురుష విధాః స్యురిత్యేకం” దేవతలు పురుషులవలె నుండుట యొకటి. “అథాపి పౌరుష విధిక్తై రంగైః సంస్తూయంతే” మఱియు పురుషసంబంధి విధులుగల యంగములతో దేవతలు స్తుతింపఁబడుదురు.

ఋష్యా (దర్శనీయౌ) త ఇంద్ర స్థవిరస్య బాహూ (ఋ. 8-7-31-3)

ఓ యింద్రా! పెద్దవాఁడవైన నీయొక్క బాహువులు దర్శనీయములు.

“ఆద్వా భ్యాం హరిభ్యా మింద్ర యాహి” (ఋ. 2-3-20-1)

ఓ యింద్రా! రెండు గుఱ్ఱములతో రమ్ము” (యాస్క. 7-2-6)

ఈ లోకముతో ప్రాతః సవనముతో వసంతఋతువుతో గాయత్రితో త్రిష్టోమముతో రథంతర సామముతో భక్తిగలన నేర్పడిన సాహచర్యము గలదు.

అగ్ని మొదలగు వాని సానాదులు

దేవత

సానము

అకారము

భక్తి సాహ చర్యములు

భార్యలు

వేయుకర్మ

సుతిండు దేవతలు

వృద్ధి, లోకము ఆయతనాదులు.

అగ్ని భూమి అనేకాకారములు
జాతవేదుడు పురుషాకారము
వై శ్వనరుడు

ఈ లోకము ద్యులోకము

అగ్నియి

హవిస్సుదాల్చుట దేవ

ఇంద్రసోమ వరుణ, వ

శరద్ అనుష్టుప్ ఏకవింశ

అపురుషాకా
కారము

త్రివృత్తోమ రథంతరసామము

ఇల

తాహ్వానము

ఇంద్రసోమ రస్మయలు ఋతువులు

సోమము, వైరా జము, పంక్తి

వాయువు అంతరిక్షము
ఇంద్రుడు భూమ్యాకాశ
మధ్యఅంతరిక్షము అదితి మొ.
మూవ్యందిన సవనమురసాను ప్రదానము వృత్తవధ
బలకృతి

అగ్ని సోమవరుణ హేమంతము బృహస్పతి

గ్రీష్మ, త్రిషుప్

బ్రహ్మణ సృతి

త్రిషవణము శాక్వరసోమ

విష్ణువాయువులు

సూర్యుడు

దివము

అంతరిక్షముపై ని

ఈ లోకము తృతీయ సవనము

ఈష, సూర్యా వృషాకపాయి

రసాదానము

చంద్రుడు వాయు

శిశిరము

జగతి సవదళ

సరయూ మొ దేవపత్నులు

రసధారణ సంవత్సరము

అతి భందస్యై త్రయస్త్రింశత్ సోమ

సోమముడు

అంతరిక్షము

వై యార్చ్యసోమము

పూషదుద్రులు

దైవతసోమము

సిద్ధుడు ప్రవరుని కాళ్ళకు రసము పూయగా దాని మహిమచే అతడు హిమాలయమునకు పోయెను. అప్పుడు అక్కడ వరాధిని యను దేవకన్య ప్రవరుని కామించెను. నేను ఏకవత్సీ ప్రతుడను అని ఆమెను తిరస్కరించెను. తన కాళ్ళరసము మంచుచే కరిగిపోగా ఆకాశగమన శక్తి పోయెను. అతడు నిత్యాగ్నిహోత్రుడు కాన అగ్నిని స్తుతించెను. ఆ యగ్ని అతనిని ఇంటికి చేర్చెను. ఇది అంధ్ర కవితా పితామహుడు అల్లసాని పెద్దన కవి భావన. ఇది ఎంత గొప్పది.

అగ్నింద్రాదులను దేవతలుగా దర్శించిన మహర్షులచే అగ్నింద్రాదులను గూర్చిన విషయములు చెప్పబడినవి.

అగ్ని

అగ్నికి జాతవేదూఁడు వై శ్వానరుడు అను పేర్లు గలవు అగ్ని భూమి యందుండును. అగ్ని యాకారము పురుషునివలెను తద్భిన్నమువలెను ఉండును. అగ్నికి ద్యులోకముతోను, ప్రాతస్సవన త్రివృత్తోమరథంతర సామలతోను గాయత్రితోను భక్తివలన సాహచర్యము గలదు. అగ్నికి అగ్నాయి, పృథివి, ఇల అను భార్యలు గలరు. అగ్ని దేవతలకు హవిస్సించుచు, దేవతలను బిలుచుచు, ప్రకాశమిచ్చుచునుండును. అగ్నిని ఇంద్రవరుణ సోమవర్జస్యులు స్తుతించు దేవతలు. అగ్నికి శరత్తు, అనుష్టుప్సు, ఏకవింశ స్తోమము నై రాజము అను ఆయతనములు గలవు.

వాయువు, ఇంద్రుఁడు

వాయువు, ఇంద్రుఁడును, అంతరిక్షమున అనఁగా భూమికి ఆకాశము నకు (ఆకాశము అనఁగా మేఘ మండలము ప్రాణవాయువు గల భాగము.) మధ్యభాగమున నుందురు. అంతరిక్షలోక, మాధ్యందిన సవన, గ్రీష్మ త్రివృత్తోమ, త్రిష్టుప్సు పంచదశ స్తోమములతో భక్తి సాహచర్యము గలదు. అదితి మొదలగువారు భార్యలు. రసము (జలము) నిచ్చుచు వృత్రవధ (మేఘ మండల భేదము) చేయుచు బలమిచ్చుచు నుందురు. వాయువును ఇంద్రుని అగ్నిసోమ వరుణ పూష ఋహస్పతి వర్వత కుత్స విష్ణులు స్తుతించుదురు. హేమంత, పంక్తి ఛందస్సు, త్రిపషవణ శాక్వర సామములు ఆయతనములు. శిశిరము అతిఛందస్సు త్రయస్త్రింశత్తోమ దైవతసోమద్యు భక్తులు గలవు.

సూర్యుడు

సూర్యుడు మేఘమండలముపైని దివమున నుండును. ఇహలోక తృతీయసవన వర్ణజగతి, సపదస్తోమ వై రాజములతో సూర్యునికి భక్తి సాహచర్యము గలదు. రసమును (జలమును) తీసికొనుట దానిని ధరించుట సూర్యుని పని. సూర్యుని చంద్ర వాయు సంవత్సర దేవతలు స్తుతింతురు. శిశిరము అతిఛందస్సు, త్రయస్త్రింశస్తోమము దై వతసామము ఆయతనములు.

ఈ విధముగా అగ్న్యదులను మహర్షులు దర్శించినట్లు యాస్కమహాముని నిరుక్తములో వివరించి యుదాహరణములు చూపెను.

ఈ యింద్రాదుల నుద్దేశించిచేయు యజ్ఞములు హింసాపరములు కావు. ఇసలు అధ్వర పదమునకు హింస లేనిది. ధ్వరము=హింస అది లేనిది అధ్వరము అని సాయణాదులు చెప్పిరి. “మాహింస్యాత్ సర్వా భూతాని” అన్ని భూతములను హింసింపరాదు. అనియు వేదములు ఉద్దేశించుచున్నవి. మనుష్యులు పరమేశ్వరుని కర్పించు నై వేద్యాదులు, వారివారికి దొరకు నాహారములను బట్టియు. వారివారికిష్టమైన వానిని బట్టియు కొన్ని హింసామయ యజ్ఞములు పూర్వము జరగెడివందురు. మఱియు యజ్ఞములలోఁ జేయు హింస హింస కాదనియు నందురు. అశ్వమేధాది యాగములను రాజులు చేయువారు. వారు మాంసాహారులు గనుక వారట్లు చేయుట తటస్థించినది. యదన్నః పురుషస్తదన్నాస్తస్య దేవతాః (రామాయణము) ఋత్విక్కులు, బ్రాహ్మణులు గదా వారట్లు చేయించిరని విమర్శగూడ గలదు. ఆలంభమును పదమునకు హింస యర్థము చెప్పుదురు. కాని ఆలంభపదమునకు ‘పొందుట’ అని యర్థమును సాయణాచార్యులుగూడఁ జెప్పిరి.

ఈ యజ్ఞాదులెట్లు చేయవలయును? వాని ఫలితములను విషయములను గూర్చి ఆపస్తంబాది శ్రౌత సూత్రములలో వివరించఁబడినది. ఏమండ్రమును ఉచ్చరించి యే కర్మ చేయవలయునో అందు వివరించఁబడినవి. పుత్రకాములు వర్షాదికాములు ఏ యజ్ఞములు చేయవలయునో ఆ విషయములు బ్రాహ్మణ గ్రంథములందును జెప్పఁబడినది.

ఆహుతులవల్ల వర్షాదులు కలుగును.

ఆగ్నో ప్రాస్తాహుతిః సమ్యగాధీత్య ముపతిష్ఠతే

అదిత్యా జ్ఞాయతే వృష్టి వృష్టిరన్నంతతః ప్రజాః

అగ్ని యందు ప్రేల్పించడిన యాజ్ఞాహుతి సరిగా సూర్యునిఁ జేరును. ఆ సూర్యునినుండి వర్షము వచ్చును. ఆ వర్షమువలన అన్నము (ఆహారము) పుట్టును. దాని తరువాత ప్రజలు అనఁగాఁ బ్రాణులు పుట్టునని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. ఈ విషయమునే భగవద్గీత యిట్లు చెప్పుచున్నది.

“అన్నాద్భవంతి భూతాని వర్షన్యాదన్న సంభవః

యజ్ఞాద్భవతి వర్షన్యో యజ్ఞః కర్మ సముద్భవః (భగ. 3-14)

అన్నమువలన ప్రాణులు పుట్టుచున్నవి. మేఘమువల్ల అన్నము కలుగును. యజ్ఞమువల్ల మేఘము పుట్టును. యజ్ఞము కర్మవలనఁ బుట్టును.

ఏవం ప్రవర్తితం చక్రం నాను వర్తయతే హయః

అఘాయుదింద్రియా రామో మోఘం పార్థ సజీవతి (భగ. 3-16)

ఇట్లు ప్రవర్తించిన చక్రమును ఎవఁడు త్రిప్పఁడో వాడు పాపయుక్తమైన యాయువు గలవాఁడై ఇంద్రియ సుఖములందు నిమగ్నఁడై వాఁడు వ్యర్థముగా జీవించును. అని స్మృతి భగవద్గీతలు యజ్ఞములు అవశ్యాచరణీయములుగాఁ జెప్పుచున్నది. ఇట్లు స్మృతులు ఘోషించిన ప్రకారముచేయక పోవుటచే అనావృష్టి పృష్టులు కలుగుచున్నవని మనము గ్రహింపవలయును. దిలీపుఁడు వసిష్ఠునితో నిట్లు అనును.

హవి రావర్జితం హోత స్వయా విధి వదగ్నిషు

వృష్టి ర్భవతి సస్యోనా మవగ్రహ విశోషిణాం (రఘు. 1-62)

ఓ హోతా! విధి యుక్తముగా అగ్నులందు హోమము చేయఁబడిన హవిస్సే యనావృష్టిచే నిండిన సస్యములకు ఎర్షమగుచున్నది” అని కాళిదాసు వర్ణించెను.

తవ మంత్రకృతో మంత్రై ర్దూ రాత్రృ శమితారిభిః

ప్రత్యాదింశ్యంత ఇవమే దృష్టలక్ష్య భిదః శరాః (రఘు. 1-61)

“మంత్రద్రష్టలై స నీయోక్క పరోక్షములో నున్న శత్రువులను శాంతి పఱు - మంత్రములచే - ప్రత్యక్షముగానున్న లక్ష్యమును భేదించు నాశరములు నిరాశరింపఁబడుచున్నవి” అని కాళిదాసు మంత్ర ప్రభావమును సత్యముగా వర్ణించెను.

దుదోహ గాంస యజ్ఞాయ సస్యాయ మఘవాదివం

సంపద్వినిమయే నోభౌద దధతుర్భవన ద్వయం (రఘు. 1-26)

యజ్ఞమునకై దిలీపుఁడు భూమియనెడు గోవు పిదికెను. ఇంద్రుడు సస్యములకై దివమనెడి గోవును పిదికెను. తమకున్న సంపదలను మార్చుకొనుచు ఇద్దఱు రెండు లోకములను (భూమి స్వర్గ లోకములను) ధరించిరి.

ఋగ్వేదాదులకు శాఖాదులు

(శానకునిచేఁ జరణవ్యాహములోఁ జెప్పఁబడినవి)

వేదము	శాఖలు	బ్రాహ్మణములు	ఆరణ్యకములు	ఉపనిషత్తులు
ఋగ్వేదము	1 శాకల 2 బాష్కల 3 ఆశ్వలాయన 4 సాంఖ్యాయన 5 మాండూకాయన 6 శాఖలు లోపిం	1 ఐతరేయ 2 శాంఖ్యాయన (కౌషీతకి) 3 పైంగిరాహ 4 స్యము 5 4 సాత్యాయనము చెను	ఐతరేయా రణ్యకము కౌషీతకి ఆరణ్యకము	ఐతరేయోప నిషత్తు 2 కౌషీతకి ఉపనిషత్తు

శుక్ల యజుర్వేద సంహిత లేక వాజసనేయ సంహిత	మాధ్వందిన శాఖ కణ్వశాఖ కపిష్ఠల శాఖ	శతపథ బ్రాహ్మణము	బృహదార ణ్యకము	ఈశావా స్యోప నిషత్తు బృహదారణ్య కోపనిషత్తు
---	---	--------------------	------------------	---

(సూర్యుడు వాజి

ఆము చెప్పినది.)

కృష్ణ యజుర్వేదము లేక తైత్తిరీయ సంహిత	తైత్తిరీయ శాఖ మైత్రాయణీ శాఖ కఠశాఖ	1 వల్లభి 2 సత్యా 3 వైత్రా రణ్యము యోపనిషత్తు 2 మైత్రాయణీ యోప నిషత్తు కఠోపనిషత్తు కేనోపనిషత్తు ఛాందోగ్యోప నిషత్తు జైమిని యోపనిషత్తు ముండకోప నిషత్తు మాం డూక్యము ప్రశ్న
---	---	--

సామ వేదము=	కౌఠుమశాఖ	తలవకార	ఛాందోగ్యా	కేనోపనిషత్తు
కౌఠుమ సంహిత	రాణాయనీయ జైమిని	తాండ్య, షడ్వింశ సామవిధాన	రణ్యము జైమిని యారణ్యక	ఛాందోగ్యోప నిషత్తు జైమిని యోపనిషత్తు ముండకోప నిషత్తు మాం డూక్యము ప్రశ్న

అథర్వ వేదము శౌనకీ శాఖ	పిప్పలాద శాఖ	గోపథ బ్రాహ్మణము		
--------------------------	--------------	--------------------	--	--

డూక్యము ప్రశ్న

కల్పసూత్ర గ్రంథాలు

సూత్ర	ప్రపాచీన	నవీన	మంత్ర దష్ట	దేవతలు
గ్రంథం	విభాగము	విభాగము	అగు ఋషులు	
	అష్టకములు 8	మండలములు 10	గృత్సమద,	ఇంద్ర సూర్య
ఆశ్వలాయన	అధ్యాయములు 64	అనువాకములు 85	విశ్వామిత్ర	మరుత్తులు
శ్రౌత సూత్ర	పర్గములు 100 పైగా	సూక్తములు 1018	వామదేవ అత్రి	వరుణ విష్ణు
			భరద్వాజ	అదితి పూష
			వసిష్ఠాదులు	అశ్వినీ కుమార
			ఋగ్వేద మంత్రములు	రుద్ర వర్జన్య
			105859	
ఆపస్తంబ		దపములు		మిత్ర
బౌధాయన		153826		సవిత్
హిరణ్యకేశి		అక్షరములు		వివస్వ మేఘ.
భారద్వాజ		432000		
మానవ				

సామవేదములోని పూర్వాచికములు అగ్నియాదిపర్వము లై దున్నవి. ఉత్తరాచికములు దశరాత్ర, సంవత్సరసత్ర ప్రాయశ్చిత్త క్షుద్రాద్యనుష్ఠానములున్నవి. సంగీతమునకి వేదము మూలము.

సామవేదములో

కౌఠుమ సంహితకు మశక కల్పసూత్రము, లాట్యాయన శ్రౌత సూత్రము, రాణాయణీయ సంహితకు ద్రాహ్యాయణ శ్రౌతసూత్రమును గలవు. అథర్వవేదమునకు వైతాయన కల్పసూత్రము గలదు.

హోత, అధ్వర్యు, ఉద్గాత, బ్రహ్మల కృత్యములు

ఋక్కులచే (ఋగ్వేదముచే) స్తుతించుచు దేవతలను ఆహ్వానించువాఁడు హోత. యజ్ఞములలో యజుస్సులచే (యజుర్వేదముచే) దేవతలను పూజించుచు యజ్ఞము చేయించువాఁడు అధ్వర్యువు. యజ్ఞములో సామగానముచే (సామవేదముచే) మంత్రములను జదువువాఁడు ఉద్గాత. యజ్ఞకార్యములను జూచువాఁడు బ్రహ్మ. ఇతఁడు అధర్వవేద మంత్రములచే చేయును.

ఋగ్వేదములోని విషయ విభాగము

ప్రతివేదము సంహిత-బ్రాహ్మణము-ఆరణ్యకము-ఉపనిషత్తులు అని నాలుగు విధములుగా వ్యాసభగవానునిచే విభజింపఁబడినదని యిదివఱకుఁ జెప్పియుంటిమి.

వేదములోని భాగమే బ్రాహ్మణము విధి బోధకము. “మంత్రబ్రాహ్మణయోర్వేద నామధేయం” (ఆప. శ్రౌ. సూ. 24-1-31)

మంత్రములకు అనఁగా సంహితకు బ్రాహ్మణములకు వేదమని పేరు అని ఆపస్తంబుఁడనెను. “మంత్రబ్రాహ్మణం వేదమిత్యాక్షతే” (బౌ. గృ. 2-6-3) మంత్రములు బ్రాహ్మణములు వేదమందురు అని “బ్రాహ్మణం బ్రహ్మసంఘాతే వేదభాగే నపుం నకం.” (మే. కో.)

విధి మంత్రయో రేకార్థ్యమైక శబ్ద్యాత్. (పూ. మీ. 2-1-30) ఒకే శబ్దముచే బోధింపఁబడుటవలన విధి (బ్రాహ్మణ) మంత్రములకొకే యర్థము అని జై మిని. “మంత్రాశ్చ బ్రాహ్మణం చ వేదః” (పూ. మీ. 1-2-33) మంత్రములును బ్రాహ్మణమును వేదమే అని శబరస్వామి.

ఈ విధముగా సంప్రదాయజ్ఞులందఱు మంత్రములను, బ్రాహ్మణములనుగూడ వేదమనియే వ్యవహరించిరి. ధయానంత సరస్వతియు వీరి యును యాయులును దీనిని అంగీకరింపలేదు. బ్రాహ్మణములలో యజ్ఞయాగాది విషయములు వర్ణాశ్రమాది వ్యవస్థయును చెప్పఁబడి యుండుటచేతను అది వారికిష్టము లేకపోవుటచేతను వారంగీకరింపక యజ్ఞయాగాది బోధక భాగమునకు ఇతరమైన యర్థములు చెప్పుట సంభవించినది.

ఋగ్వేదములోని విషయాదులు

1వ మండలములో అనేక ఋషులు దర్శించిన మంత్రములు గలవు.	1976
2 " గృత్సమదుడు వారి కుటుంబమువి	429
3 " విశ్వామిత్రుడు "	617
4 " వామదేవుడు " "	586
5 " అత్రి " "	727
6 " భరద్వాజుడు " "	765
7 " వసిష్ఠుడు " "	841
8 " కణ్వుడు " "	1726
9 " అనేక ఋషులు " "	1754

మొత్తము సూక్తములు 10 8 మంత్రములు 10586 గలవు. 200 సూక్తములలో ఇంద్రుడు 200 సూక్తములలో అగ్ని 100 పైగా సోముడు స్తుతింపబడిరి.

కృష్ణ యజుర్వేదములోని విషయాదులు

దర్శపూర్ణ మాసాశ్వమేధ వాజపేయ యాగాదివిషయములు విధిపరములు సామవేదములో

1549 మంత్రములు గలవు. సోమయాగ సంబంధమైనవి. ఋగ్వేదములోనివె చాలవరకు రాగయుక్తముగా గానము చేయబడినవి. 70 మాత్రము క్రొత్తవి.

అథర్వ వేదములో

రక్షః పిశాచాదులను పోగొట్టునవి గలవు. స్తంభన మార ణాభిచారి కాదులు అనేక విషయములు గలవు. 13వ భాగము వివాహ మంత్రములు ఇవి చాలవరకు ఋగ్వేదములోనివె. 15వ భాగము వేదాంత విషయము. 16, 17 భాగములు శపథ ప్రాయములు. 18వ భాగము ఋగ్వేదములోనివి అవరకర్మ బోధకములు. 19, 20 భాగములు ఇంద్రస్తోత్ర పరములు. చాల వరకు ఛందఃపరములు, కొంత ఋగ్వేద భాగము గలదు.

వేదానుక్రమణికలలో ఋగ్వేదాదులలోనున్న విషయముల సూచికలు కలవు.

ఋగ్వేద బ్రాహ్మణ విషయములు

ఐతరేయ బ్రాహ్మణములు ఎనిమిది పంచికలు, 40 అధ్యాయములు 265 ఖండములు గలవు. అరు పంచికలలో సోమయాగము నిరూపింపఁ బడినది. మిగిలిన రెండు పంచికలలో రాజ్యాభిషేక కథనము గలదు.

యజుర్వేద సంహితలోని విషయములు దర్శపూర్ణమాస తత్కామ్యేష్టలు 3 సోమయాగము 4 వైశ్వదేవము 5 అగ్ని చయనము 6 రాజసూయము 7 అశ్వమేధము 8 చాతుర్మాస్యాతి రాత్రాది యాగవిషయములు.

యజుర్వేద బ్రాహ్మణ విషయములు

మాధ్వందినశాఖ శతపథ బ్రాహ్మణములో 14 కాండములు 100 అధ్యాయములు 63 ప్రపాఠకములు 438 బ్రాహ్మణములు 762 ఖండికలు గలవు.

1వ కాండలో దర్శపూర్ణమాస యాగము

2వ కాండలో అగ్నిహోత్రము, పిండ పితృయజ్ఞము దాక్షాయణ యజ్ఞము, నవాన్నేష్టి చాతుర్మాస్యలు.

3, 4 కాండలలో సోమయాగము.

5వ కాండలో వాజపేయ రాజసూయ యాగములు

6, 7, 8, 9, 10 కాండలలో చయనము

11వ కాండలో పశు బంధము, పంచమహా యజ్ఞములు మిత్రవిందేష్టి, దర్శపూర్ణమాసాది శేషమును

12వ కాండలో ద్వాదశాహ సత్రము, సంవత్సర సత్రము, సౌత్రామణీ.

13వ కాండలో అశ్వమేధము, పురుషమేధము, సర్వమేధము, పితృమేధము.

14వ కాండలో ప్రవర్గ్యము, బృహదారణ్యకమును, కణ్వశాఖ శతపథ బ్రాహ్మణములు 17 కాండములు 114 అధ్యాయములు 438 బ్రాహ్మణములు 680 ఖండికలును గలవు.

1వ కాండలో అగ్నిహోత్రము, పిండ పితృయజ్ఞ దాక్షాయణీయము చాతుర్మాస్యలు.

2వ కాండలో దర్శపూర్ణ మానేష్టి

3వ కాండలో అగ్నిహోత్రార్థ వాదము, దర్శపూర్ణ మాసార్థవాదము.

4వ కాండలో సోమయాగము

5వ కాండలో సోమయాగ శేషము

6వ కాండలో వాజపేయము

7వ కాండలో రాజసూయము

8వ కాండలో ఉఖా సంభరణము

9, 10, 11, 12 లలో చయనము

13వ కాండలో ఆధాన కాలము, పథిక్పత్తు, శంయువాకము. పత్ని సంయాజములు, పశుబంధము.

14వ కాండలో సౌత్వామణీ

15వ కాండలో అశ్వమేధము

16వ కాండలో ప్రవర్గ్యము

17వ కాండలో బృహదారణ్యకము

తైత్తిరీయారణ్యకములో 3 అష్టకములు (కాండలు) 28 ప్రపాఠకములు 35, అనువాకములు గలవు.

సామవేదములో

1 తాండ్యబ్రాహ్మణములో 25 ప్రపాఠకములు, 47 ఖండములున్నవి. సాయణాచార్యులు ప్రపాఠకమును అధ్యాయమనెను. ఇందు అగ్నిష్టోమ సంస్థ గల జ్యోతిష్టోమము మొదలుకొని వేయి పత్సరములకొఱకు గల సోమ యాగములన్నియుఁ జెప్పఁబడెను.

2 షడ్వింశ బ్రాహ్మణములో 5 ప్రపాఠకములు 48 ఖండములు గలవు.

3 మంత్ర బ్రాహ్మణములు 2 ప్రపాఠకములు 16 ఖండములు

4 దైవత బ్రాహ్మణము 3 ఖండములు 82 కండికలు. ఇందులో ఛందస్సుల వర్ణన గలదు.

5 ఆర్షేయ బ్రాహ్మణములో 3 ప్రపాఠకములు 82 కండికలు ఇందులో సామల అర్చానుక్రమణి

6 సామవిధాన బ్రాహ్మణములో 3 ప్రపాఠకలు 25 ఖండికలు ఇందు అభిచారాది కర్మల వర్ణన.

- 7 సంహితోప నిషద్బ్రాహ్మణములో 1 ప్రపాఠకము 5 ఖండములు
 8 వంశ బ్రాహ్మణములో 3 ఖండములు ఇందు సామవేదాచార్యుల వంశ
 వరంపర
 9 జై మినీయ బ్రాహ్మణములో 11 & 2 ఖండములు. తలవకార బ్రాహ్మణముని
 దానికి నామాంతరము గలదు.
 10 జై మినీయాక్షీయ బ్రాహ్మణములో 84 ఖండములు.

అథర్వ వేదములో

అథర్వ వేదములో మోహన, మారణ ఉచ్చాటనాభి చారికాదులు వివా
 హాది క్రియలు మంత్రములు గలవు. 20 కాండలు 34 ప్రపాఠకలు 1116
 అనువాకాలు 731 సూక్తములు 5846 మంత్రాలు గలవు. ఇందులో 1200
 ఋగ్వేదములోనివే.

గోవధ బ్రాహ్మణము 1 పూర్వభాగము 2 ఉత్తర భాగము
 పూర్వ భాగములు 5 ప్రపాఠకులు

ఈ గ్రంథములలో పేరుకు లభించు బ్రాహ్మణములు

- 1 చరక బ్రాహ్మణము 2 శ్వేతాశ్వర బ్రాహ్మణము 3 కారక బ్రాహ్మణము
 4 మైత్రాయణీయ బ్రాహ్మణము 5 జాబాల బ్రాహ్మణము 6 భాండికీయ
 బ్రాహ్మణము 7 బౌధేయ బ్రాహ్మణము 8 హరిద్రవిక బ్రాహ్మణము
 9 ఆహ్వరక బ్రాహ్మణము 10 కంకతి బ్రాహ్మణము 11 గాలవ బ్రాహ్మణము
 12 తుంబు బ్రాహ్మణము 13 ఆరుణేయ బ్రాహ్మణము 14 పైంగాయని
 బ్రాహ్మణము 15 సౌలభ బ్రాహ్మణము 16 శైలాలి బ్రాహ్మణము 17 పరా
 శర బ్రాహ్మణము 18 మాషశరాలి బ్రాహ్మణము 19 కాపేయ బ్రాహ్మణము
 20 అన్వాఖ్యాన బ్రాహ్మణము 21 భల్లవి బ్రాహ్మణము 22 శాట్యాయన
 బ్రాహ్మణము 23 కలబవి బ్రాహ్మణము 24 కారూకి బ్రాహ్మణము.

వీనిపేర్లై గాని ఇవి లభించుట లేదు.

ఈ వేదములను గూర్చి తెనుగు భాగవతమిట్లు చెప్పుచున్నది. (భాగ
 12-32)

బ్రహ్మ తన వదన చతుష్టయంబువలన వేద చతుష్టయంబు కలుగజేసె
 నంత నతని పుత్రులగు బ్రహ్మవాదు లావేదంబు లం దుపదిష్ట ప్రకారంబుగా

నభ్యసించి యాక్రమంబున వారలు తమ శిష్య పరంపరలకు నుపదేశించి రిట్లు వేదంబులు సమగ్రంబులుగాఁ బ్రతి యుగంబున మాహర్షులచే నభ్యసించఁ బడియెనట్టి వేదంబుల సమగ్రంబుగఁబరియింప నశక్తులగు వారలకు సహాయంబు చేయుటకై ద్వాపర యుగాదినుందు భగవంతుడు సత్యవతీదేవి యందుఁ బరాశరమహర్షికి నుతుండై యవతరించి యావేదరాశింగ్రమమ్మున ఋగ్యజుస్సామాధర్వంబులన నాలుగు విధంబులుగ విభజించి పైల వైశంపాయన, జైమిని, సుమంతులనియెడి శిష్యవరులకుఁ గ్రమంబున నావేదంబుల నుపదేశించెనందుఁ బైలమహర్షి చేకొన్న ఋగ్వేదంబునంతంబులగు ఋక్కులతోఁ జేరి యుండుటంజేసి బహ్వుచశాఖయని చెప్పబడునంత నా పైలుండింద్ర ప్రమితికి బాష్కలునకు నుపదేశించె తన బాష్కలుండు సంహితం జతుర్విధంబులు గావించి శిష్యులగు బోధ్యుండు యాజ్ఞవల్క్యుండుఁ బరాశరుండు నగ్నిమిత్రుండు ననువారికి నుపదేశించె నింద్ర ప్రమితి తన సంహిత మాండుకేయుండు దేవమిత్రుండనువానికింజెప్పి నతనికి సౌభర్యాదిశిష్యులనేకులై ప్రవర్తిల్లి రంత సౌభరిసుతుండు శాకల్యుండు తానభ్యసించిన శాఖలైదు విధంబులుగ విభజించి వాత్స్యండు మౌద్గల్యుండు శాలీయుండు గోమఖుండు శిశిరుండు అనెడు శిష్యులకుపదేశించె నంత జాతుకర్ణియను వానికి వారుపదేశింప నతండు బలాకుండు పైంగుండు వైతాళుండు విరజుండును వారి కుపదేశించె నదియునుంగాక మున్ను వినిపించిన బాష్కలుని కుమారుండైన బాష్కలి వాలఖిల్యోఖ్య సంహితను బాలాయని గార్గ్యుండు, కాసారుండను వారలకుఁ జెప్పెని తైఱంగున బహ్వుచ సంహితలనేక ప్రకారంబులంబూర్వోక్త బ్రహ్మర్షులచే ధరియింపఁబడె యజుర్వేద ధరుండగు వైశంపాయనుని శిష్య సంఘంబు నఖిల క్రతువుల నాధ్వర్య కృత్యంబుచేఁ దేజరిల్లిరి. మఱియు నతని శిష్యుండగు యాజ్ఞవల్క్యుండు గుర్వపరాధంబు చేసిన నా గురువు కుపితుండై యధీతవేదంబుల మరలందనకిచ్చి పొమ్మనిన నతండు దాను జదివిన యజుర్గణంబును తత్తదుక్తక్రమంబునఁ గ్రగక్క నవి రుధిరాక్తంబగు రూపంబుఁ దాల్చిన యజుర్గణాధిష్ఠిత దేవతలు తిత్తిరిపక్షులై వానిని భుజియించిరి. దానంజేసి యా శాఖలు తైత్తిరీయంబులయ్యెనంత నిర్వేదియగు నా యాజ్ఞ వల్క్యుండు అపరిమిత నిర్వేదంబునొంది యుగ్ర తపంబున సూర్యుని సంతుష్టునింగావింప నతండు సంతసిల్లి హయరూపంబు దాల్చి

యజుర్గణంబునతని కుపదేశించెఁ గావున నది వాజసనేయ శాఖయని వాక్రక్కు
వ్వఁబడెనంత నా యజుర్గణంబు కాణ్వమూఢ్యంది నామలచే నభ్యసంపఁబడి
నిట్లు యజుర్వేదంబు లోకమునఁ బ్రవర్తిల్లె. సోమవేదా ధ్యేతయగు జైమిని
మహర్షి తన సుతుండగు సుమంతునికి నుపదేశించెనతండు సుకర్ముండను
తన తనయునకుఁ దెలిపె నతడా వేదమును సహస్రశాఖలుగా విభజించి కోస
లుని కుమారుండగు హిరణ్య నాభునికిని ధన కుమారుండగు పౌష్పంజి యను
వానికి నుపదేశించెనంత వారిరువురు బ్రహ్మవేత్తయగు నావంతులు నుదీ
చ్యులు ననునేనుగ్గిరికి నుపదేశించి వారిని సోమవేదపారగులం గావించిరిట్లు
సోమవేదంబు లోకంబున విసుతించెదె. మఱియు నథర్వవేత్తయగు సుమంత
మహర్షి దానిం దనశిష్యునకుపదేశింప నతండు వేదధర్ముండు పథ్యండు అను
శిష్యులకుపదేశించె నందు వేదధర్ముండనువాఁడు శౌల్కాయని, బ్రహ్మబలి,
నిర్దోషుండు పిష్పలాయనుండు అను వారలకును, బధ్యుండనువాఁడు కుమూ
దుండు, శుకండు జాబాలి బ్రభువు అంగిరసుండు సైంధవాయనుండను
వారలకు నుపదేశించి ప్రకాశంబు నొనఁచె నితైత్రుంగున నథర్వ వేదంబు
వృద్ధి నొందె.

ఇతిహాస పురాణాఖ్యాం వేదార్థ ముపబృంహయేత్

విభేత్యల్ప శ్రుతాద్వేషు మామయం ప్రహరేదితి

(సోయన ఋగ్వేదపీఠిక)

ఇతిహాస పురాణములచేత వేదమును వివరింప వలె “నన్ను వీఁడు
ప్రహరించు” నని అల్పజ్ఞుని నుండి వేదము భయపడు చున్నది. అను
సూక్తి గలదు. ఇతిహాసములలో వివరించి చెప్పఁబడిన కథలను సూచించు
భాగములు వేదములలోఁగనుపట్టుచున్నవి. వానిని సోమాన్యులకుఁదెలుపుట
కై పురాణములు ప్రయత్నించుచు మంత్రద్రష్టలగు మహర్షులు సర్వమును
అధి భౌతికాధ్యాత్మికాధి దైవిక రూపత్రివిధ దృష్టులతోఁదిలకించిరి. వేదములు
శ్రుతులు అవి మహర్షులకు ధ్యానావస్థలో శ్రుతములై నవి అనఁగా వినఁబడినవి
గాన శ్రుతులయినవి. శ్రుతములైన శ్రుతులననుసరించి స్మరించుటవల్ల స్మృతు
లయినవి, అస్మృతులై పురాణములు ధర్మశాస్త్రములు. వేదములనుండి

కేవలము ధర్మములను యజ్ఞయాగాది క్రతువులనే గాక అందు సూచింపబడిన కథలను ఆధారముగాఁ జేసికొని వాల్మీకి వ్యాసులు పురాణకథలను రచించిరి. పేవార్థోప బృంహణముగా రామాయణమును వ్రాసినట్లు వాల్మీకి చెప్పెను.

వామనావతార కథ

ఇదం విష్ణు ర్విచక్రమే శ్రేఢా నిదిధే పదం
సమూహశ్చ మస్య పాంసురే (ఋ. 1-2-7-17)

ఈ విశ్వమును వ్యాపించి విష్ణువు మూడు విధములుగా తన పదమును ఉంచెను (విక్రమించెను.) ధూళిభూసరిత ప్రదేశమందు ఈ విష్ణువు యొక్క పదము స్థిరముగా నుండెను.

శ్రీణి ప్రదా విచక్రమే విష్ణు ర్గోపా ఆదాభ్యః
అతోధర్మాణి ధారయన్ (ఋ. - -2-7-18)

విష్ణువు మూడు అడుగులు విక్రమించెను. రక్షకుడు కనుకధర్మము లను ధరించుచుండెను.

“ఈ విధముగా విష్ణువు మూడు అడుగులు సమస్త లోకములందుంచి (విక్రమించి) రక్షకుడై ధర్మములను ధరించెను” అని ఋగ్వేదములో సూచన ప్రాయముగా చెప్పబడిన దానిని గ్రహించి వామనావతార కథను వ్యాసమహర్షి రచించెను.

“క్షితిం పదై కేన బలేర్విచక్రమే
సభః శరీరేణ దిశశ్చ బాహుభ్యః
పదం ద్వితీయం క్రమత స్త్రివిష్టవం
నవై తృతీయాయ తదీయ మణ్వపి. (భా. 8. 21. 33)

విష్ణువు ఒక యడుగుతో బలిచక్రవర్తి భూమిని, శరీరముచేత ఆకాశ మును బాహువులచేత దిక్కులను వ్యాపింప గా ఇట్లు క్రమముగా త్రిలోక మును రెండవ పదమైనది. మూడవ యడుగునకుఁ గొంచెముగూడ చోటు లభింపలేదు. ఈ విధముగా భాగవతములో వామనావతార కథకు ఋగ్వేదము లోని కాణ్వ్యుడగు మేధాతిథిచే దృష్టమగు 2 వ సూక్తములోని 1-6 వృ 23

ధ్యాన వర్గములోని విషయము ఆధారమైనది. పథమాత్మ సర్వ వ్యాపకుడని ఆధ్యాత్మిక కర్మము గ్రహింపవలెను.

శునశ్శేఫకథ

ఆజీగర్తియైన శునశ్శేఫునిచే దర్శింపఁబడిన ఋగ్వేద సూక్తిలో

శతంతే రాజన్ భిషజః సహస్రముర్యే

గంభీరా సుమతిష్ఠీఅస్తు

బాధస్య దూరే నిఋతిం పరాచైః కృతం

చిదేనః ప్రముముగ్యస్మత్, (ఋగ్వే, 1-2- 4-9)

ఓ వరుణరాజా! నీకు నూరుగురు వేలు వైద్యులు గలరు. భూమి గంభీరమైనది. నీకు సుమతిగలుగుఁగాక పరాజయములచేత మృత్యువును క్రిందఁబడవేయుము మా పాపములను బోగొట్టుము.

తత్త్వాయామి బ్రహ్మణావందమాన స్తదాశాస్తే

యజమానో హవిర్భిః ఆహేడమానోవరుణేహ

బౌధ్యురు శంసమాన ఆయుః ప్రమోషిః

కనుక నిన్ను ఎక్కువ యాచించు చున్నాను. మంత్రముచే నమస్కరించుచున్నవాడనై ప్రార్థించుచున్నాను. యజమానుఁడు హవిస్సులచే అనాదృతిచేయఁడు ఇక్కడ తెలిసి ఓ బృహస్పతితా! మా ఆయువు పోగొట్టకు

తిథిన్నక్తం తద్దివా మధ్యమాహుస్తదయం

కేతో హృద ఆవిచేష్టే శునశ్శేఫో

యమహ్య ద్గృభీతః సో అస్మాన్ రాజవరుణో ముమోక్షు

(ఋగ్వే 1-2-14-12)

ఆ రాత్రీ ఆ పగలే ఆవరుణస్తుతిని ఆచార్యులు చెప్పెదరు ఆవరుణస్తుతిలోని ప్రజ్ఞ హృదయమున వెడలును. శునశ్శేఫుఁడు (శునః = సుఖమైన, శేఫ = కాంతిగలవాడని వ్యుత్పత్తి) ఏవరుణుని పిలిచెనో ఆవరుణుని బంధములనుండి విముక్తులను జేయునుగాక.

శునశ్శేఫో హ్యహ్య ద్గృభీ తస్మి ష్వాదిత్యం

ద్రుపదేషు బద్ధః అవై సం రాజా వరుణః

సస్యత్యాద్విద్వాం అదభ్యో విముమోక్తు పాశాన్

మూఁడు స్తంభములలో బద్ధుడైన శునశ్శేషుని రక్షకై వరుణుడు విడిచిపెట్టెనాక. విద్వాంసుడు అవగతి హత శక్తియై పాశములనుండి ముక్తుని జేయుగాక.

ఈ కథ వాల్మీకి రామాయణములోనిట్లు చెప్పబడినది. “అంబరీషుడను రాజు యజ్ఞము చేయుచుండెను అతని యజ్ఞ పశువును ఇంద్రుడు హరించెను. అపుడు విప్రుడు రాజుతో నీవు యజ్ఞపశువును రక్షింపవలసినవాడవు రక్షింపవై తివి. నీవు యజ్ఞపశువును తీసికొని రమ్మనెను. అప్పుడే రుచి కుడను బీదబ్రాహ్మణుని దగ్గఱకు వెళ్ళి నీవు నీ కొడుకును యజ్ఞపశువుగా విక్రయించినచో నీకు నూలువేల గోవులిచ్చెదననెను. తండ్రి పెద్దకొడుకు నివ్వననెను, తల్లి చిన్న కొడుకు నివ్వననెను. అపుడు మధ్యవాడు శునశ్శేషుడిది తెలిసికొని రాజుతో నేను యజ్ఞపశువుగా వచ్చెదను” మా తండ్రికి గోవులిమ్మని అతనితో వెళ్ళెను. దారిలో మేనమామయగు విశ్వామిత్రుడు గనిపింపగా తన సంగతి విశ్వామిత్రునితో చెప్పెను. విశ్వామిత్రుడు తన పుత్రులను యజ్ఞపశువుగా వెళ్ళమనగా వారు నిరాకరింపగా వారిని “మీరు శవ మాంస భోజనులై తిరుగుడు” అని విశ్వామిత్రుడు శపించి రెండు మంత్రములను శునశ్శేషునికి జెప్పి జపింపమనెను. అట్లు శునశ్శేషుడు జపింపగా ఇంద్రుడు ఇంద్రుని తమ్ముడును సంతోషించి రాజునకు యజ్ఞఫలమును శునశ్శేషునికి దీర్ఘాయువును ఇచ్చిరి” అని. (రామా. బాల. 62 సర్గ.) ఇదే గాకుండ అజీగర్తుడు తన కొడుకు శునశ్శేషుని హరిశ్చంద్రుని కమ్మునట్లు ఆ శునశ్శేషుడు బ్రహ్మను మంత్రములతో స్తుతింపగా బ్రహ్మవచ్చి శునశ్శేషుని బంధముక్తుని గావించినట్లును కథ గలదు. పై కథలకు ఈ ఋగ్వేదములోని పై మంత్రములె ఆధారము. ఇది అధి భౌతికార్థము.

ఆధ్యాత్మికార్థము

శునశ్శేషుడనగా సుఖరశ్మి రూపుడైన జీవుడు అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయరూప త్రివిధ బంధముక్తులచే బద్ధుడై ముక్తికొఱకు వరుణుని (దేవుని) ప్రార్థించి నుక్తుడయ్యెనన్నది యాధ్యాత్మికార్థము.

వృత్ర కథ

ఇంద్రస్యను వీర్యాణి ప్రవోచం యానిచకార ప్రథమాని వజీర
అహన్నహిమన్వపస్త తదర్థం ప్ర వక్షణా అభినత్ పర్యతానాం

(ఋగ్వే. 1-1-3656-1)

వీ ప్రథానములైన వీర్యములను వ్రజియైన యింద్రుడు చేసెను. అవి చెప్పెదను. మేఘమును గొట్టెను. పేదప నీటిని భూమిపైఁ బడవై చెను. పర్యతములొఁ బ్రవహించు నదులను విరివిగాఁ జేసెను.

అహన్నహిం పర్యతే శీశియాణం త్వష్టాస్మై వ్రజం స్వర్యంతతక్ష
వాశా ఇవ ధేనవః స్యందమానా అంజః సముద మవజగ్మురావః

(ఋ. గ్వే. 112-36-2)

నర్యమును ఆశ్రయించిన మేఘమును ఇంద్రుడు హింసించెనో త్వష్ట వీనికై దివ్య వజ్రమును సానపట్టెను. ప్రవహించు నీళ్ళు సముద్రమును ఋజుమార్గముగా అంబా అని యిరుచుచు గోవులవలెఁ జేరినవి.

అహన్ వృత్రం వృత్రతరం వ్యంసమింద్రో వ్రజేణ మహమవధేన

స్కంధాంసీవ కులిశేనా వివృక్ష్ణా హి శయిత ఉపప్రక పృథి వ్యాః

ఇంద్రుడు వృత్రుని మిగుల నావరించిన మేఘరూప వృత్రాసురుని వ్రజముచే గొప్పదెబ్బతో భుజములు తెగినవానినిగాఁ గొట్టెను. వ్రజముచేఁ దెగఁగొట్టఁబడిన చెట్టు మొదళ్ళువలె వృత్రుడు భూమిక్రిందఁ బడెను.

అపాద హస్తో అపృతన్యదింద్రమాస్య వజ్రమధిపాన్ జఘాన్

వృష్ణో వ్రధిః ప్రతిమానంబు భూషన్ పురుత్రా వృతో ఆశయధ్వస్తః

కాళ్ళు చేతులు లేనివాడయ్యును వృత్రుడు ఇంద్రునితో యుద్ధము చేయగోరిన ఇంద్రుడు ఆ వృత్రుని చటిను వంటి వక్షస్థలమున వ్రజముతో గొట్టెను. పుంస్త్యము లేనివాడయ్యు ఆ వృత్రుడు పుంస్త్యము గలవాని ననుకరించెను. కాని యింద్రుడు వానిని గొట్టగా విక్షిప్తాంగుడయి భూమిపయిఁ బడెను.

నీ చావయా అభవద్వృత పుత్రేంద్రో అస్యా అవవధర్షభార
 ఉత్తరానూరధర పుత్రః ఆశీద్దానుః శయే సహివత్సాన ధేనుః

వృతుని తల్లికింద శాఖలువంటి బాహువులు గలదై యుండెను. ఇం
 ద్రింద ఈ తల్లిని క్రిందుగా వజ్రముతో గొట్టెను. అపుడా రాక్షసుని తల్లి
 పైనుండెను. కొడుకు వృతుడు క్రిందునుండెను. దూడతోఁ గూడిన ఆవువలె
 కొడుకు వృతనితోఁ గూడిన రాక్షసి యుండెను.

అతిష్ఠంతీనా వనికేశ నానాం కాష్ఠానాం మధ్యే నిహితం శరీరం
 వృతస్యనిత్యం చిచరంత్ర్యాపో దీర్ఘతమ ఆశయదింద్ర శత్రుః

చలించుచు నివానములేని జలముల మధ్య వృతుని శరీరము గూఢమై
 యుండెను. అక్కడ నీళ్ళు ఆక్రమించి తిరుగుచున్నవి. ఆ యింద్రశత్రువు
 దీర్ఘనిద్ర పొందెను. ఇట్లే వృతునిగూర్చి ఇంకను ఆయా మంత్రములలోఁ
 గలదు. (ఋగ్వే. 1-2-36-10)

ఇంకను వృతానుచరులు ఆక్రమింపగా వారిని ఇంద్రుడు జయించి
 నట్లును గలదు. ఈ పై ఋగ్వేదభాగములో ఆవరించిన మేఘము వృతా
 సురుడుగా పోల్చబడెను. ఇంద్రుడు వర్షాధి దేవత. కాన ఆ మేఘమును
 భిన్నముచేసి ప్రపంచమున నదులుగా విభజించెనని ఆధిదై వికార్థము గలదు.
 ఇదే భారతమున వృతాసురుని ఇంద్రుడు చంపిన కథగా వర్ణింపబడెను.
 త్వష్ట ప్రజాపతిచే హోమగుండమునుండి పుట్టింపఁబడినట్లు అందుఁ గలదు.
 ఈ విషయమున నిరుక్తములో ఇట్లు చెప్పబడెను. “వృతోమేఘ ఇతి నైరు
 క్తాః” త్వష్టోఽసుర ఇతి ఐతిహాసికాః, ద్వయోః సంగ్రామః శ్రూయతే.
 ద్వయోః కః సమాధిః” ఉచ్యతే అపాం జ్యోతిషశ్చ వైద్యుతస్య మిశ్రభావః
 యుద్ధ రూపేణ కల్పన యా యుద్ధవర్ణా భవంతి, నహ్యత్ర యథా భూతం
 యుద్ధమస్తి సహింద్రస్య కేచన శత్రవః సంతి,”

వృతుడు మేఘమని నిరుక్త విదులు, త్వష్ట కుమారుడైన అసురు
 డని ఐతిహాసికులు, ఇద్దరకు యుద్ధము వినబడుచున్నది. దీనిభావమేమి చెప్పు
 దుము. నీటికి విద్యుత్సంబంధియగు జ్యోతిస్సునకు మిశ్రభావము ఈ యుద్ధ

ము గాకల్పించ బడినది. ఇక్కడ నిజముగా యుద్ధములేదు. ఇంద్రునికె వరును శ్రతువులు లేరు,” అని,

ఇంకను ఋగ్వేదములో అయిదవ మండలములో శ్యావాశ్య రాజు రథ వీతి కూతుల కథ వర్ణింపబడినది.

యమీయముల సంవాద కథ

ఋగ్వేద 16 వ మండలములో యమితన సోదరుడైన యముని వివాహ మాడగోరగా అది తప్పని సంభాషణ సుందరముగా వర్ణింప బడినది. ఇది ఆధ్యాత్మికము. మధ్య స్థానమందున్న యముడు మాధ్యమిక వాక్కును తన్నుండి విభజించుకొన్న దానినిగా చేసికొని అనును. లోకోపకారముకై “నీవె నీ ఆత్మ జ్ఞానమును ప్రకాశమునె ప్రవేశింపుము” అని

సూర్యాసోముల వివాహము

సోమునితో సూర్యకు వివాహమును అశ్వినీ కుమారులు చేయించుటం ఇందులో వివాహ వద్దతి తెలుపు మంత్రములు గలవు.

ఊర్వశీ పురూరవుల కథ

ఋగ్వేదములో 10 మండలములు 5 మంత్రములో ఊర్వశీ పురూరవుల కథ సంభాషణమును ఉన్నది.

ఊర్వశీ వియోగములో పురూరవుని వేదనలో ఊర్వశిని పురూరవుడు చెట్టు చేమలలో వెదకు కథ ఇది ఐతిహాసికము ఆధ్యాత్మికముతో అంత రిక్ష లోకమునకు అధివత్నియైన ఊర్వశి ఉదక దానముచేయుటకు మేఘములు నుండి మెఱపుగా నయి ఉదకములిచ్చి సస్యాభి వృద్ధికరమగుచున్నది.

వృషాకపి కథ

ఋగ్వేద పదవ మండలములో 86 సూక్తములో వృషాకపి కథ ఆస్పష్టముగా నున్నది.

ఇట్లే ఇంకను కొన్ని కథలు వేదములందు సూచన ప్రాయముగా నున్నవి.

ఇట్లు వేదవిజ్ఞానమును గూర్చి ప్రస్తుతము కొంత సంగ్రహముగ పరిచయము చేయబడినది. ముందు సంపుటములలో విస్తరించి సమగ్రముగ చూపబడును.

ఋగ్వేద మంత్రములు

చదువు రీతులు

ఎనిమిది వికృతులు

ఋక్కులుగాని యజుస్సులుగాని సామలుగాని కలిపి చదువుటను సంహిత యందురు.

(1) సంహితా పాఠము

ఓషధయః సం వదంతే సోమేన సహరాజ్ఞా
యస్మై కృణోతి బ్రాహ్మణస్తం రాజన్ పారయామసి
వదచ్ఛేదముచేసిన మంత్రపాఠము
ఓషధయః, సం, వదంతే, సోమేన, సహ, రాజ్ఞా,
యస్మై, కృణోతి, బ్రాహ్మణస్, తం, పారయామసి.
ఇది పదవిభాగముచేసిన సంహితలేని పాఠము.

(2) పదపాఠము

1 ఓషధయః 2 సం 3 వదంతే 4 సోమేన 5 సహ 6 రాజ్ఞా 7 యస్మై
8 కృణోతి 9 బ్రాహ్మణః 10 తం 11 రాజన్ 12 పారయామసి.

(3) క్రమపాఠము

క్రమముగా రెండు పదములను పఠించుట. దీనిని యోగరూఢ సంహిత అందురు. క్రమమువల్ల స్మృతికి లాభము కలుగును. 1, 2, 3, మొదలగు అంకెలు మంత్రములోని పదములవరుస సంఖ్యను తెలుపుము.

ఓషధయః	సం	సం	వదంతే	సోమేన	సహ	సహ	రాజ్ఞా
1	2	2	3	4	5	5	6
రాజ్ఞేతి	రాజ్ఞా	యస్మై	కృణోతి	కృణోతి	బ్రాహ్మణః	బ్రాహ్మణ	
6	6	7	8	8	9	9	
స్తం	తం	రాజన్	రాజన్	పారయామసి	పారయామసీతి	పారయామసి	
10	10	11	11	12	12	12	

4 పంచ సంధులు

అనుక్రమశ్చోత్కమశ్చ, వ్యుత్కమోఽభిక్రమస్తథా
సంక్రమశ్చేతి పంచైతే, జబాయాం కథితాః క్రమాః

అనుక్రమము ఉత్కమము వ్యుత్కమము అభిక్రమము సంక్రమము
అని జబలో ఈ యైదుక్రమములు చెప్పబడినవి.

క్రమము = 1-2; 2, 3. ఉత్కమము 2, 2; 3, 3.

వ్యుత్కమము 2, ; 3, 2. అభిక్రమము 1, 1; 2, 2;

సంక్రమము 1, 2; 2, 3.

క్రమము	ఉత్కమము	వ్యుత్కమము	అభిక్రమము	సంక్రమము
1, 2	2, 2	2, 1	1, 1	1, 2

ఓషధయః	సం	సం	సం	సమోషధయః	ఓషధయః	ఓషధయః	ఓషధయః	సం
1	2	2	2	2, 1	1	1	1	2

సం	వదంతే	వదంతే	వదంతే	వదంతే	సం	సం	సం	సం	వదంతే
2	3	3	3	3	2	2	2	2	3

వదంతే	సోమేన	సోమేన	సోమేన	సోమేన	వదంతే	వదంతే
3	4	4	4	4	3	3

వదంతే	వదంతే	సోమేన	సోమేన	సహ	సహ	సహ	సహ	సోమేన
3	3	4	4	5	5	5	5	4

సోమేన	సోమేన	సోమేన	సహ	సహ	రాజ్ఞా	రాజ్ఞా	రాజ్ఞా	రాజ్ఞా
4	4	4	5	5	6	6	6	6

సహ	సహ	సహ	సహ	రాజ్ఞా	రాజ్ఞేతి	రాజ్ఞా
5	5	5	5	6	6	6

తత్సవిరుర్వరేణ్యం భర్గో దేవవ్య ధీమహి (ఋ. అ. 3-4-10 సం 30, 62
10, అనుదానికి పంచసంధులు.

తత్సవితుః సవితుస్సవితుః సవితుస్తత్ తత్తత్ తత్సవితుః సవితుర్వరే,
ణ్యం వరేణ్యం వరేణ్యం వరేణ్యం సవితుః సవితుః సవితుః సవితుర్వరే
ణ్యం వరేణ్యం భర్గః భర్గో భర్గః భర్గో వరేణ్యం వరేణ్యం వరేణ్యం వరేణ్యం

భర్గః! భర్గో దేవస్య! దేవస్య దేవస్య! దేవస్య భర్గః! భర్గో భర్గః! భర్గో దేవస్య
దేవస్య ధీమహి! ధీమహి ధీమహి! ధీమహి దేవస్య! దేవస్య దేవస్య! దేవస్య
ధీమహి! ధీమహీతి ధీమహి! ఇట్లే ముందును,

వికృతుల లక్షణములు

శై శిరీయే సమామ్నాయే, వ్యాశినై వ మహర్షిణా
జటాద్యా వికృతీరష్టౌ, లక్ష్యంతే నాతి విస్తరమ్!
జటామాలా శిఖారేఖా, ధ్వజో దండోరథో ఘనః
అష్టౌ వికృతయః ప్రోక్తాః క్రమపూర్వా మహర్షిభిః॥

శై శిరీయ సమామ్నాయమందు వ్యాశిమహర్షిచేత జట మొదలైన ఎనిమిది
వికృతులు అతి విస్తరముగాకుండ లక్షింపబడినవి. జట, మాల, శిఖ,
రేఖ, ధ్వజము, దండము, రథము, ఘనము అని ఎనిమిది వికృతులు క్రమ
పూర్వముగా మహర్షులచేఁ జెప్పఁబడినవి. అందు జటాదండములు ముఖ్య
ములు. ఈ రెండిటివల్లనే మిగిలిన వికృతులు పుట్టుచున్నవి. అందు జటను
శిఖ అనుసరించును. అట్లే దండమును మాల, రేఖ, ధ్వజము, రథము అనుస
రించును. జటాదండములను ఘనము అనుసరించును.

1 జట

మొదటి జట లక్షణము

అనులోమ విలోమాభ్యాంత్రివారం హి పరేత్ క్రమమ్!
విలోమే పదవత్సంధిః, అనులోమే యథాక్రమమ్॥

అనులోమ విలోమములుగా క్రమమును మూడుసార్లు పరింపవలెను.
విలోమములో పదమువలె సంధియగును. అనులోమములో క్రమముననుస
రించి యుండును.

రెండవ జట లక్షణము

క్రమే యథోక్తే పదజాతమేవ, ద్విరభ్యసేదు త్రమేవ పూర్వం
అభ్యస్య పూర్వేచ తథోక్తరే పదేవసానమేవంహి జటాభిధీయతే

ఇదివరకుఁ జెప్పబడిన క్రమములో ఉత్తరపదమునే ముందుగా రెండు సార్లు అభ్యసించవలెను. మొదటిది అభ్యసించి అట్లే ఉత్తర పదమందు అప సానము చేయవలయును. ఇట్లైనచో జట అని చెప్పబడును.

జట= అనులోమము 1-2 కలిపి విలోమము. 2-1 కలిపి అనులోమము. (క్రమము 1, 2 కలిపి వ్యుత్క్రమము, 2, 1 కలిపి సంక్రమము 1, 2)

జటా పాఠము

ఓషధయన్	సం,	సమోషధయ	ఓషధయన్	సమ్॥	సం	వదంతే,
1	2	2 1	1	1	2	3
వదంతే	సం,	సం వదంతే॥	వదంతే	సోమేన,	సోమేన	వదంతే
3	2	2 3	3	4	4	3
వదంతే	సోమేన॥	సోమేన సహ	సహ	సోమేన	సోమేన	సహ॥
3	4	4 5	5	4	4	5
రాజ్ఞా	రాజ్ఞా	సహ	సహ	రాజ్ఞా॥	రాజ్ఞేతి	రాజ్ఞా॥
6	6	5	5	6	6	6
						యస్మై
						కృణోతి
						7
						8
కృణోతి	యస్మై	యస్మై	కృణోతి॥	కృణోతి	బ్రాహ్మణో	బ్రాహ్మణః
8	7	7	8	8	9	9
కృణోతి	కృణోతి	బ్రాహ్మణః॥	బ్రాహ్మణ	స్తం	తం	బ్రాహ్మణో
8	8	9	9	10	10	9
బ్రాహ్మణ	స్తం॥	తం	రాజన్	రాజం	స్తం	తం
9	10	0	11	11	10	10
						రాజన్॥
						రాజన్॥
పారయామసి	పారయామసి	రాజన్	రాజన్	పారయామసి॥	పారయామసితి	
12	12	11	11	12	12	
పారయామసి॥						

2 మాల

పుష్పమాల క్రమమాల అని మాల రెండు రకములు

క్రమమాల లక్షణము

బ్రూయాత్ క్రమవిపర్యాసా వర్ధర్చస్యాదితోఽంతతః
అంతంచాదిం నయే దేవం క్రమమాలేతి గీయతే॥

సగము ఋక్కుకు మొదట చివర క్రమవిపర్యాసములను చెప్పవలెను. ఇట్లే చివర మొదట నడవవలెను. అప్పుడు క్రమమాల అని చెప్పబడును.

ఓషధయః	సం	రాజ్ఞేతి	రాజ్ఞా	సం	వదంతే	రాజ్ఞా	సహ	వదంతే
1	2	6	6	2	3	6	5	3
సోమేన	సహ	సోమేన						
సోమేన	సహ	సోమేన	వదంతే	సహ	రాజ్ఞా	వదంతే	సం	రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా
4	5	4	3	5	6	3	2	6 6
సమోష	ధయః	యస్మై	కృణోతి		పారయామసీతి		పారయామసి	
2	1	7	8		12		12	
కృణోతి	బ్రాహ్మణః	పారయామసి	రాజన్	బ్రాహ్మణ	స్తం	రాజం		
8	9	12	11	9	10	11		
స్తం	తం	రాజన్	తం	బ్రాహ్మణః	రాజన్	పారయామసి	బ్రాహ్మణః	
10	10	11	10	9	11	12	9	
కృణోతి	పారయామసీతి	పారయామసి	కృణోతి	యస్మై				
8	12	11						

* క్రమమాల

ఓషధయః సం 1	2 రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా
సం వదంతే 3	4 రాజ్ఞా సహ
వదంతే సోమేన 5	6 సహ సోమే
సహ రాజ్ఞా 7	8 సోమే న వదంతే
సహ రాజ్ఞా 9	10 వదంతే సోమేన
రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా 11	12 సమోషధయః
యస్మై కృణోతి 13	14 పారయామసీతి పారయామసి
కృణోతి బ్రాహ్మణః 15	16 పారయామసి రాజన్
బ్రాహ్మణ స్తం 17	8 రాజం స్తం
తం రాజన్ 9	20 తం బ్రాహ్మణః
రాజన్ పారయామసి 2	22 బ్రాహ్మణః కృణోతి

పాఠయామసీతి పాఠయామసి 23 24 కృణోతి యస్మై

* ఇక్కడ క్రమమాలలోని పదక్రమము అంకెలచే చూపబడెను.

(క్రమమాల)

(అదితోఁజుతఁగి)=(అంతఁచాదిన	(అదితోఁజుతఁగి)=(అంతఁచాదిన
యేత్)	యేత్)
1) 1 ఓషధయః సం-రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా 6	2) 7 యస్మై కృణోతి-పాఠయామసీతి
	పాఠయామసి 12
2 సం వదంతే-రాజ్ఞా సహ 5	8 కృణోతి బ్రాహ్మణః-పాఠయామసి
	రాజన్ 11
3 వదంతే సోమేన-సహసోమేన 4	9 బ్రాహ్మణ స్థం-రాజంస్తం 10
4 సోమేన సహ-సోమేన వదంతే 3	10 తంరాజన్-తం బ్రాహ్మణః 9
5 సహ రాజ్ఞా-వదంతే సం 2	11 రాజన్ పాఠయామసి-బ్రాహ్మణః
	కృణోతి 9
6 రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా-సమోషదయః 1	12 పాఠయామసీతి పాఠయామసి-
	కృణోతి యస్మై 7

పుష్పమాల

మాలామాలేవ పుష్పాణాం పదానాం గ్రంథినీ హి సా

ఆ వర్తంతే త్రయస్తస్యాం, క్రమ వ్యుత్క్రమ సంక్రమాః

పుష్పమాలవలె పుష్పమాల యుండును. అది పదములను గ్రుచ్చును. దానియందు క్రమము వ్యుత్క్రమము సంక్రమము ఈ మూడు తిరుగుచుండును. ఇవివలె పుష్పమాల యుండును. 1 అక్కడ ప్రతిపదమున విరామము. ఇతి అనివేయుట విశేషము. కొందరును పుష్పమాలయందు “ఇతి” అన్నది పదసంధి స్థానములో వేయుదురు. ఎట్లన- “సమోషదయ” ఇతి “సమో ఓషధయః” బ్రాహ్మణస్తం ఇతి “బ్రాహ్మణః తమ్” “రాజంస్తం” ఇతి రాజన్ తమ్. మొదలగునవి.

(క్రమము) విరామము (వ్యుత్క్రమము) విరామము (సంక్రమము)

1 ఓషధయః సం	సమోషధయః	ఓషధయః సం ఇతి విరామము
2 సం వదంతే	వదంతే సం	సం వదంతే " "
3 వదంతే సోమేన	సోమేన వదంతే	వదంతే సోమేన " "
4 సోమేన సహ	సహ సోమేన	సోమేన సహ " "
5 సహ రాజ్ఞా	రాజ్ఞా సహ	సహ రాజ్ఞా " "
6 రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా		
7 యస్మై కృణోతి	కృణోతి యస్మై	యస్మై కృణోతి " "
8 కృణోతి బ్రాహ్మణః	బ్రాహ్మణః కృణోతి	కృణోతి బ్రాహ్మణః " "
9 బ్రాహ్మణ స్తం	తం బ్రాహ్మణః	బ్రాహ్మణ స్తం " "
10 తం రాజన్	రాజన్ స్తం	తం రాజన్ " "
11 రాజన్ పారయామసి	పారయామసి రాజన్	రాజన్ పారయామసి " "
12 పారయామసీతి పారయామసి.		

వి శి ఖ

పదోత్తరాం జటామేవ శిఖామార్యాః ప్రచక్షతే
పదములుపై ని ఉన్న జటనే శిఖగా ఆర్చులందురు.

ఓషధయః	సం	సమోష ధయః	ఓషధయః	సం	వదంతే	సం
1	2	2	1	1	2	2
వదంతే	వదంతే	సం	సం	వదంతే	సోమేన	వదంతే
3	3	2	2	3	4	3
సోమేన	వదంతే	వదంతే	సోమేన	సహ	సోమేన	సహ
4	3	3	4	5	4	5
సోమేన	సహ	రాజ్ఞా	సహ	రాజ్ఞా	రాజ్ఞా	సహ
4	4	5	6	6	6	5
రాజ్ఞేతి	రాజ్ఞా					
6	6					

యస్మై	కృణోతి	కృణోతి	యస్మై	యస్మై	కృణోతి	బ్రాహ్మణః	
7	8	8	7	7	8	9	
కృణోతి	బ్రాహ్మణః	బ్రాహ్మణః	కృణోతి	కృణోతి	బ్రాహ్మణస్	తం	
8	9	9	8	8	9	10	
బ్రాహ్మణ	స్తం	తం	బ్రాహ్మణో	బ్రాహ్మణ	స్తం	రాజన్	తం
9	10	10	9	9	10	11	0
రాజన్	రాజం	స్తం	తం	రాజన్	పారయామసి	రాజన్	పారయామసి
11	11	10	10	11	12	11	12
పారయామసి	రాజన్	రాజన్	పారయామసి	పారయామసి	పారయామసి	పారయామసి	
12	11	11	12	12	12	12	

4 రే ఖ

క్రమాద్ ద్విత్రి చతుష్పంచ పదక్రమ ముదాహరేత్
 పృథక్ పృథక్ విపర్యస్య లేఖామాహుః పునః క్రమాత్

క్రమముగా రెండుమూడు నాలుగేని పదక్రమమును ఉదాహరింపవలెను.
 వేరువేరుగా విపర్యయమునకు మరల క్రమముగా ఉదాహరింపవలయును.
 దానిని రేఖ అందురు.

పూర్వార్థమునకు

2 (రెండు పదాలు) = ఓషధయః సం సమోషధయః ఓషధయః సం ||

3 (మూడు పదాలు) సం వదంతే సోమేన సోమేన వదంతే సం సం వదంతే ||

4 (నాలుగు పదాలు) వదంతే సోమేన సహ రాజ్ఞా రాజ్ఞా సహ సోమేన వదంతే.
 వదంతే సోమేన సోమేన సహ సహ రాజ్ఞా రాజ్ఞేన రాజ్ఞా ||

ఉత్తరార్థమునకు

2=యస్మై కృణోతి కృణోతి యస్మై యస్మై కృణోతి ||

3=కృణోతి బ్రాహ్మణస్తం తం బ్రాహ్మణః కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః ||

4=బ్రాహ్మణస్తం రాజన్ పారయామసి| పారయామసి రాజంస్తం బ్రాహ్మణః
బ్రాహ్మణస్తం||

తం రాజన్| రాజన్ పారయామసి| పారయామసీతి పారయామసి

మంత్రమునకంతటికిఁ గాని.

2 (రెండు పదాలు)= ఓషధయః సం| సమోషధయః| ఓషధయః సమ్||

3 (మూడు పదాలు)= సం వదంతే సోమేన| సోమేన సం వదంతే| సం వదంతే||

4 (నాలుగు పదాలు)= వదంతే సోమేన సహ రాజ్ఞా| రాజ్ఞా సహ సోమేన వదంతే|
వదంతే సోమేన||

5 (అయిదు పదాలు)= సోమేన సహ రాజ్ఞా యస్మై కృణోతి| కృణోతి యస్మై
రాజ్ఞా సహ సోమేన| సహ రాజ్ఞా||

6 (ఆరు పదాలు)= సహ రాజ్ఞా యస్మై కృణోతి బ్రాహ్మణస్తం తం బ్రాహ్మణః
కృణోతి యస్మై రాజ్ఞా సహ| సహ రాజ్ఞా||

7 (ఏడు పదాలు)= రాజ్ఞా యస్మై కృణోతి బ్రాహ్మణస్తం రాజన్ పారయా
మసి|| పారయామసి రాజంస్తం బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై రాజ్ఞా|
రాజ్ఞా యస్మై|| యస్మై కృణోతి| కృణోతి బ్రాహ్మణః| బ్రాహ్మణస్తం| తం
రాజన్ రాజన్ పారయామసి| పారయామసీతి పారయామసి|

5 ధ్వజము

ఋగ్వేదాదేః క్రమం సమ్య గంతాదుత్తరయేద్యది

వర్గేచ ఋచిపాయత్ర పఠనం స ధ్వజః స్మృతః

వర్గమందుఁగాని ఋక్కునందుఁగాని మొదటినుండి క్రమముగా చక్కగా
చివరవరకు ఎక్కడ ఉత్తరించబడునో అది ధ్వజమనబడెను.

(మొదటినుండి క్రమము)

(చివరివరకు ఉత్తరించుట)

1 ఓషధయః సం

2 పారయామసీతి పారయామసి

3 సం వదంతే

4 రాజన్ పారయామసి

5 వదంతే సోమేన

6 తం రాజన్

7 సోమేన సహ	8 బ్రాహ్మణస్తం
9 సహ రాజ్ఞా	10 కృణోతి బ్రాహ్మణః
11 రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా	12 యస్మై కృణోతి
13 యస్మై కృణోతి	14 రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా
15 కృణోతి బ్రాహ్మణః	16 సహ రాజ్ఞా
17 బ్రాహ్మణస్తం	8 సోమేన సహ
18 తం రాజన్	20 వదంతే సోమేన
2 రాజన్ పారయామసి	22 సం వదంతే
2 పారయామసీతి పారయామసి	24 ఓషధయః సం

ఇందు ఓషేషము

- 1 ఇక్కడ ధ్వజము చదువు క్రమము అంకెలతో చూపబడినది.
- 2 ఒక్కొక్క మంత్రమునకు ఒక్కొక్క ధ్వజము కలుగును. అట్లే అయిదు ఆరు, ఏడు సంఖ్యగల మంత్రములకు వర్ణములకును ఇట్లే ధ్వజమగును. అందు వర్ణము మొదటనున్న రెండు పదములకు వర్ణము చివరనున్న పదములు రెట్టింపుగా నున్నదానితో ఇతి పదములు సంబంధించియుండును.

ఎట్లనగా “అగ్నిమీశే”.... ఆగమనీతి ఆగమత్ అని మొదటి వర్ణము నకు ఋగ్వేదమునకు ధ్వజము తెలియదగినది.

6 దండము

క్రమముక్త్యా విపర్యస్య పునశ్చ క్రమముత్తరమ్
అర్థర్పాదేవ ముక్తోఽయం క్రమ దండోఽభిధీయతే।

క్రమము చెప్పి మరల విపర్యయమునకు ఉత్తరక్రమమును చెప్పి సగము ఋక్కునుండి ఇట్లు క్రమము చెప్పినచో దండమనబడును.

పూర్వార్థమునకు

- 2 = ఓషధయః సం॥ సమోషధయః 3 = ఓషధయః సం॥ సం వదంతే।
వదంతే సమోషధయః॥ 4 = ఓషధయః సం॥ సం వదంతే సోమేన।

సోమేన సహా సహ సోమేన వదంతే సమోషధయః॥

1 = ఓషధయః సం సం వదంతే వదంతే పోమేన పోమేన సహ సహ సోమేన వదంతే సమోషధయః॥

2 = ఓషధయః సం వదంతే వదంతే పోమేన పోమేన సహ సహ రాజ్ఞా రాజ్ఞా సహ సోమేన వదంతే సమోషధయః ఓషధయః సం సం వదంతే వదంతే పోమేన పోమేన సహ సహరాజ్ఞా॥ రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా

ఉత్తరార్థమునకు

2 = యస్మై కృణోతి॥ కృణోతి యస్మై॥

3 = యస్మై కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై॥

4 = యస్మై కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణస్తం తం బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై॥

5 = యస్మై కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణస్తం తం రాజన్ రాజంస్తం బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై॥

6 = యస్మై కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణస్తం తం రాజన్ రాజన్ పారయామసి॥

పారయామసి రాజంస్తం బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై యస్మై కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణస్తం తం రాజన్ రాజన్ పారయామసి॥ పారయామసితి పారయామసి॥

7 రథము

పాదకోఽర్ధర్చకోవాపి సహోక్త్యా దండ వద్రథః

పాదములచొప్పునఁగాని సగము ఋక్కులచొప్పునఁగాని దండముకలె కూడ చెప్పుటచేత రథమగును. రథము మూడు విధములు. రెండు చక్రములు గలది మూడు చక్రములు గలది నాలుగు చక్రములు గలది యని. అందు రెండు చక్రములు గల రథము సగము ఋక్కునుండి యగును. మూడు చక్రములుగల రథమైతే ప్రతిపాదమందు సమానపాద సంఖ్యలతోగూడిన గాయత్రీ ఛందస్సుగల దాని మంత్రమునకే యగును. నాలుగు చక్రములు గల రథమైతే పాదములఁబట్టియే యగును.

1 రెండు చక్రములుగల రథము. (సగము ఋక్కునుండి)

పూర్వార్థము — ఉత్తరార్థము

- (1) 1 ఓషధయః సం| యస్మై కృణోతి (మొదటి ఒక పాదచక్రముము)
సమోషదయః| కృణోతి యస్మై (వ్యుత్క్రమము)
- (2) 1 ఓషధయః సం| యస్మై కృణోతి (రెండవ ద్వీపాత్క్రమము)
2 సం వదంతే| కృణోతి బ్రాహ్మణః వ్యుత్క్రమము
వదంతే సమోషధయః| బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై
- (3) 1 ఓషధయః సం| యస్మై కృణోతి (మూడవ త్రిపాత్క్రమము)
2 సం వదంతే| కృణోతి బ్రాహ్మణః " వ్యుత్క్రమము
3 వదంతే సోమేన| బ్రాహ్మణస్తం "
సోమేన వదంతే సమోషదయః| తం బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై
- (4) 1 ఓషధయః సం| యస్మై కృణోతి (నాల్గవ చతుష్పాత్క్రమము)
2 సం వదంతే| కృణోతి బ్రాహ్మణః "
3 వదంతే సోమేన| బ్రాహ్మణస్తం "
4 సోమేన సహ| తం రాజన్ "
సహ సోమేన వదంతే సమోషధయః "
రాజంస్తం బ్రాహ్మణః కృణోతి యస్మై వ్యుత్క్రమము
- (5) 1 ఓషధయః సం| యస్మై కృణోతి (అయిదవ పంచపాత్క్రమము)
2 సం వదంతే| కృణోతి బ్రాహ్మణః "
3 వదంతే సోమేన| బ్రాహ్మణస్తం "
4 సోమేన సహ| తం రాజన్ "
4 సహ రాజ్ఞా| రాజన్ పారయామసి
రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా| పారయామసీతి పారయామసి| సమాప్తి

2 రెండు చక్రములుగల రథము

అగ్నిమీశే పురోహితం, యజ్ఞస్యదేవ మృత్విజమ్
హోతారం రత్న ధాతమమ్. (ఋ. 1-1-1)

అయం దేవాయ జన్మనేస్తోమో విప్రేభిరాసయా

అకారి రత్నధాతమః

(ఋ. 1-20-1)

రెండు మంత్రములును కూడఁగలిపి చెప్పుటచేత అది రెండు విధములుగా విభజింపఁబడుచున్నది” అందు మొదటిది.

- 1 అగ్నిమీశే! అయందేవాయ ఈశేఽగ్నిం! దేవాయాయం
- 2 అగ్నిమీశే! ఈశే పురోహితం॥ అయం దేవాయ దేవాయజన్మనే॥ పురోహిత మీశేఽగ్నిం! జన్మనే దేవాయాయం॥
- 3 అగ్నిమీశే! ఈశేపురోహితం! పురోహితం యజ్ఞస్య॥ అయందేవాయ! దేవాయ జన్మనే! జన్మనేస్తోమః॥ యజ్ఞస్య పురోహితం మీశేఽగ్నిం! స్తోమో జన్మనే దేవాయాయం॥
- 4 అగ్నిమీశే! ఈశే పురోహితం! పురోహితం యజ్ఞస్య! పురోహితమితి పురః హితం! యజ్ఞస్య దేవం॥ అయం దేవాయ! దేవాయ జన్మనే! జన్మనే స్తోమః! స్తోమో విప్రేభిః॥ దేవం యజ్ఞస్య పురోహితమీశేఽగ్నిం॥ విప్రేభిః స్తోమో జన్మనే దేవాయాయం॥
- 5 అగ్నిమీశే! ఈశే పురోహితం! పురోహితం యజ్ఞస్య! పురోహితమితి పురః హితం! యజ్ఞస్య దేవం! దేవమృత్విజం! అయం దేవాయ! దేవాయ జన్మనే! జన్మనే స్తోమః! స్తోమో విప్రేభిః! విప్రేభిరాసయా॥ ఋత్విజం దేవం యజ్ఞస్య పురోహితమీశేఽగ్నిం! ఆసయా విప్రేభిః స్తోమో జన్మనే దేవాయాయం॥
- 6 అగ్నిమీశే! ఈశే పురోహితం! పురోహితం యజ్ఞస్య! పురోహితమితి పురః హితం! యజ్ఞస్య దేవం! దేవమృత్విజం॥ అయం దేవాయ! దేవాయ జన్మనే! జన్మనే స్తోమః! స్తోమో విప్రేభిః విప్రేభిరాసయా! ఋత్విజమితి ఋత్విజం! ఆసయే త్యాసయా॥
- 7 హోతారం రత్నధాతమం! అకారి రత్నధాతమః॥ రత్నధాతమం హోతారం! రత్నధాతమోఽకారి॥ హోతారం రత్నధాతమం! అకారి రత్నధాతమః॥ రత్నధాతమమితిరత్న ధాతమం! రత్నధాతమ ఇతి రత్న ధాతమః॥

౩ రెండు చక్రముల రథము

ఇదివరలో చెప్పబడిన మంత్రములనుకలిపి చెప్పుటచే రెండు చక్రముల రథమగును. దానికి రెండవ పద్ధతి ఎట్లనఁగా— ఋ. 1-1-1

- 1 అగ్నిమీశే! అయం దేవాయ॥ ఈశేఽగ్నిం! దేవాయాయం॥
- 2) 1 అగ్నిమీశే! అయందేవాయ॥ 2 ఈశే పురోహితం! దేవాయ జన్మనే॥
3 పురోహిత మీశేఽగ్నిం! జన్మనే దేవాయాయం॥
- 3) 1 అగ్నిమీశే! అయం దేవాయ॥ 2 ఈశే పురోహితం! దేవాయ జన్మనే॥
3 పురోహితం యజ్ఞస్య! జన్మనే స్తోమః॥ యజ్ఞస్య పురోహితమీశేఽగ్నిం
స్తోమో జన్మనే దేవాయాయం॥
- 4) 1 అగ్నిమీశే! అయం దేవాయ॥ 2 ఈశే పురోహితం! దేవాయ జన్మనే॥
3 పురోహితం యజ్ఞస్య! జన్మనే స్తోమః పురోహితమితి పురః హితం॥
4 యజ్ఞస్య దేవం! స్తోమో విప్రేభిః॥ దేవం యజ్ఞస్య పురోహితమీశేఽగ్నిం
విప్రేభిః స్తోమో జన్మనే దేవాయాయం॥
- 5) 1 అగ్నిమీశే! అయం దేవాయ॥ 2 ఈశే పురోహితం! దేవాయ జన్మనే॥
3 పురోహితం యజ్ఞస్య! జన్మనే స్తోమః॥ పురోహితమితి పురః హితం॥
4 యజ్ఞస్య దేవం! స్తోమో విప్రేభిః॥ 5 దేవమృత్విజం! విప్రేభిరాసయా
ఋత్విజం దేవం యజ్ఞస్య పురోహితమీశేఽగ్నిం॥
ఆసయా విప్రేభిః స్తోమో జన్మనే దేవాయాయం॥
- 6) 1 అగ్నిమీశే! అయం దేవాయ॥ 2 ఈశే పురోహితం! దేవాయ జన్మనే॥
3 పురోహితం యజ్ఞస్య! జన్మనే స్తోమః పురోహితమితి పురః హితం॥
4 యజ్ఞస్య దేవం! స్తోమో విప్రేభిః॥ 5 దేవమృత్విజం! విప్రేభిరాసయా॥
6 ఋత్విజమిత్సృత్విజం! ఆసయే త్యాసయా॥
- 7) 1 హోతారం రత్నధాతమం అకారి రత్నధాతమః
రత్నధాతమం హోతారం రత్నధాతమోఽకారి
హోతారం రత్నధాతమం అకారి రత్నధాతమః
రత్నధాతమమితి రత్నధాతమం రత్నధాతమ ఇతి రత్నధాతమః॥

4 మూడు చక్రముల రథము

విష్ణోః కర్మాణి పశ్యతయతో వ్రతాని పస్పశే ఇంద్రస్య యజ్ఞం సఖా
(ఋ. 1-22-19)

ఈ త్రిపద గాయత్రీ చందస్సుగల మంత్రమునకు ప్రతిపాదమందు సమాన మైన పదసంఖ్యలు గలుగుటవల్ల మూడుచక్రముల రథమగుచున్నది. ఎట్లనగా—

మొదటి పాదము   రెండవ పాదము   మూడవ పాదము

- 1) 1 విష్ణోః కర్మాణి   యతో వ్రతాని   ఇంద్రస్య యజ్ఞః   మొదటిచక్రముము
- 2 కర్మాణి విష్ణోః   వ్రతాని యతః   యజ్ఞ ఇంద్రస్య   వ్యుత్క్రమము
- 2) 1 విష్ణోః కర్మాణి   యతోవ్రతాని   ఇంద్రస్య యజ్ఞః   రెండవచక్రముము
- 2 కర్మాణి పశ్యత్   వ్రతాని పస్పశే   యజ్ఞః సఖా   ”

3 పశ్యతు కర్మాణి విష్ణోః పస్పశేవ్రతాని యతః సఖాయజ్ఞ ఇంద్రస్య-
వ్యుత్క్రమము

మొదటి పాదము   విష్ణో కర్మాణి   కర్మాణి పశ్యత్   పశ్యతేతి   పశ్యత-సమాప్తి
రెండవ   ”   యతో వ్రతాని   వ్రతాని పస్పశే   పస్పశ ఇతి పస్పశే   ”
మూడవ   ”   ఇంద్రస్య యజ్ఞః   యజ్ఞః సఖా   సఖేతి సఖా   ”

5) నాలుగు చక్రముల రథము

నాలుగు చక్రముల రథము నాలుగుపాదముల మంత్రమునకు పాదము లను బట్టి యగును. ఎట్లనగా—

1 పా.   2 పా.   3 పా.   4 పా.

- 1) 1 ఓషధయః సం   సోమేన సహ   యస్మై కృణోతి   తం రాజన్ 1 చక్రముము
- 2 సమోషధయః   సహ సోమేన   కృణోతి యస్మై   రాజంస్తం-వ్యుత్క్రమము
- 2) 1 ఓషధయః సం   సోమేన సహ   యస్మై కృణోతి   తం రాజన్ 2 చక్రముము
- 2 సం వదంతే   సహరాజ్ఞా   కృణోతి బ్రాహ్మణః   రాజన్ పారయామసి ”
- వదంతే సమోషధయః   రాజ్ఞా సహసోమేన   బ్రాహ్మణః కృణోతి   యస్మై
- పారయామసి   రాజంస్తం   వ్యుత్క్రమము

- 1 పా. ఓషధయః సం సం వదంతే వదంత ఇతి వదంతే సమాప్తి
 2 పా. సోమేన సహ సహ రాజ్ఞా రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా
 3 పా. యస్మై కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణ ఇతి బ్రాహ్మణః
 4 పా. తం రాజన్ రాజన్ పారయామసి పారయామసీతి పారయామసి

8 ఘనము

ఘన నాలుగు విధములు. ఘన ఘన వల్లభము. ఇవి మరల ఒక్కొక్కటి రెండు విధములు.

1 మొదటి ఘన లక్షణము

అంతాత్కమం పరేత్పూర్వ, మాది పర్యంత మానయేత్
 ఆదిక్రమం నయే దంతం, ఘనమాహుర్మ నీషిణః

పూర్వార్థము చివరనుండి మొదటివరకు చదువవలెను. మరల మొదటి నుండి చివరవరకు చదువవలెను. ఉత్తరార్థము చివరనుండి మొదటవరకు చదువవలెను. దీనిని ఘన అందురు.

పూర్వార్థము చివరనుండి మొదటవరకు—

- 1) రాజ్ఞేతి రాజ్ఞా సహ రాజ్ఞా సోమేన సహ వదంతే సోమేన సం వదంతే ఓషధయః సం
- 2) ఉత్తరార్థము— చివరనుండి మొదటవరకు—
 పారయామసీతి పారయామసి రాజన్ పారయామసి తం రాజన్ బ్రాహ్మ
 ణస్తం కృణోతి బ్రాహ్మణః యస్మై కృణోతి
 మొదటినుండి చివరవరకు—

కృణోతి బ్రాహ్మణః బ్రాహ్మణస్తం తం రాజన్ రాజన్ పారయామసి పార
 యామసీతి పారయామసి

2 రెండవ ఘన లక్షణము

శిఖాముక్త్యా విపర్యస్య తత్పదాని పునః పఠేత్
 అయం ఘన ఇతి ప్రోక్త ఇత్యష్టా వికృతీః పఠేత్

శిఖను చెప్పి విపర్యయములోని పదములను మరల పఠింపవలెను. ఇది ఘన అనబడెను. ఇట్లు ఎనిమిది వికృతులను చదువవలెను.

1

శిఖాపాఠము దాని వివర్యము దానిలోని పదముల మరల పఠించుట
ఓషధయః సం సమోషధయః ఓషధయః సంవదంతే వదంతే సమోషధయః
ఓషధయః సం వదంతే
సంవదంతే వదంతేసం సంవదంతే సోమేన సోమేన వదంతేసం సంవదంతే
సోమేన వదంతే సోమేన సోమేన వదంతే వదంతే సోమేనసహ సహసోమేన
వదంతే వదంతే సోమేన సహ సోమేనసహ సహసోమేన సోమేన సహరాజ్ఞా
రాజ్ఞా సహసోమేన సోమేన సహరాజ్ఞా సహరాజ్ఞా రాజ్ఞాసహ సహరాజ్ఞా రాజ్ఞేతి
రాజ్ఞా॥

2

యస్మై కృణోతి కృణోతి యస్మై యస్మై కృణోతి బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణః
కృణోతి యస్మై యస్మై కృణోతి బ్రాహ్మణః
కృణోతి బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణః కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణస్తం తం బ్రాహ్మ
ణః కృణోతి కృణోతి బ్రాహ్మణస్తం
బ్రాహ్మణస్తం తం బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణస్తం రాజన్ రాజంస్తం బ్రాహ్మణో
బ్రాహ్మణస్తం రాజన్
తంరాజన్ రాజంస్తం తంరాజన్ పారయామసి పారయామసి రాజంస్తం
తం రాజన్ పారయామసి
రాజన్ పారయామసి పారయామసి రాజన్ రాజన్ పారయామసి పారయామ
సితి పారయామసి

ఘన పాఠము

రెండవ ఘనకు ఇంకొక యుదాహరణము

(1 శిఖాపాఠము 2 దాని వివర్యము 3 వాని పదములను మరల
పాఠము ఘన)

గాయంతి త్వా గాయత్రిణోఽర్చంత్యర్క మర్కిణః

బ్రహ్మణస్త్యా శతకత ఉద్వంశమివ యేమిరే (ఋ. 1-19-1)

1 మొదటి సగము

- 1 గాయంతిత్వా, త్వాగాయంతి, గాయంతిత్వా, గాయత్రిణో; గాయత్రి
జస్త్యా గాయంతి। గాయంతిత్వా గాయత్రిణః
- 2 త్వాగాయత్రిణో, గాయత్రిజస్త్యా, త్వాగాయత్రిణోఽర్చంత్యో; ర్చంతి
గాయత్రిజస్త్యా త్వాగాయత్రిణోఽర్చంతి
- 3 గాయత్రిణోఽర్చంత్యో, ఽర్చంతి గాయత్రిణో, గాయత్రిణోఽర్చంత్యర్క
మర్కమర్చంతి గాయత్రిణో। గాయత్రిణోఽర్చంత్యర్కమ్
- 4 అర్చంత్యర్క మర్క మర్చంత్యర్చమర్కిణో; ర్కిణోఽర్కమర్చంత్యర్చం
త్యర్క మర్కిణః
- 5 అర్కమర్కిణోఽర్కిణోఽర్క మర్కమర్కిణః॥ అర్కిణ ఇతి అర్కిణః॥

2 రెండవ సగము

- 1 బ్రాహ్మజస్త్యా, త్వా బ్రాహ్మణో, బ్రాహ్మజస్త్యా, శతక్రతో శతక్రతోత్వా
బ్రాహ్మణో, బ్రాహ్మజస్త్యా శతక్రతో॥
- 2 త్వాశతక్రతో, శతక్రతోత్వా త్వా శతక్రత, ఉదుచ్చవక్రతోత్వా త్వాశత
క్రత ఉత్॥
- 3 శతక్రత ఉదుచ్చవక్రతో, శతక్రత శతక్రతో ఇతి శతక్రతో ఉద్వంశమివ
- 4 ఉద్వంశమివ, వంశమివో దుద్వంశమివ, యేమిరే; యేమిరే వంశమివో
దుద్వంశ మివ యేమిరే
- 5 వంశమివ యేమిరే, యేమిరే వంశమివ, వంశమివ యేమిరే॥
వంశమివేతి వంశమ్ ఇవ। యేమిరే ఇతి యేమిరే॥

పంచసంధులు కూడిన ఘనపాఠము

(ఘన వల్లభము)

పద ద్వయము, క్రమము, ఉత్క్రమము, వ్యుత్క్రమము, అభిక్ర
మము, సంక్రమములచేత పంచసంధి పాఠమగును. అనులోమ విలోమ
ములచేత జటాపాఠము కలుగును. జటతోఽగూడ ఉత్తరపద పాఠముచేత
శిఖాపాఠమగును. క్రమము చెప్పి విపర్యయమునకు, మరలను క్రమ

పాఠము చేయగా ధ్వజమగును. జటాదండములచేత ఘనపాఠము సిద్ధించును. ఇది యంతయు పంచసంధులతోఁ గూడిన ఘనపాఠమందు ఘనవల్లభమందు సముచ్చయముచే సరిపడును. పంచసంధులతోఁ గూడిన-అంతమునుండి ఆదివరకు, ఆదినుండి అంతమువరకు పాఠముచే రెండవ ఘనపాఠము సిద్ధించును.

పరామే యంతి ధీతయో గావో నగవ్యూతీరను।

ఇచ్చంతి రురు చక్షసమ్॥ (ఋ. 15-16)

- 1 పరామే। మేమే। మేపరా। పరా పరా। పరామే॥ పరామే, మేపరా, పరామే, యంతి; యంతిమే పరా, పరామే యంతి॥
- 2 మేయంతి। యంతి యంతి। యంతిమే। మేమే। మేయంతి॥ మేయంతి, యంతిమే, మేయంతి, ధీతయో, ధీతయో యంతిమే। మేయంతి ధీతయః।
- 3 యంతి ధీతయః। ధీతయో ధీతయః। ధీతయో యంతి। యంతి యంతి। యంతి ధీతయః॥ యంతి ధీతయో। ధీతయో యంతి; యంతి ధీతయో, గావో; గావోధీతయో యంతి। యంతి ధీతయో గావః॥
- 4 ధీతయో గావః। గావోగావః। గావోధీతయః। ధీతయో ధీతయః॥ ధీతయో గావః। ధీతయో గావః। గావో ధీతయః। ధీతయో గావోనః, న గావో ధీతయో, ధీతయో గావోనః॥
- 5 గావోన। నన। నగావః। గావోగాతః। గావోన। గావో నన గావోన। గావోన గవ్యూతీః గవ్యూతీర్నగావో। గావోన గవ్యూతీః॥
- 6 న గవ్యూతీః గవ్యూతీర్నగవ్యూతీః। గవ్యూతీర్న। నన। న గవ్యూతీః న గవ్యూతీః। గవ్యూతీర్న। న గవ్యూతీ రన్వను గవ్యూతీర్న। న గవ్యూతీరను॥
- 7 గవ్యూతీరను। అన్వను। అనుగవ్యూతీః। గవ్యూతీర్గవ్యూతీః। గవ్యూతీరను। గవ్యూతీరన్వను గవ్యూతీర్గవ్యూతీర్ను॥ అన్విత్యను॥
- 8 ఇచ్చంతి రుప చక్షసం। ఉరుచక్ష సమురుచక్షసం। ఉరుచక్ష సమిచ్చంతిః। ఇచ్చంతి రిచ్చంతిః। ఇచ్చంతి రురు చక్షసం। ఇచ్చంతి రురుచక్షస మురుచక్షస మిచ్చంతి-రిచ్చంతి రురుచక్షసం॥ ఉరుచక్షసమిత్పురు చక్షసం॥

పంచసంధులు గల జటాపాఠము

పంచసంధులు గల పాఠము

జటాపాఠము

- 1 పరామే! మేమే! మేపరా! పరాపరా! పరామే॥ పరామే, మేపరా, పరామే॥
- 2 మేయంతి! యంతియంతి! యంతిమే! మేమే! మేయంతి! మేయంతి!
యంతిమే! మేయంతి॥
- 3 యంతి ధీతయః! ధీతయో ధీతయః! ధీతయోయంతి! యంతి యంతి!
యంతి ధీతయః॥ యంతి ధీతయో ధీతయో యంతి! యంతి ధీతయః॥
- 4 ధీతయో గావః! గావోగావః! గావో ధీతయః! ధీతయో ధీతయః! ధీతయో
గావః॥ ధీతయో గావో! గావో ధీతయో! ధీతయో గావః॥
- 5 గావోన! నన! నగావః! గావోగావః! గావోన! గావోన! నగావో! గావోన!
- 6 న గవ్యూతీః! గవ్యూతీర్గవ్యూతీః! గవ్యూతీర్న! నన! నగవ్యూతీః॥ నగవ్యూతీ
ర్గవ్యూర్నన గవ్యూతీః॥
- 7 గవ్యూతీరను, అన్వను, అనుగవ్యూతీః, గవ్యూతీర్గవ్యూతీః, గవ్యూతీరను॥
గవ్యూతీరన్వను గవ్యూతీర్గవ్యూతీరను॥ అన్విత్యను॥
- 8 ఇచ్ఛంతీ రురుచక్షసం, ఉరుచక్షసమురుచక్షసం, ఉరుచక్షసమిచ్ఛంతీః,
ఇచ్ఛం తీరిచ్ఛంతీః, ఇచ్ఛంతీ రురు చక్షసం॥ ఇచ్ఛంతీ రురుచక్షస
ఉరుచక్షసమిత్త్య రుచక్షసం॥

ఇట్లే పంచసంధులు గల అన్ని వికృతులు గూడ వేద వేత్తలచేత
చదువబడుచున్నవి.

ఇక్కడ ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అథర్వవేదము
ఎంతెంతవరకు చదువవలయునో వాని విషయమిట్లు చెప్పుదురు.

ఋగ్వేదస్తు ఘనాంతః స్యాద్యజుర్వేదో జటాంతకః

సామవేదః పదాంతః స్యాత్సంహితాంత స్త్వ థర్వణః

“ఋగ్వేదమును ఘన చివరవరకును, యజుర్వేదమును జట చివరకును సామ
వేదమును పదము చివరవరకును, అథర్వవేదమును సంహితవరకును జదువ
వలయును” అని.

పదక్రమ జటా ఘనధ్వజ రథాది భేదై ర్యుతా|

శ్రుతిః ప్రథిత లక్షణా స్ఫురిత పంచక్రమా||

(పారిశిక్షా వ్యాఖ్యాత చక్రపండితుడు)

పదము, క్రమము, జటా, ఘన, ధ్వజము, రథము మొదలగు భేదములతోగూడి ప్రసిద్ధ లక్షణములుగ శ్రుతి స్ఫురించిన అయిదుక్రమములు గలదై యుండును.

పదక్రమ విశేషణజ్ఞో, వర్ణక్రమ విచక్షణః,

స్వరమాత్రావిశేషజ్ఞో, గచ్ఛేదార్యస్య సంపదమ్.

పదక్రమ విశేషజ్ఞుడు వర్ణక్రమము తెలిసినవాడును స్వరమాత్రావిదుడు ఆర్య గౌరవమును పొందును.

సంహితా పాఠతః పుణ్యం ద్విగుణం పదపాఠతః,

త్రిగుణం క్రమపాఠేన, జటాపాఠేన షడ్గుణమ్.

(వరాహ పురాణము)

సంహితా పాఠమువల్ల పుణ్యమును, పదపాఠమువల్ల రెట్టింపు పుణ్యమును, క్రమపాఠమువల్ల మూడురెట్లు పుణ్యమును, జటాపాఠముచేత ఆరురెట్లు పుణ్యమును పొందుదురు.

స్వరము

మంత్రములలో ఎక్కడెక్కడ ఉదాత్తము, అనుదాత్తము స్వరితము పలుకవలయునో గురుముఖముగనే తెలిసికొని పలుకవలయును. పాణిని తన వ్యాకరణములో స్వర ప్రక్రియలో ప్రాతిపదికలలో ధాతువులలో సమా సాదులలో ఎట్లు స్వరములు ఉండవలయునో చెప్పెను. అది ఆ వ్యాకరణమును బట్టిగాని తెలిసికొనవలయును.

పాణిని మహర్షి లౌకిక శబ్దములకును వైదిక శబ్దములకును వ్యాకరణము వ్రాసెను. సామాన్యముగా అందరును లౌకిక శబ్దములను గూర్చి వ్రాసిన వ్యాకరణమునే చదువుదురు, కాని వైదిక ప్రక్రియను చదువరు. భట్టోజీ దీక్షితులు పాణినిని అనుసరించి వైదికములకుఁ గూడ వ్యాఖ్య వ్రాసెను. ఆ భట్టోజీ దీక్షితుల కౌముదిలోని వైదిక ప్రక్రియ ననుసరించి మంత్రార్థము తెలిసికొనుటకు వీలుగా దిప్పణి రూపములో వైదికపద వ్యాకరణ నియమములు ఇచ్చట స్థూలముగా చూపబడినవి.

అంతవై - ఉ = అంతవా ఉ

ఉభౌ - ఉ = ఉభా ఉ

1 తజ్జిఞ - శన్ధిహి = వ్రజిఞ్ శన్ధిహి

తత్ - శయోరాః = తచ్ఛయోరాః

పరిపన్న సంధి

2 త్వమ్ - హ = త్వాంహ

3 అంతః పార సంధి

అర్వాజ్ - శశ్వతమ్ = అర్వాజ్ క్ శశ్వతమ్

4 అప్రాట్ - స = అప్రాట్ త్స్వ

5 తాన్ - సమ్ = తాన్ త్సమ్

6 పునానః - యంతి = పునానా యంతి

బ్రహ్మణః - పతే = బ్రహ్మణస్పతే

సహ - కరమ్ = సహస్కరమ్

వయః - కరత్ = వయస్కరత్

అవసః - పారే = అవస్పారే

సుపేశసః - కరతి = సుపేశసస్కరతి

హవిః - కృణు = హవిష్కృణు

హవిః - పాంతమ్ = హవిష్పాంతమ్

మహాన్ - ఇంద్రః = మహాం ఇంద్రః

దస్యూన్ - యోనౌ = దస్యూన్ ర్యోనౌ

వాచః - పతి = వాచస్పతి

ణః - కృధి = ణస్కృధి

శశ్వతః - కః = శశ్వతస్కః

తవసః - కృతాని = తవసస్కృతాని

ఆవిః - కర్త = ఆవిష్కర్త

జ్యోతిః - కర్త = జ్యోతిష్కర్త

జ్యోతిః - పశ్యంతి = జ్యోతిష్పశ్యంతి

ఉత్పణీన్ - హతమ్ = ఉత్పణీన్ ర్హతమ్

పణీన్ - వచ్ఛిభిః = పణీన్ ర్వచ్ఛిభిః

సఖీన్-యాన్= సఖీంర్యాన్	రశ్మీన్-ఇవ -రశ్మీంరివ
వంధూన్-ఇమాన్-వంధూంరిమాస్	
పురు-చంద్రం - పురుశ్చంద్రమ్	వృధు-చంద్ర - వృధుశ్చంద్రమ్
అధి-చంద్ర - అధిశ్చంద్రమ్	హరి-చంద్ర - హరిశ్చంద్రః
వన్-సదమ్ - వనర్షదమ్	మిత్రా-వయమ్ - మిత్రవయమ్
అసురా-యా - అసుర యా	దేవా-నిష్కృతమ్-దేవ నిష్కృతమ్
చక్షుర్వరుణా-సుప్రతీకమ్ - చక్షుర్వరుణ సుప్రతీకమ్	
దుస్-స్వప్నమ్ - దుష్వప్నమ్	

వేదముందు సర్వకాలములు వికల్పముగా నుండును

- 1 నభస్వత్, అంగిరస్వత్, మనుష్యత్
పై వానియందు వత్ అన్నది తుల్యార్థకము
- 2 వృషణ్వసు-వృషః వక్షకమైన వసు గలది
వృషణశ్వః-వృషభము ఎద్దుగా గలవాఁడు
- 3 ఆయ స్మయః-అయోమయాదులు సాధువులు
- 4 ఋక్వా- ఋక్కుతో సమాసమైనది.
- 5 ప్రవరా మొదలయిన ఉపసర్గలు ధాతువులతో కలిసి కాక విడిగా ఎడముగాఁ గూడ నుండవచ్చును.

ఉదా : ఆ దేవో యాం భుగావనా వివశ్యన్

హరిభ్యాం యాహ్యోక ఆ. ఆ మందైరింద్రః హరిభిర్యాహి.

ఆయాతి ఆయాహి అని కలిపి అర్థము చెప్పుకొనవలెను.

- 6 జుహోతిక్రియకు కర్మయందు తృతీయ ద్వితీయలు వాడవచ్చును.

హవిషా విధేమ ఇట హవిస్సును అని యవాగ్వా అగ్నిహోత్రం జుహోతి అనుచోట యవాగువును అని యర్థము. అగ్నికొరకు ఎట హోమము చేయ బడునో అది యగ్నిహోత్ర శబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి.

- 7 చతుర్థి అర్థములో బహుళముగా వేదమున షష్ఠి వచ్చును. (2-3-62)

ఉదా: గోధాకాలకా దత్వాఘాటస్తే వనస్పతీనాం (వనస్పతులకొఱకని అర్థము)

8 షష్ఠ్యర్థమందు చతుర్థి వచ్చుననియు చెప్పదగును.

తస్యై ఖర్వః - తస్యాః అని యర్థము.

9 యజ్ఞక్రియ వాడినప్పుడు కరణ తృతీయకు బహుళముగా షష్ఠి వచ్చును.

ఘృతస్య ఘృతేనవా యజతే

10 అదః కుఘస్య వచ్చును. ఘస్తామ్ నూకమ్, ఇక్కడ చ్లికి అట్ రాదు.

11 ఛందస్సులో శప్, యజ్ఞాకు బహుళముగా లోపము.

హనతి-హంతి, అహిః శయతే- శేతే తాదృశం, నో దేవాః త్రాయధ్వం
పూర్ణా వివష్టి, జనిమా వివక్తి (ఋ. 1. 97. 7)

12 ఛందస్సులో శప్కు శ్లు (లోపము) వచ్చును.

దాతి-దదాతి, ధాతి ప్రియాణి-దధాతి

13 మంత్రములలో ఘస్, హర్, నశ్, పృదహ ఆత్, వృచ్, కృ, గమి, జని
వీనికంటె పైనున్న 'వి' 'కి' లోపమగును.

ఘస్-అక్షన్నమీ మదంత పితరః దీనిలో ష్ పోగా 'ష్' రాగా అక్షన్ అని
అగును.

హ్వర-మాహ్వర్మిత్రస్యత్వం, నశ-ప్రణహ్ మిత్రస్య, వు-సుస్థో వేస ఆవః,
దహ-మాన ఆధక్, ఆత్-ఆకాంతమును గ్రహింపవలెను. ప్రపా-పూరణే ఆప్రా
ద్వావా పృథివీ వృశ్-మానో-అస్మిన్ మహాధినే పరావర్క, కు-అక్రన్,
గమి-అగ్మన్, జని-అజ్ఞతవా అస్య దంతాః,

14 యజ్తో రూపములు ఆమ్-అకః-అభ్యుత్పాదయాకః-అభ్యుసీషదత్.

ప్రజనయామకః - ప్రాజీజనత్

చికాయామకః - అచై షీత్

రమయామకః - అరీరమత్

ప్యాగోక్రియాత్-పాన్యత్

విదామ క్రన్ - అవేదిమః

చ్లికి అజ్-అజాగుపతం-అగో వ్రమ్.

15 కృ మృద్యూరూహికంటే ఉన్న చ్లికి అజ్ వికల్పము

కృ-ఇదంతేభ్యో అకరం నమః

మృ-అమరత్, ద్యూ-అదరత్,

రూహి-అరుహత్

16 ఐత్యక్ ప్రత్యయము గలవి.

నిస్-కృత్-నిష్ఠర్క్య (కృంతతే)
ఆద్యంతములందు విపర్యయమును.

నిష్ఠర్క్యంచినీతి పశుకామః దేవహూయే-హోతవ్య (ప్రణీయ)

ఉన్నీయ-ఉన్నీయ, ఉచ్చిద్య-ఉచ్చిష్టవ్య, మర్య-మర్తవ్య.

స్తుఞ్-స్తర్యా, ధృ-ధ్వర్యః

ఖన్-ఖన్యః ఖాన్యః, యజ్-శుందధ్వం దైవ్యాయ కర్మణే దేవయజ్ఞాయై

ఆ పృచ్ఛ్యం ధరణం వాజ్యర్షతి, సీవ-ప్రతి పీవ్యః, బ్రహ్మవాద్యం (వద నీయం)

భవతేః భావ్యం స్తావ్యం, ఉచచాయ్యపృడమ్, హిరణ్యః (హిరణ్మయం)

17 బ్రహ్మహనిం (తనం) త్వాక్షత్రవనిం (వన) ఉతనో గోషణిం (సన)

ధియం యే పథాం పథి రక్షయః (రక్షి) హవిర్మ ధీనామభి (మథ్) పృతనా

షాట్ (సహ) ఉత్యవాట్ (వహ)

విట్ - ఆత్వం చ.

గోజాః (గోజన) గోషాః (సన) ఇంద్రోన్మషా అసి. ఖన-ఇయం శుష్మేభి

ర్విసఖా ఇవా రుజత్. అద్రద్రికాః (క్రమ) శవసా పంచ కృష్టిః. అగ్రే

గాః (గమ్).

శ్వేతవాః (శ్వేతం వహతి శ్వేతవాహౌ శ్వేతవాహః ఉబ్ధికాః (ఉబ్ధి

ని అక్త్యర్వా శంసతి)

ఉక్తా శాసౌ ఉక్తాశాసః పురోడాః (పురో దాశ్యయతే-దీయతే)

అవయాః (అవయజతి) అవయాజౌ అవయాజః

స మ్బుద్ధౌ - ఉవయాః శ్వేతవాః పురోడాః ఉవయట్ (ఉవయజతి ఇతి)

మనిన్, క్వనిప్ కి పనిప్ - సుదామా సుపీవా సుధీవా భూరిదావా ధృత

పావా కీలాపా

లిటః కానజ్వా క్వసు చ

చక్రణా వృష్టిమ్-చక్రే

యో నో అగ్నే అరరివాం అఘాయుః

క్యచ్ పరేచ్ఛాయాం) ఉః చ అఘాయుః

జవేయాభిర్యూనః (జవ) దేవస్య సవితుః సవే [సవ]

భావార్థమందు వృష ఇష పచమన విద భూ వీరా ల కంటె "తి" వచ్చును.

‘వృష్టిం దివః’ సుమ్న మిష్టయే, పచాత్ పక్తిరుత్! ఇయం తే సవ్య సేమతిః,
విత్తిః, భూతిః! ఆగ్న ఆయాహి వీతయో, రా తౌ స్యామోభయాసః!

ఛందస్సునందు లుజ్, లజ్, లిట్టులు సర్వకాలములందు వచ్చును.

దేవోదేవేభి రాగమత్ (ఇటలోడర్థమందు లుజ్. వచ్చుగాక అని యర్థము.)

ఇదంతేభ్యోఽకరం నమః! లజ్-అగ్నిమద్య హోతార మవృణీతాయం

యజమానః! లిట్-అద్యమమార అద్యమియతే ఇత్యర్థః!

లిజ విధ్యాదులందు లేట్ వచ్చును.

తి మొదలై నవానిలోని ఇకారము వికల్పముగా పరస్మై పదములందు లేట్టు
నకు అట్, అట్లు ఆగమములుగా వచ్చును.

ప్రణ ఆయాంషి తారిషత్. సుపేశస్కరతి, జోషిషద్ధి, ఆ సావిషదర్శసానాయ,
వతాతి దిద్యుత్, ప్రేయః సూర్యే ప్రియో అగ్నా భవాతి.

కరవావ-కరవావః! (ఇట సలోపము వికల్పము)

లేట్టులోని ఆకి ఐవచ్చు. సుతేభిః సుప్రియసా మాదయైతే. యోయజాతి-య
జాత ఇత్.

లేట్టులోని “ఏ” కి “ఐ” వికల్పము.

పశూనా మీవై, గ్రహ గృహ్యంతై.

పణబంధమందు ఆశంకయందును లేట్టు వచ్చును.

అహమేవ పశూనా మీవై, నేజ్జిహ్మయంతో నరకం పతామ.

ఛందస్సులో శాయజ్, శానచ్లు వచ్చును.

గృభాయ జిహ్వాయామధు, బధాన దేవ సవితః, గృబ్తామితే, మధ్వాజభార,
సుప్, తిజ్ ఉపగ్రహ=పరస్మైపదాత్మనే పదములు) ప్రథమాది పురుష, కాల,
హత్, అచ్, స్వర, కర్తృ యజ్ఞాలకు వ్యత్యయము అగును.

భేదతి-భినత్తి, జరసా మరతే పతిః (ప్రియతే)

ఇంద్రోవస్తేన నేషతు, (నయతు) ఇంద్రేణ యుజా తరుషేమ (తరేమ) దక్షి
ణాయాః=దక్షిణస్యాః, చషాలం యే అశ్వయాపాయ తక్షతి=తక్షంతి బ్రహ్మ
చారిణమిచ్చతే (ఇచ్చతి) ప్రతీమన్య ఊర్మిర్యుద్ధ్యతి=యుధ్యతే, ఇచ్చతి-
ఇచ్చతే, మధోః=మధునః, నరః=పురుష.

అథా సవీరై ర్దశభి ర్వియూపాః=విపూయాత్.

శ్వోఽగ్ని నాథాస్య మానేష లేట్టుకు బదులు ల్పట్టు వచ్చెను.

తమసోగాఽదుక్షత్=అధుక్షత్-మిత్ర వయంచ సూరయః=మిత్రానయమ్.
 లిజి-మంత్రం వోచేయం=వక్తవ్యయన్. పితరం దృశేయం మాతరం చ.
 వర్ధంతు=వర్ధయంతు. విశ్వజ్వరే=విశ్వజ్వంతు.

ఆ వర్గాంతము ఋకారాంతమునయిన గమాదులకు ఇ, ఇన్లు లిజ్ అర్థమందు వచ్చును.

బభ్రీష్విజమ్ పపిః సోమమ్, దదిర్గాః, జగ్మిడ్యవా, జమ్మిర్వృతమ మిత్ర
 యమ్, జజ్జిః, తతురిః జగురిః, భరతు, పిబతు ఇత్యాద్యర్థములు.

“తుం” (చేయు)టకు అనునర్థములో సే, సేన్, అసే మొదలగునవి వచ్చును.
 సే-పక్షేరాయః, సేన్ - తా నామేషే! అసే-శరదో జీవసే! అసేన-కే, ప్రేషే!
 కసేన్-గవా మివ, శిశియసే! అద్యై అద్యైన్ - జతరం-వృణద్యై. కద్యై
 (కర్తుం) కదైన్! (కర్తుం) అహు వద్ద్యై, శద్యై, రాధసః సహ మాదయద్యై
 శద్యైన్-వాయవే పిదద్యై, తవై -దాతవా (వై) ఉ, తవేజ్-సూతవే, దశవే
 సూసీసూతవే, తవేన్-కర్తవే, ప్రయై=ప్రయాతుం, రోహిష్యై=రోధుం, అవ్య
 ధిష్యై=అవ్యధిష్యై=అవ్యధితుమ్, దృశే=ద్రష్టుం విభ్యే=విభ్యాతుమ్, విభా
 జం నాశకత్=విభక్తుమ్ అపలుపం=అపలోప్తుమ్, ఈశరో విచరితోః=విచరి
 తుం, ఈశ్వరో విలిఖః=విలేఖితుమ్.

కృత్యాది కృత్యార్థమందు—

తవై -నష్లేచ్చితవై =నష్లేచ్చితవ్యమ్. అన్వేత వై=అన్వితవ్యమ్. పరిధాతవై =
 పరిధాతవ్యమ్, పరిస్తరితవై =పరిస్తరితవ్యమ్. కేన-నావగాహే=నావగా హిత
 వ్యమ్. కేన్య-దిదృక్షేణ్యః=దిదృక్షే తవ్యః. శుశ్రూషేణ్యః=శుశ్రూషితవ్యమ్.
 కర్తవ్యమ్=కర్తవ్యమ్=భూయస్పృష్ట కర్తవ్యమ్, (కర్తవ్యః) రిపుణానావ చక్షే=
 న అవఖ్యాతవ్యమ్.

భావ లక్షణార్థమందు స్థా, ఇచ్, కృ నది చరి హు తమి జనిలకంట లో సన్
 వచ్చును.

ఆ సంస్థాతోర్యేద్యాం సీదంతి-ఆస మాప్తేః అని యర్థము. ఉదేతోః, ఆ ఉద
 యాత్ అపకర్తోః ఆ అపాకరణాం ఆప్రవాదాత్. చరి-పురా ప్రచరితో రాద్గ్ని
 ధ్రీ హపవ్యమ్- (ఆ ప్రచారాత్) హు-ఆహోతో రప్రమత్తస్తి ప్థతి. ఆహో

మాత్. తమి-ఆతమిత్ రాసీత్-అగ్లానేః జని-ఆ విజనితోః సంభవాయ, ఆజ
న్మాత్. క్వసున్ (అన్) భావ ఇక్షణార్థమందు వచ్చును.

పురా కూరస్య విస్ఫుపో విరప్సిన్. పురాజతుభ్య ఆత్పదః
జీవ్ (స్త్రీ ప్రత్యయము.)

రాత్రి, జిహ్వ, విభీ, ప్రభీ, ముద్గలానీ, రథీర భవత్ మృద్గలానీ. దీర్ఘ
జిహ్వ-అనురీ వై దీర్ఘ జిహ్వ దేవానాం యజ్ఞవాత్.

ఆ విష్టో వర్థతే. ఊ-కద్రూః, కద్రూశ్చ కమండలూః, గుగ్గులూః, మధూః,
జతుూః, పతయాళూః, ప్రోక్తము అధీతమను నర్థమునందు—

శౌనకినః, వాజస నేయినః, మయ-శరమయం బర్హిః, సభేయః-యువా
సభ్యః. భవార్థమందు యత్ వచ్చును.

షేధ్యాయ విద్యుత్యాయ, నాద్యః [నదీభవః]

పాథ్యః [పాథసి భవః] స్రోత్యః [స్రోతసి భవః]

సగర్భ్యః [అనుభ్రాతా] సయూధ్యః = అనుసభా సనుత్యః - సనుతి భవః,
నుతిః నుతం,

తుగ్ర్యః=తుగ్రభవః, తుగ్ర-ఘనాకాశ యజ్ఞ పరిష్కేష ఇతివృత్తి.

అవః శమం వృషభం తుగ్ర్యాసు, తుగ్రియాసు-ఇతి శాఖాంతరే.

అగ్ర్యః, అగ్రియః, అగ్రీయః, సముద్రీయా అప్సరసో మనీషిణం. నానదతో
అభియస్యేష ఘోషాః.

బర్హిష్యేషు నిధిషు ప్రియేషు. భాగార్థము-దూత్యము రక్షస్యాతనూః.

రక్షసాం హననీ=రక్షస్యా-యాతవ్యా, ప్రశంసార్థమున యత్,

రే ఆస్యాస్రీతి రేవతీ [రయి శబ్దాత్ మతువ్]

రేవత్యమ్, జగత్యమ్, ప్రశస్య-హవిష్యమ్, అనుర్యమ్, మాధవః మధవ్యః.

ఓజస్యం ఓజసనీయం, వేళః బలంతదేవ భగః-వేళో భగ్యః, వేళో భగీసః యశో
భగ్యః, యశో భగీనః.

పూర్వైః, పూర్విజైః-పూర్వైః.

అవ్యం-అద్భిః సంస్కృతమ్.

సహప్రియః-సహస్రవాన్ తుల్య-సహస్రవాన్.

సోమ్యః-సోమ మర్హంతి-బ్రాహ్మణ యజ్ఞార్కః

సోమ్యంమధు పిబంతి=సోమమయమ్.

మధవ్యన్=మధుమయాన్.

వసవ్యః=వసు సమూహః, వసుమయోవా వసుచ

భందస్యః=అక్షర సమూహార్థే। నక్షత్రియః=నక్షత్రమ్

సర్వతాతిః=సర్వః, దేవతాతిః=దేవః (స్వార్థమందు తాతి. శివతాతి = శివం

కరోతి. శంతాతి=శంకరోతి. అరిష్టతాతి=అరిష్టం కరోతి భావార్థమందును

పరిమాణార్థమందు — సాప్తాని, పంచదశినః=అర్థమాసాః, త్రిం శినః=మాసాః,

వింశినోఽంగిరసః యుష్మదస్మద్ శబ్దములకు సాదృశ్యార్థమందు వతుప్ త్వావ

తః పురువసో। న త్వావాన్ అన్యః” ప్రాతిపదికకు తదర్హతి అనునర్థమందు యత్

వచ్చును. సాదన్యం విదత్స్యమ్ నివృత్త్యర్థమందు—ఇద్యత్సరీయః సం

వత్సరీజః సంవత్సరీయః ప్రాప్తార్థమందు—భాగ ఋత్వియః।

ధాత్వర్థ విశిష్టమైన ఉపసర్గకంటె సార్థమందు వత్.

యదుద్వతో నివతః=ఉద్గతాత్, నివృత్తాదిత్యర్థము. పంచథమ్=పంచమం, పర్య

వస్తాత్ అను నర్థమందు అవత్యం పరి సంధినమ్. మాత్యా పరిపరిణో విదన్

అగును.

మతుబర్ద (కల) మందు—విన్, ఈలు వచ్చును.

మంహిష్టముభయా వినమ్ (వీ) శునమష్ట్రావీ అచరత్,

ఈ, రథీ రభవత్. సుమంగళీరియం వధూః (రథము కలది, సుష్టుసుమంగళము

కలది) వన్—మమవాన మీమహి.

దా, ద్విత్—మత్వ్యర్థమందు ఇదాహి వఉ పస్తుతిమ్ తర్హి.

హేతు ప్రకారార్థములందు ధా వచ్చును.

కథా గ్రామం గచ్ఛసి (కథం) కథా దాశేమ తాత్యర్థమందు—పశ్చ (పశ్చాత్)

హిసః, నోతే పశ్చా. ఇష్టన్, ఈయస్ తృజంతముకంటె వచ్చును.

అసుతిం కరిష్ఠః (కర్తా) దోహి యసీ ధేను। (దోగ్ధీ) ఇవార్థమందు ధా వచ్చును.

తం ప్రత్యథా, పూర్వథా, విశ్వధేమథా, ఇమథా సార్థమందు— తి, తాతి.

యోనో దురేవో వృకతిః=వృక. జ్యేష్ఠతాతింబర్హి షదం (జ్యేష్ఠం)

ఏకాచ్చుల ద్విత్వము వికల్పము యోజాగార, దాతి ప్రియాణి ప్రభరాతూమ

జానః, సూర్యేమామాహానమ్, దాధారః యః పృథివీమ్. సతూతావ, హ్వాకు

సంప్రసారము(ఉ) ఇంద్రమాహువే ఉతయే. తృచం సామ=(త్రిసః ఋచః)

యస్మిన్ రేవాన్ (రయిమాన్) చాయకు కీ-లిట్టుల్ ఉః వచ్చును.

న్య న్యం చిక్యర్న ని చిక్యరన్యమ్ లిడర్థమందు క్రిందివి నివతించబడినవి.
 అపస్పృధేథామ్-ఇంద్రశ్చ విష్ణో యదపస్పృధేథామ్-అస్పర్థేథామ్. అర్క
 మాన్యచుః=అనర్చుః, వసూన్యాన్యహుః=ఆనర్హుః! చిచ్ఛుషే = చిచ్ఛుషేషే
 యుతిత్యాజ=తత్యాజ-త్రకాతాస్త ఇంద్రసోమాః=శ్రీతాః శ్రీతా-శ్రీతానోగ్రహాః!
 ఆశీరం దుహే=ఆశీర్తః మధ్యత ఆశీర్తః=ఆశ్రీతః! చిఖాద=చిఖేద! శీర్షః=శీర్షః!
 వారాహే=వరాహస్య వికారః, మానుషీః=మానుష్యః మానుషీరీశతే విశః,
 శర్మీ శర్మ్యంచ, ఇజ్యమానః-యజ్యమానః ద్వితీయాలోపః యాతే=యానితే
 తాతా=తానితాని. క్షేతా=క్షేతాణి యా వనా=యాని వనాని.

యాతే గాత్రాణామ్=యాని. తాతా పిండానాం=తాని తాని. భయ్యమ్=భే
 యమ్. ప్రవయ్యమ్-ప్రవేయమ్ ప్రహదయ్యా అపః-ప్రహదేభవహః
 ఏకరూప సంధి— త్వా ఏమన్ త్వేమన్ త్వా ఓద్మన్ త్వోద్మను.
 ప్రకృతిభావ సంధి— ఉపప్రయతో అధ్వరమ్, జాతే అశ్వసూన్యతే, ఇతే
 వసుభిర్నో అవ్యాత్ మే.

అజ్ఞానకు అనునాసిక వచ్చును.

అభ్రతం అపః (వరకు) గంభీర ఆం ఉగ్రపుత్రే.

స్యఃలోని విసర్గ లోపించును. ఏష స్య భానుః!

హరిశ్చంద్రః, సుచంద్రః! పితరా మాతరా-మాతా పితరో సఖు-సమ!
 సంపాదే-సమమాదే! సధస్యమ్-సమస్యమ్!

కృపథః-కాపథః-కృపథః!

సౌధ్యై సౌధ్వా (సహ-త్వా) సౌథా (సహ-త్వచ్) థకు శః అగును.

దీర్ఘః— అశ్వావతీం సోమావతీం ఇంద్రియావాన్ విశ్వదేవ్యావతా!

దీర్ఘః— ఆతూ (తు) న ఇంద్రః! నూ (ను) మర్తః! ఉత ఘా (ఘ) వా
 ప్యాలాత్! మక్షా (క్షు) గోమంతమీమహే! తజ్ భరతా (త) జాతవేదసమ్!
 అన్నా (అన్న) యతే భద్రా (భద్ర) యత్రా (యత్ర) న చక్రా (చక్ర)
 అరుష్యాణః (అరుష్యణః) అభీ (భి) మ ణః సఖినామ్ (ఖ) ఉషుణ ఉతయో
 ద్వయచః తిజంతస్య అతః దీర్ఘము.

విద్మా హి త్వా సత్పతిం శూర గోనాం!

విద్మా స తస్య పితరమ్!

దీర్ఘ నిపాతము! ఏవా తే! అచ్చా తే!

అన్యేభ్యోఽపి దీర్ఘః శ్వాదంతః శ్వాదష్ట్యం శ్వాకర్ణః శ్వాకుందః శ్వావరా
హః శ్వాపుచ్ఛః శ్వాపదః

జనితా-యో నః పితా జనితా (జనయితా) శమితా-శమయితా

ల్యప్ రూపములు

విల్వాయ, వియూయ-అప్లన్య సంయన్య అవః (వృజః అజీ రూపమ్)
ఆనక్ (నశోః) ఆయునక్ (యుజేః లబ్) మాజ్ యోగే లుజ్ లజ్ అడక్షు
యదుకల తన్న భవతి

ఉదా: మా భవాన్ కార్షీత్ మా భవాన్ హర్షీత్ యాస్మీ కరోత్ మాస్య
హరత్ మా మేవా నీహిష్ష మాస్య భవానీహత మా స్మ భవానీక్షత

బభ్వమ్-విభువం, సుధ్యో-సుధియో

తన్వం-తనువం త్యంజకం త్రియంజకం

వితన్విరే (తని) వప్తిమ (వతి) వితే నిరే

సద్ధిః (సమాన అద-తి) బద్ధ్యామ్ (భన్-లోటి) హిర్దిః-త్రుధి-త్రుణి

త్రుణుధి పూర్తి (ప్) కృధి (కురు) అపావృధి-అపావృణు

రారంధి-(రమేః వ్యాయయేన్ ప్రైపదమ్)

ప్రపయంధి యుయోధి

త్మనా దేవేయ-ఆత్మనా

ఽజెష్టుం జెఋష్టమ్

భవే-ఋవ్యమ్-ఋతో భవమ్ వా స్త్వం-వా స్తవమ్ మాధ్వీ-మధుభః

హిరణ్యయేన-హిరణ్మయేన

దుదుహే-దుహతే

అతో భిసః స బహులం ఛందసి దేవేభిః-దేవైః

సులుక్ పన్థాః-పన్యాతః

మజవః సంతు పంథాః పరమే వ్యోమన్-వ్యోయని పూర్తపవర్త ధీతీ-ధిత్యా

మతీ-పత్యా సుష్పుతీ-సుష్పుత్యా ధురి-దక్షిణాయాః-దక్షిణాయాం తక్షతి

తక్షంతి

ఆర్ద్రేన చర్మన్-చర్మణి యత్సున్వీత-యస్మిన్ సున్వీత సులుక్

ఉభా-ఉభౌ యంతారౌ

బ్రాహ్మణాద్ నిందామి-తాన్ బ్రాహ్మణాన్ యుష్మి వాజబంధవః-యూయం

అప్మి ఇంద్రాబృహస్పతీ-వయమ్

ఉఖియా-ఉరుడా, ధృష్టయ-ధృష్టనా. నాభా వృథివ్యాం-నాభౌ సాధుయా
సాధు! వసంతా-వసంతే! సుక్షేత్రియా సుక్షేత్రిణా! ప్రబాహవా-బాహునా!
స్వప్నయా-స్వప్నేన! నావయా-నావా!
పథిం-అవధిషమ్!

తలోవః— దేవా అదుహ-అదుహత! దుహాయ నిరయాం వయో అఘ్ని
యమ్. దగ్ధా దక్షితః శయే-శేతే.

ధ్వమః ధ్వాత్ భవతి-వారయధ్వాత్ - వార యధ్వమ్.

తస్య తాత్ భవతి- కృణుతాత్-కృణుత.

ఖనతాత్-ఖనత. సూర్యం చక్షుః గమయతాత్-గమయత.

యజధ్వేనం ప్రియయేధాః-యజయధ్వమేనమ్.

తస్య స్యానే తవ్ తనవ్ తన ధన ఇవి ఆదేశములగును. తవ్ శృణోత గ్రావా
ణః-శృణుత. సునోత-సునుత! తనవ్-సంవర్తతా దధాతన-ధత్త! తన-జుజు
ష్యన-జుషత.

యన-యదిష్టన-యదిచ్ఛత.

మన్ స్మానే మసిః భవతి-యో భరంత వినమసి త్వమస్మాకం తవ స్యసి-అమః
స్యః. య-జయామసి య-జయామ్

దీపయామసి-దీపయామః

త్వో యక్-దివం సుపణో గత్వాయ-గత్వా. ఇష్టీనం-త్వా-ఇష్టీనం-ఇష్ట్యా.
పీత్వీనం-పీత్వా.

స్నాత్వీ-స్నాత్వా, పీత్వీ-పీత్వా.

అవర్ణాంతాదగ్ధాత్ పరస్య జన్మనకు సుక్ వచ్చు.

దేవాసః, బ్రాహ్మణాసః.

శ్రీడామ్-శ్రీయామ్, గ్రామణీనామ్ (గ్రమణీ షష్ఠీ) గోనామ్-గవాం.
విద్మా హే త్వా గోవతిం పూర గోనామ్.

అనజే-అస్యభిః-అస్థిభిః.

ఈ- అక్షీ భ్యాం తే నాసికాభ్యాం -అక్షీభ్యామ్ నుమ్-కిదృజంద్రః.
త్రైకారాంతధాతోరుకారః-మిత్రావజరుణౌ తతురిః. జగురిః పప్పురిః.
హరికి హు అగును. నిష్టయందు-అహుతమసి హతిర్దానామ్.

అపరిహూతాః సనుయామ వాజమ్.

హరితః-మానః సోమో హరితః-హృతః.

గ్రసిత స్కభిత స్తభిత ఉత్తభిత చత్త వికస్త గ్రస్త స్కబ్ధ స్తబ్ధ ఉత్తబ్ధ
చతిత వికసిత విశస్తృ శస్తృ శాస్తృ తరుత్ప తరూత్ప వరుత్ప విశసితా
శంసితా శాసితా తరితా తరీతా వరితా వరూత్ప వరూత్తీ ఉజ్జ్వలితి క్షరితి
వమితి అమితి. లోకే గస్త స్తబ్ధే త్యాదయః. లోకేతు వరితా వరితా ఉజ్జ్వలితి
క్షరతి వమతి అమతి బభూధ తతస్థ జగ్మంభా వతర్థ ఇతి. లోకే బభూవిధ
ఆతేనిధ జగృహిమ్ వవరిధ సనింస సనివాసమ్-సేనివాంసమ్

ధోలోపో లేటి వా- దాధ్యా క్రియాసు దదద్రత్నాని దాశుషి.

సోమో దదత్ గంధర్వాయ. దధాత్ దదాత్.

ప్రమిణంతి-ప్రమీణంతి.

ఆః= ఆసీత. అవ ఎవేదం సలిలం సర్వ మాః.

సిచః లోపః-గోభిరక్షా. అథా శతక్రత్వో యూయః=శతక్రతవః. పశ్వే=పశవే
అనుషక్ జుజోషత్.

మిత్రయుః=మిత్రీయాన్. జనీయంతో ౭న్వగవః=జనమిచ్ఛంతః.

దురస్యః=దృష్టియతి ద్రవిణస్యః=ద్రవిణీయతి వృషణ్యతి=వృషీయతి రిష
ణ్యతి=రిష్టియతి.

కృచ్— ఆశ్వయంతః మధవన్ అశ్వీయాన్ మాత్వా వృకా ఆఘాయవో
విదన్ ఆధీమంతః.

దేవాయంతః=దేవీయాంస్సః సుమ్నాయంతః=సుమ్నీయాంసః కవ్యంతః =
కవయంతః. అధ్వర్యంతః అధ్వయు=అధ్వరయంతః. పృతన్యంత పృతన్యం=
పృతనాయంతః.

హత్వా-హిత్వా.

సుధితం-సుహితం. వసుధితం=వసుహితం.

నేమధితా=నేమహితా. ధిష్వ=ధత్వన్.

ధిషీయ=ధాసీయ.

మాద్భిః=మాపైః. స్వవద్భిః సు అవః=స్వవస్సః తైః.

స్వంతవః యేషా తైః=స్వవద్భిః. సముషద్భిరజాయథాః కరిక్పణ్యతే (చుత్వం
న) దాధర్తి దర్ధర్తి బోభూతు తేతికే అల్పై ఇయర్తే ల్లిటి శిషి ధారయతేః
లౌచ్. బోభవీతి తిజేర్యజ్ఞక్.

ఆపనీపజత్ సంసజనిజ్యదత్ కరి కృత్ ఆ-ఫణతేః యజ్ లుక్ నీశ్చ. స్యం
దతేః యజ్లక్ కరోతేః యజ్లక్ ఏకం కనిక్రదత్ భరిభత్ దవిధ్వతః దవిద్యుతత్
క్రందతేః బమర్తేః ద్వరతేః ద్యుతేః తరిత్రతః సరిస్పృవతం వరీవృజత్ మర్మ
జ్య ఆ-గమే ఆగనీగంతి నరతేః సృపతే వృజేః మృజే ర్లిటి

ససూవ=సుషువే।

వివష్టి=పశేః రూపమ్।

పాడిపూరణే ద్వే భవతః—ప్ర సమ్ ఉప ఉత్—

ప్రప్రాయమగ్నిః! సంసమిద్వావసే! ఉపోప యే పరామృశ కి నోదుదు హర్షసే!

ఇ ర అలాత్ మతుపో మస్య వః భవతి।

హరివతే హర్యశ్వాయ గీర్వాన్।

అన్నంతాత్ మతృషో వః! ఆక్షణ్యంతః కర్ణవంతః!

అస్యన్వంత యదనస్థాః!

నాంతాత్ పరస్య ఘస్య నుట్! సుపభింతరః!

తుట్-భూరిదావ త్తరః!

ఈత్-రథీతరః! రథీతమం రథీనామ్।

నస త్తమం జసా=అసన్నమ్! నిష త్తమస్య చరతః-నిషన్నమ్! అను త్తమ్

(నపూర్వస్య ఉందేః) ప్రతూర్తమ్ (త్వరతేః) సూర్తమ్ (సుఞ్చత్యస్య)

గూర్తమ్ (గురీ)

రుః రేఘో వ! అన్ను ఏవ అన్మరేవ! అవరేవ!

రేఘః- భువ ఇతి భువరితి।

టేః ఓమ్— అసాం రేతాంసి జింతతో ిమ్!

ప్లతస్యోత్తరార్ధస్య ఇ ఉ అగును.

అగ్నిభూత డ కరోషి పటా ఉ।

గృహ ఇ! అగ్నా ఇ!

డ ఉ ఏతయోః య వ అగును.

ఉదా— అగ్నాని యాశా! పటని వాశా! అగ్నాని యింద్రం పటని వుదకమ్!

మంత్యస్తస్య వస్యంతస్య చ రుః! ఇంద్ర మరుత్వ-ఇహ పాహి సోమమ్

హరివో మే దినం త్వా!

దాశ్వాన్ సాహ్వాన్ మీథ్వాన్! ప్రాతరిత్వః!

ఆమ్— దేవాం=దేవాన్. మహాం=(మహాన్) ఇంద్రో య ఓజసా!

స్వతవాః పాయురగ్రే! స్వతవాన్.

సత్వే— ఋతస్కవిః! విశ్వతస్పృథుః! అపస్కః వస్యసస్కరత్! శసస్కరతి!
ఉరుణస్కృధి నస్కృతం!

వంచమీచినర్గస్య సః— దివస్పరి! దివస్పాతు!

షష్టికి పతి పుత్ర పృషృ పార పద వయస్పృషోషేషు పరమైన స వచ్చును.

ఉదా— వాయస్పతిం! దివస్సుతాయ! దివస్పృష్టం తమ సస్పారమస్య!
ఇశస్పదే! దివస్పయో రాయస్పోషమ్. ఇడాయాస్సుతః ఇశయాస్పదే ని
ష్టప్తం నిష్టప్తా. నిస్తవతి. (మానః పునః తవతి)

పాదమధ్యను షత్వము తకారాదులువరమైనచో

యుష్మద్కు త్వం త్వాతే తవ ఆదేశములును

త్రిభిష్ట్యం దేవ సవితః! తేభిష్ట్యా ఆభిష్టే! సధిష్టవ.

అరిచ్ఛిష్ట్యమ్. అగ్నిష్టే. అరిచ్ఛి భిఃత్వమ్

నృభిష్టుతస్య. గోష్టోమమ్. నృభిఃస్తూతస్య గోస్తామమ్

దివిష్టః=దివిష్టః. యువం హి స్థః.

షత్వం ఊర్ధ ఊషుణః. అభీషు ణః.

గోషా (సనోతేః) ఇందో నృషా ఆసి.

వృతనా షాహమ్ (సహతేః) ఋతాషాహం.

అభ్యష్టాత్=అభ్యస్తాత్.

ణత్వం— నృమణాః పితృయాణః.

అగ్నే రక్షా ణః. శిక్షా ణో అస్మిన్.

ఉరు ణస్కృధి. అభీషు ణః మోషు ణః.

షకారాగమము

వరి—కృణ్వన్=వరిష్కృణ్వన్

రేఫాగమము

వన—సదమ్=వనర్షదమ్

సకారాగమము

అపక్ష్తోషసమ్

హాస్యము

ఇంద్రదావరుణా నూ=ఇంద్రదావరుణనూ

ధృతవ్రతా-మిత్రావరుణ=ధృతవ్రత మిత్రావరుణ

మిత్రా-వయమ్=మిత్రవయమ్

అసురా-యా-అసుర యా

దేవా-నిష్కృతమ్-దేవ నిష్కృతమ్

చక్షుర్వరుణా-సుప్రతీకమ్-చక్షుర్వరుణ సుప్రతీకమ్.

* లౌకిక శబ్దములకు అమరుడు మొదలగు వారు నిఘంటువులు శ్లోకరూపముగా వ్రాసిరి. అవి పర్యాయ పదనిఘంటువులు. వైదిక శబ్దములకు గద్యములో యాస్క మహర్షి పర్యాయపద నిఘంటువు వ్రాసెను. అది శ్లోకరూపముగా కంఠస్థము చేయుటకు వీలుగా నుండునను ఆశయముతో ఆయాస్క నిఘంటువేనా చే శ్లోకరూపముగాను చివర అకారాది క్రమముగా అర్థసహితముగాను వ్రాయబడినది.

—గణపతి వైదిక నిఘంటువు—

- 1 గొర్గా జ్ఞాక్షా క్షమాక్షోణీ, చర్వీ పృథ్వీమహీక్షితిః
గీర్మతిః పూషాఽదితీశే రిపోఽవ నిశ్చ భూమి భూః
గోత్రా గాతుః క్షాధరాయాః నామాని త్వేక వింశతిః
హేమచంద్ర మయోరుక్మం హిరణ్యం పేశకాంచనే 2
కృశనంకనకం లోహం, భర్మ ద్రతామృతే మరుత్
జాతరూప మితిప్రోక్తాః స్వర్ణాఖ్యాః పంచకం దశ 3
అంతరిక్షం వియద్వ్యోమ, బర్హి ర్థ న్వా ధ్వజరాంబరే
ఆకాశ మావః పృథివీ, స్వయంభూరపి పుష్కరం 4
సగరో భూః సముద్రాధ్వే వ్యోమనామానిషోడశ

1 దూరం అస్యాంగచ్ఛతీతి. గౌః-భూ, గ్మం-గమనాదస్యాః. జ్ఞా-జమనాత్ గమనాత్ అస్యాం.

2 అంబుమత్-అంబరం సర్వతో వియతామితి వియత్. అవతి భూతా నీతి వ్యోమ. అంతరాక్షాంతం అంతరిక్షం సముద్రేణ సందిహ్యతి ఇతి సముద్రఃవ్యోమ, సముద్రవంతి అస్మాదావః, సమభిద్రవంతి ఏన మావః సమ్మోదంతేఽస్మిన్ భూతాని, సముదకోభవతాతివా సమున త్తీతివా

ఋషిః మంత్ర దర్శనాన్ పురోహిత్ పురః వీనందధతి బృహత్యాః
వాచః పతిః బృహస్పతి శంతనో అస్తీతి శంతను (శంతనోతివా)

- 3 స్వఃప్రశ్నిర్నాకగా వాచ, నభోవిష్టప రవేర్ద్వివః
సామాన్యాని షడేతాని, నామానికథితానివై 4
- 5 భేదయః కిరణాగవః, రశ్మయోఽభిశవో వనం
గభస్తయోదీధితయో మయూఖోస్తా మరీచయః 5
వసవః సుఃర్ణాస్సాధ్యాః సప్త ఋషయశ్చత్యపి
పంచ నామా న్యుక్తా, శ్శౌర్యైః కాంతిర్హయస్యచ 6
- 6 ఆతా ఆకో(ఆ-ఉ)పరా ఆప్తాః కాప్తాః కకుభ ఇత్యపి
హరితఇతినామాని కథితా న్యుష్ట వై దికాం

దేవాపి, అర్హి షేషుడై న శంతనుడు ఇద్దరు కురువంశ జాతులు. చిన్న వాడై న శంతనువు తన్ను రాజ్యమందభిషేకము చేసికొనెను. దేవాపి తపస్సు చేసికొనెను శంతను రాజ్యములో వర్షదేవుడు 12 ఏండ్ల కురియలేదు. అప్పుడు నీవు అధర్మముచేసితివని బ్రాహ్మణులు అనిరి. నీవు దేవాపిని అభిషేకింపక నిన్ను అభిషేకించుకొంటివి కనుక వర్ష దేవుడు కురియలేదు అనిచెప్పిరి అప్పుడు దేవాపిని శంతనుడు అభిషేకము చేసెను వానితో పురోహితుడనెను నేను నీకు పురోహితునిగా నుండి యాగము చేయించెదను అని అపురోహితుని వర్షకామక సూక్తముచే స్తుతింపగా వర్షముకురిసెను.

1 ఆదిత్యః రసాన్ ఆదత్తే భాసతి జ్యోతిషావా ఆదితే పుత్రఇతివా నేతారసానాం—
నాక ప్రాక్షుత ఏనం వర్ణప్రశ్నిరాదితో భవతి ఇతినై రుక్తాః సంప్రప్తౌరసాన్ గౌరా
దిత్యః గమయతి రసాన్, అవిష్టోరసాన్ విష్టపః ద్యౌరావిష్టా జ్యోతిర్భిః పుణ్య
కృద్భిశ్చ। నభః నేతా భాసాం

దిశతేర్దిక్ కాష్ఠా-క్రాంత్యాస్థితా ఆదిత్యోపి కాష్ఠా . సందర్భ వశాత్ ఇంద్ర శత్రుపదం వ్యాఖ్యా స్యతియాన్కః ఇంద్ర శత్రుః-ఇంద్రః. అస్యవ శమయితా శాతయితావా వృతోమేషు ఇతినై రుక్తాః త్వాష్టోఽసుర ఇతి ఐతిహాసికాః అపాంచ జ్యోతిషశ్చ మిశ్రీభావ కర్మణో వర్ణ కర్మ జాయతే తత్రోప మార్దేన యుద్ధవర్ణా భవంతి, అహి(మేషు)వత్తు మంత్రవర్ణా బ్రాహ్మణవాదాశ్చ వివృద్ధ్యా శరీరస్య స్తోత్రాణి నివారయాంచకార తస్మిన్ హతే ప్రస్యందిరే ఆపః వృతో వృణో తే ర్వా వర్తతేర్వా వర్ణ తేర్వా యదప్యణోత్ వృతస్య వృతత్వమితిజ్ఞాయతే. యదవ ర్త(ర్థ)త తత్ వృతత్వమితి విజ్ఞాయతే

శ్యావీ క్షపాఽక్షుః శర్వరీ ఉర్భ్యా రమ్యాతమోరజః
యమ్యా నమ్యా పయస్వతీ దోషా నక్తాతమస్వతీ
ఘృతాచీ శిరి, ణా సిక్కి మోకి శోకి వయో హిమా
ఉధో వస్వీతి నామాని, నిశాయా స్త్రీణి వింశతిః

7

సుమ్నావరీ విభావరీ, సూనరీ వాజినీ వతీ
చిత్రా మఘాఽరుషీ శ్వేత్యా, సూన్పతా సూన్పతావతీ
ఓదతీ సూన్పతావరీ, ద్యోతనాపిచ వాజినీ
భాస్వత్యహునార్జునీ ఉషానామాని షోడశ.
వస్తోర్ద్యోర్వాసరం భానుః మంసో మర్మో దినం శుభః
దివే దివే, స్వసరాణిః ద్యవిద్యవి దివేతితు
ద్వాద శై తాని నామాని. దినస్య భవంతిహి

8

10

అద్విర్గోవా బలో గోత్రః పురుభోజాశ్చ పర్వతః
బలిశానో గిరిరశ్నః అశ్వా వరాహ శంఖరాః
చరుత్వరాహ ఫలిగా ఉపరోరౌహి, ణోవరాః
రై వతోపల చమసా అహిరభ్రం వలాహకః

11

12

ఓదనో దృతి మేఘాశ్చ, వృత్రః కోశాసురౌపునః
త్రిం శ దేతాని నామాని మేఘస్య భవంతిహి

13

శ్లో

ఇళా శ్లోకో పవిర్గారి, ధారా మంద్రాచ భారతీ
గాంధర్వీ గౌశ్చ గంభీరాః మంద్రాజననీ చ జేకురా
మేనా ధమని రిత్యపి వాశీవాణీ సరస్వతా
వాణీచీ, బాణ ధిషణా, నాశీధేనాశచీ స్వరః

వివ:- రాత్రిః-ప్రరమయతి భూతాని, న క్తంచా రీణి ఉతరమయతి ఇతరాణి
ధ్రువీకరోతి, రాతేర్వాదాన కర్మణః ప్రదీయంతేఽ అస్య అవశ్యాయాః శావ
వర్గా శ్రావీ. క్షీణాన్ ప్రాణినః పాతీతిక్షపా. శరణం వియతే శర్వరీ

వివ:- ఉచ్ఛతీతి వివాసయతీతి వా ఉషా

వివ:- ఉపా హరంత్యస్మిన్ కర్మాణి ఇతి అహః

ప్రవ:- మేహతీతి మేఘః, ఉపరః ఉపలః ద్యౌ పర్వతనామ సాధారణౌ, ఉపర
మంతేఽస్మి న్నభ్రాణి ఉపరతా అప ఇతివా

మేళిః సూర్యా సరః శబ్దః నివిత్స్వాహచ గీర్ణణః
 ఉపబ్ధి ర్వగ్రురదితిః మాయుః కాకుత్ కళావిపా
 జిహ్వ ఘోషః సువర్ణీచ, హోత్రాగాధాచ వాక్చ ఋక్
 గ్నా ను గ్నా నౌర్మహీ నతీ, రనుష్టుప్ వల్లరక్షరం
 గల్తా ధేనుశ్చ పంచాసత్, వాజ్నామాని సప్తచ
 అర్జః క్షోదో న భః క్షద్మ, కబందాం బలివనే పృతం
 సలిలం వార్మధు క్షీరం, పురీషం విప్పలం విషం
 రేతో, జన్మ, సలిలంచ, తుగ్ర్యా బూబ్భకం క శః
 సుక్షేమ బుర్బురం జామి ద్వన్న న్మత్ ధరుణం సిరా
 అరవిందం చాయుధాని, క్షపోఽహస్తృపి రక్షర
 ప్రోతో భేషజ ముదకం, రసం వయః సరిః సహ
 ఓజః క్షత్రం చభువనం మహాశ్శవః సుఖంశుప
 ఆపయాః యాదురన్నంచ భవిష్యదవ్యోమ గం
 మహ, దాపశ్చ సర్థి కం, స్వృతీకంచ మహోయశః
 సతీన, మీం గహనంచ యోనిః సద్యఃబుతం హవిః
 బుతస్య యోనిస్సద్యం సత్యం సద్రయి రక్షితం
 నీరం పూర్ణం పవిత్రంచ సర్వబర్హిస్సృధాఽమృతం
 నామ సర్పి ర్వపుస్సద్ధాతప ఇందుశ్చహేమచ
 స్వ స్తోయశ్చ కృపీ టంచ శుక్రమభ్య ఇదంజలం
 అంబు సూయంజలంభువివై దికతేజోవారి పండితైః
 ఏకశతం చ నామాని ప్రోక్తానిహి జలస్యతు

సీరా అవన యోయుహ్యః ఖాఃస్రోత్యశ్చాసి వక్షణాః
 ఏన్యో రుజానాధునయః, ఖాదోఽర్ణాఃసింధురోహితాః
 వధోఽగ్రువ ఐరావత్యః సరితో నభన్వ సస్రతాః
 వర్ష ఉర్వః పయస్వత్య ఆర్ణాః కుల్యాశ్చ మాతరః
 హిరణ్యవర్ణా వధ్యశ్చ భాస్వతో సద్య వివచ
 తరస్వత్సః సరస్పత్యః ఉర్జస్వత్యాఽజరా అపి
 రోధస్వత్యశ్చ పార్వత్యః స్రవంత్యశ్చ పునః పునః
 రోధచక్రాశ్చ హరితః సప్త త్రింశత్ నది గణం

వి వ ఆరణశీలం అర్జః క్షిప్ర మున త్రితిక్షోదః క్షిప్రమన్నం కరోతి క్షద్మ
 ఉన త్రితి ఉదుకం

వివ : బహుళ మాసాం నైఘంటుకం వృత్తమాశ్చర్యమివ ప్రాధాన్యేన
తత్రేతి హసమా చక్షతే.

విశ్వామిత్ర ఋషిః ప్రజవజవస్య సుగాన్ నామకస్య పురోహితో బభూవ
సుదాః కళ్యాణ దాన ఇతి వ్యుత్పన్నంనామ, స విత్తంగృహీత్వా విపాట్
శుతుద్రోః సంగమమా జగామ అనుయయు రితరే స విశ్వామిత్రో
నదీస్తుష్టావ గాథా భవత ఇతి. అన్యస్యై సంతర్యే ఇతిసూత్రే మహాభాష్యే
విశ్వామిత్ర స్తవస్తేపే తదా సః తస్య పితా ఋర్జాజాతః తతః రాజస్సు
రాజర్షివదం పేదే ఇతి పురాణేషు శ్రూయతే.

అత్యార్యో పతంగశ్చ దధిక్రా సప్తి రేతళః
వాజీ వహ్ని దధిక్రావా ఏతగ్వా ప్రైద్య ఇత్యపి 30

దౌర్గహ ఔచ్చైశ్రవసః తార్క్ష్య ఆశుర్నరో హయః
బ్రధ్నో మాంశ్చత్వశ్యేనాసౌ సువర్ణా వ్యధయారుషాః 31

హంసాసా శ్వోచహర్యాణాం వింశతిష్టట్ హయాబిధాః
అవ్యధయః శ్యేనాసః సువర్ణాః పతంగా నరః హ్యర్యాణాం 32
హంసాసః అశ్వాః ఇవి నిత్య జహువనములు

హరింద్రస్య, రోహితోగ్నీః, హరితశ్చ వివస్వతః 33

రాసభా వశ్వినో, ఋజాస్తు పూష్టో, భవంతి వాహకా
వృషత్యో మరుతాం, చాపి, అరుణ్యోగావ హా (ఉ-అ) షస 34

స వితుః శ్యావా భవంతి, విశ్వరూపా బృహస్పతే
వాయో ర్నియతో భవంతి వాహనాని చోదితాః 35

హరా-ఇంద్రస్య=హరింద్రస్య (సంధిరార్హః)
ఇంద్రాదీనాం హరి ఇత్యాదీని వాహనాని 36

బ్రాజతే బ్రాశతేచాపి, దీదయతి చకోచతి
మందతే భంతతే తథా రోచతే ద్యోతతే భువి 37

జ్యోతతే ద్యుమత్ జ్వలతి, కర్మాజ్యేకాదకోదితాః
జమత్చ కల్మీలీకినం, శృంగాణి జంజణాభవన్ 38

అర్చిః శోచిస్తవస్తేజో, హరశ్చమల్మలాభవన్
ఘృణీ రిత్యేకా దశతు, జ్వలనస్యహి వాచకాః

39

ఇతి

ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయోఽధ్యాయః

అపోదంసో వ్రతం వేషః, అప్నో వేపశ్చ కర్వరం
విష్టి కర్త్వంక్రతుః శక్మ, కరాంసికరణం శమీ

40

కరణాని కరంతీచ, కలక్రచ్చాపి కర్తవై
కర్తౌః చక్రత శచీకృత్వీ, శక్తిః శిల్పంచ ధీః శమీ
షడ్వింశతిః కర్మణామా, న్యేతాన్యుక్తాని సూరిభిః

41

తుకతోకం తనయస్తోక్మ, తక్మశేషేతు జా గయా

42

అప్నోఽపర్యంయహుః సూనుః బీజంచాపి నపాత్ప్రజా
ఏతాన్యుక్తాని పంచద, శాపత్య వాచకానివై

43

నరో ధవా మనుష్యాశ్చ, జంతవః క్షితయో విశః
మర్యామర్త్యా నహుషశ్చ, చర్షణ్యో హరయోఽనవః

44

కష్టయస్తుర్వశా మర్తాః, వ్రాతాశ్చ తస్థుష శ్చ వై
ఆయవో ద్రుహ్యవశ్చాపి, దివస్వంతశ్చ పూరవః

45

పంచజనాశ్చ యదవో, జగతః పృతనా అపి
ఏతాన్యుక్తాని మన్యుడాం, నామాని పంచవింశతిః.

46

ఆయుతీచ చ్యవానాచ, అభీశూ చ విసంగృసౌ

ఆప్నవానా గభస్తీచ, కరస్నోచాపి శృక్వరీ

47

క్షిపస్తీ భురిజౌ బాహూ, భరిత్రే ద్వాదశా భుజాః

అగ్రువశ్చ విశః శర్యాః, అఙ్విశ్చరశనాః క్షిపః

48

అథర్యోధీతయః కక్ష్యాః, స్వసారోహరితో విపః

జామయ శ్చావనయశ్చ, యోక్తాణిచ సనాభయః

49

- యోజనాని ధురః శాఖాః, అభీశవో గభస్తయః
ధీ దితయో ద్వావింశతిః, ఆఖ్యా అంగుళి వాచకాః 50
- ఉశ్మసివశ్మి వేనతి, వేతి వేసతి వాంఛతి
వష్టివనోతి జుషతే, ఉశిక్ కనతి హర్యతి 51
- ఆచకే మన్యతే ఛంత్సత్, చకమావశ్చ చాకనత్
కానిషది త్యష్టాదశ, కాంతికర్మాణి ఏవహి 52
- అంధోవాజః పయః పృక్షః, ప్రయః పితుర్వయస్సి నం
అనః క్షుచ ధాసి రిరా, ఇశేషమూర్కరసః స్వథా 53
- అర్కోనేమః సూన్యతాచ, ఆయుః క్షద్మ ససం నమః
పర్చోః బ్రహ్మచ కీలాల మష్టావింశతిధా, యశః 54
- ఆవయతి చ వేవేష్టి, అవిష్యన్ వేతి బప్నతి
భపతిబద్ధాం బసధః, భభస్తి హ్వరతీతిచ 55
- అత్తిరామాని సూరిభి, రుక్తాని దశవై దికే
ఋజః పాజః శవస్త్యక్షః, బాధః శర్థ్వస్తరస్తవః 56
- నృష్టుం శుష్మంచ తవిషీ, శుషం శూషం సహోయహః
దక్షో వీశు నదశ్చౌచ్యనం, వృజనం వృక్చచ మజ్జనా 57
- స్యందాపో దవిణంచాపి, వర్గః పౌంస్యాని ధర్ణసిః
శంబరం బలనామాని, అష్టావింశతి రూచిరే 58
- మఘం రేక్ష్తశ్చరిక్టంచ, వేదో పరివ ఇంద్రియం
శ్వాత్రం రత్నం రయిః క్షత్రం, మీహ్మంద్రుమ్నం భగోగయః 59
- రాయో రాధో భోజనం చ, నృష్టుం బంధుస్త నౌ వసు
మేధా ద్రవిణం బ్రహ్మ, వృత్రం వృతం యశః శ్రవః 60
- ఇత్యష్టా వింశతి నామాని, ధనం ప్రవదంతివై
అఘ్నో ఉస్రా ఉస్రియాచ, అదితిశ్చ వ్యహిమహి 61
- జగతీశక్వరి చేళే, గోనామానిహవై దశ
రేళతే చ హేళతేచ, హృణీయతేచ భామతే 62

- భీశాతి చ వసుష్యతి, భ్రీషతిచాపి దాధతి
కంపతే భోజతే చైవ, క్రుధ్యతి కర్మకా దశ 63
- హేళోహరో హృణిర్భామః, త్యజ విహోహ్వరో వ్యధిః
జ్ఞార్ణి ర్మన్యుస్త పుషీచ, ఏకాదశ క్రుధాభిధాః 64
- అయతే చద ర్తతేచ, లోటతేమార్ష్టిలోఠతే
స్యందతేగాతి కసతి, ఈ ర్తైస్యమతి సర్వతి 65
- స్తవతి శ్చోతతిశాపి, ధ్వంసతి స్రంసతేఽవతి
భరణ్యతి కాలయతి, పేరియతిచ వేనతి 66
- శవతిచ కం టతిచ విస్యతి ప్రవతేఽతతి
విస్యతిచ మిస్యతిచ, చ్యవతే కవతేర్థతి 67
- గవతేనవతే వాతి క్షోదతి చావినక్షతి
స క్షతి మ్యక్షతి హంతి, సచతి ఋచ్చతీషతి 68
- తరీయతి చ చతతి, ఇయక్షితి చ సశ్చతి
త్సరతి చాపి రంహతి, యతతే భ్రమ తీన్వతి 69
- ద్రజతి రజతి స్పాతి, లజతి సస్యతేఽయధుః
క్షీయతి ధమతి హంతాత్, ఏతి మినాతి ఋణ్యతి 70
- ఋణాతి స్వతియాతి, సిస త్రిగంతి రేజతి
పీవిష్టి యోపిష్టిద్రాతి, రిణాతి తీయయతేఽనితి 71
- దధ్యతి దభ్నతీర్తే, యుధ్యతి ధన్వ(ఈ)తీషతి
అరుషతి చాప్యార్యతి, తకతి చైవ దీయతి 72
- ఫణతి హ్యసతీ య త్రి, హన్యతి మర్ద(ఈ)తీషతే
సాయతి జ్రయతి ద్రాతి, సన్యతే నసతే ద్రతి 73
- శ్వాత్ర త్యగనీ గంతి, జంగంతి చాపి జిన్యతి
జసతి గమ త్యేజతి, రధర్యతి చ జేహతి 74
- ద్రయతి వహతి చైత, షకతి చైవ క్షంవతి
ద్రూళతి జమం వేతి, వంచతి షవతేఽవచ 75

అగన్ జగాతి సేధతి, జగాయాత్ పతతీహచ

ద్రమతి ద్రనతి చాపి ద్వావింశ శతం గతౌ

76

ఓషం భంక్షు ద్రవత్ జీరాః, జూర్ణిః శూర్తాః ను ఆశుచ

శృఘనాస స్తృఘ శీభం, తూయం తూర్ణి ర్హి చాజిరం

77

భరణ్యు స్తూతుజిః ప్రాంశుః, తుతుజానః ద్యుగత్ శు, చ

శుచీవిత్, తుజ్యమానా సః, అజ్రా స్తాజత్ ద్యుగత్ తథా

78

వాతరంహా షడ్వింశతిః క్షిప్రనామాని వైదికే

ఆసాత్ తళి దంబరంచ, అస్త మీకే చ తుర్వశే

79

ఆకే ఉపాకే అర్వాకే, అంతమానాం హి చావమే

ఉపమేత్యంతిక నామా, న్యేకాదశహి వైదికాః

80

వివాక్ విఖాదో నదనుః, అక్రందే ఆహలే భర

అజౌ అభీకే సమీకే, పృతనాజ్యంచ సంయుగే

81

మమసత్యం నుమథితా, మీహ్ని సంకాశ్చ సంగధే

సమితిః సమనం పృత్య, సుమత్యు పృతనాః స్పృధః

82

సుమర్యే సుమిధే సంఖే, సుమరణేచ సంగమే

నృత్రతూర్యే పృక్షీ ఆణౌ, శూరసౌతౌ మృధః ఖతే

83

వాజసౌతౌ సమనీకే, పౌంస్యే మహాధనే ఖజే

అజ్మ వాజే సద్మ సంయత్, సంవత్ సంగేచ కైరణః

84

నామాని షట్ చత్వారింశత్, సంగ్రామస్య చోదితాః

అశ డిన్వతి నక్షతి, అపాన అష్ట చానశే

85

అశత్ సశత్ అశ్నుతే చ ఆక్షాణౌ వ్యాప్తికా దశ

తళిత్ దభ్నోతి శ్నధతి, అవతరతి ధూర్వతి

86

వృణక్తి వృశ్చతిచైవ, నివర్తయతి కృణ్యతి

కృంతతి చైవశ్వసితి తదైవ తాహ్ని చాతిరత్

87

అర్దయతి నభతేచ, యాతయతి నితోశతే

స్నేహయతి, యాతయతి, ఆఖండల, మినాతిచ

88

అవతిరతి స్మరతి, పులతివ మినోతిచ

నివపంతుచ, నియాతః, ద్రుణాతి చ శృణాతిచ

89

రహ్మాతి చై వశుమ్నాతి, ధమతి తృణేహృచ
త్రయస్త్రీంశశ్చాప్యేతాని, వధకర్మాణి వై దికే, 90

దిద్యుత్నేమిర్మమో హేతిః, వజ్రజకుత్సః పవిశస్పకః
అర్హస్తిగ్మం కులిశశ్చ, తుజోమేనిశ్చసాయకః 91

స్వధితిః వరశుర్వధో, వృకోఽష్టాదశ వజ్రదాః
ఇరజ్యతిచ పత్యతే, క్షయతి చైవరాజతి 92
ఏతౌ ఐశ్వర్యకర్మాణః కథితా వేదకో విదైః

అర్యోరాష్ట్రీ నియుత్వాన్చ, చత్వారిన్ ఇనేతిచ
ఈశ్వరస్య చ నామాని కథ్యంతే వేదపండితైః 93

ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః 94

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

ఉరుతువి, పురుభూరి, శశ్వత విశ్యం సరీదసా 95

శతం సహస్రవ్యానశే సలిలం కువిదేవచ
బహునామాని ద్వాదశ కథితాని వై బుధైః 96

ఋహ్వాన్ హ్రస్వః నిఘ్నష్వశ్చ, ప్రతిష్ఠా కృధుమాయుకౌ
వవ్రకో ద్రభమర్భకః అల్పః క్షల్లకభిరత్యపి 97
ఏకాదశతు హన్వస్య నామానికథితానివై

ఉక్షిత స్తునసోబ్రుధ్మః, తువిపో మహిపో బృహత్ 98

అభ్యోఋబుక్షా ఉక్షాచ, విహయాశ్చ వవక్షిధ
యహ్యోవివక్షసేచైవ, గభీరోఽబిణ మాహినౌ 99

కకుహో రభసో బ్రాధన్, విరస్సి బుహ్యోశ్చ బర్హిషత్
మహదద్భుత బంహిష్ఠో, మహంతః పంచ వింశతిః 100

గర్తః కృదరోహర్మ్యంచ, పుస్త్యాస్తేస్వసరాణిచ
నీశందురోణే దుర్యాశ్చ, యోనిః కృతిర్దమేగయః 101

గణపతి వైదిక నిఘంటువు

వరూధంశరణంపద్మ, ఛాయాచర్ది రమా ఛదిః
అజ్మశర్మ ద్వావింశతిః, గృహవామాని వైదికే

ఇరజ్యతి సు వర్యతి విధమేచ నమస్యతి
దునస్యతిచ ఋద్నోతి, ఋణద్ధి చైవఋచ్ఛతి
వివాసతిచ సవతి, పరిచర్యా భిదా దశ

శింబాతా శాతపం తా చః, స్యమంతకం శతరాపేచ
శూషం సగ్యం చ సుదినం, శ్యమయః శర్మచా శేవృధం
జలాశయం చ ప్యోనంచ, శునశుగ్మే చ భేషజం
సమ్నం శేవం శివం కంశం సుఖనామాని వింశతిః

నిర్దిక్ ప్రివిః నపుర్వర్పః, అప్సః పున్సః పిష్టమర్జునం
అమతిః పేశః కృశనంచ, పున్ రస్తా మ్ర స్తధాఽరుషం
శిల్ప మప్సంచ షోడశ, రూపవామాని మేనిరే

అనేద్యోఽనేమా అప్రేమాః, ఉక్త్య సునీధ ఇత్యపి
అనభిశస్తా నవద్యో, పాకశ్చవామ ఏవచ
వయునం చేతి ప్రశస్య, నామాన్యుక్తాని వైదశ

కేతః కేతుశ్చేత శ్చిత్తం, అసుః క్రతుశ్చ ధీః శచీ
మాయాభిఖ్యా వయున, మేకాదశ ధియోభిధాః

వట్శ్రత్ సుత్రా అద్ధా ఇద్ధా, ఋతంషట్ సత్యవాచకాః
చిక్యత్ చాకన దాచక్షు, విచష్టే చ విచర్షణిః
అవచాకశచ్చ చష్టేచ, విశ్వచర్షణి రిత్యపి
అష్టౌ పశ్యతి కర్మాణి, కథితా వేద విద్యరైః

హికం సుకం సుక మాకిం, నకిశ్చ, మాకి రాహికం
నకి మాకృతం చాపి, నవ సర్వ పదాభిధాః

ఇదమివ, ఇదం యథా, బ్రాహ్మణావ్రత చారిణిః

చతురశ్చిద్దదమానాత్, మేషోభూతో భియన్నయః
తద్రూపః - పృథ్వీను తే-పురుహూత వయా, స్తథా
జార ఆ భగం, తద్వర్గః, తద్వదిత్యుప మాభిధాః 114

గాయత్యర్చతి రేభతి, గూర్ధయతి చ స్తోభతి 115

గృణాతి జరతే యాతి, హ్వయతే రౌతి వృచ్ఛతి
నదతి రిహతి నౌతి, ధమతి చ కృపాయతి 116

వనాయతే వల్గూయతి, కృపణ్యతి పనస్యతి
శుశుమానశ్చ మందతే, శంసతి స్తీతి ఛందతి 117

భనతి చ పణాయతి, మహాయతి చ మన్యతే
వాజయతి చ పణతే పూజయతి చ వేనతి 118

మంద్రయతే చ నవతి, సప్తక్షశ్చైవ జల్పతి
మదతి చైవ రసతి స్వరతి చైవ వైదికైః 119

చతుశ్చ త్పారింశదేతే, అర్చతిక ర్మకా మతాః

విప్రో విగ్రో గృత్సో ధీరో, వేనోవేధా ఋభుః క విః 120

కణ్వో నవేదా మనీషీ, మంధాతా మనశ్చిద్విపం

విధాతా చ విపశ్చిచ్ఛ ఆకే నిహో నివన్య వః 121

ఉశి జశ్చైవ కీస్తాసః, అద్ధాతయశ్చవా ఘతః

మతుధాశ్చాపి మతయః, చతుర్వింశతిధా మతాః 122

మేధాతి

రేభోజరితా కారుశ్చ, స్తాముః కిరి ఝదశ్చ గౌః

నాదః సూరిః కృపణ్యశ్చ, దుద్ర శ్చందశ్చ ఛందని 123

స్తుపి త్యుక్తా స్త్రయోదశ, స్తోతృ పర్యాయ వాచకాః

యజ్ఞోఽధ్వరశ్చ వేనశ్చ, మేఘానార్యః ప్రజావతిః 124

విదధో పుర్మస్సవనం, విష్టిర్హోత్రాచ వైమఖః

విష్ణురిందు ర్దేవతాతా, పంచదశేష్టి వాచకాః 125

భారతా వృక్తబర్హిషః వాఘతశ్చ యతస్రసుచః

మరుతశ్చదేవయవ, సుబాదో కురవశ్చతే 126

ఇత్యష్టౌ ఋత్విజాంనామా, న్యుక్తాని పండితై రిహ

ఈమహి యామి మిమిడ్డి, దద్ది శుద్ధిచ మన్మహి 127

పూర్తి మిమిహి మాయతే, రిరీహి యంధిపి వరత్
ఇషుద్యతి చ యంతారః, మనామహి మదేమహి 128
రిరిడ్డితి సప్తదశ యాచ్ఛా కర్మకా నూచిరే

దాతి పృణక్షి పృణాతి, రాతి ధాసతి దాశతి 129

రాసతి చైవ మంహతే, శిక్షతి చైవ తుంజతి
త్యేవళదాన కర్మాణ ఉక్తాదశ పండితైః 130

పరిసవచ పవస్వ, అభ్యర్ష తథాఽఽశిషః
ఇతి చత్వాద్యేదేషణః కర్మాణ ఏవ వైదికే
స్వపితి సప్తితిచద్వా, స్వపితికర్మాణ ఏవహి 131

కూపః కాతుః కర్తృవప్రః కౌతః క్రివిశ్చ కేవటః
కళయశ్చ కారురాత్, అవతః సూదశ్చఋశ్యదాత్ 132

ఉత్పశ్చ కళయ ఏతాని, కూషాఖ్యాశ్చ చతుర్దశ
తృపుస్తు క్షారిపూరిభ్యా, రిక్వాతాయుశ్చ తస్కరః 133

రిహాయా బతర్గు ర్వృకః, మలిష్టుచుశ్చ వైదికా

అవశంసో ముషీవాంశ్చ, మరశ్చిచ్చేతి పండితైః
స్తేననామాని చోక్తాని చతుర్దశహి సర్వతః 134

నిణ్యం ముస్వశ్చ సనుతః, వ్రతీచ్య మతీచ్యే హిరున్
పణ్ని ర్జీతాంత, ర్జితశ్చ హితనామాని చైవషట్ 135

అకే పరాకే పరావైః, ఆరేచాపి పరావతః
ఏతాని దూరనామాని పంచవై కథితాని హి 136

పత్నం ప్రదిశః పూర్వ్యం, వ్రవయాశ్చ సనేమిచ 137

అహ్వయేత్యే తాని షట్, పురాణ నామవాచకా
ఇదానీ మిదాచ నవ్యంచ, నవం నూత్నంచ నూతనం 138

ఏతాని నవనామాని కథితానిహి పండితైః

అభీకే ప్రపిత్యే దభంచ, తిరస్త్యశ్చ సదభకం 139

ఋక్షాః నేతుః వమీభిశ్చ, కుదర ముప జిహ్వికా
స్త్రుభి రుర్దరంరంభశ్చ, వినాకం గ్రాశ్చపేనచ 140

అయా సచతేసిషక్తు, ఏవంశేషశ్చ వై తసః
వినాభ్యసతే, రేకతే, ఏతాని పండితై రిహ 141

షడ్వింశతిశ్చై దదిశాం ఉత్తర నామకాహివై
స్వధే పురంధీ ధిషణే, రోదసీ నభసీ మహి 142

అంభసీ క్షోణీ పృథ్వీచ, రజసీ సదసీ తథా
సద్మనీ చఘ్నతవతీ, గభీరే బహుశేఽపిచ 143

ఓణ్యోచుమౌచ గంభీరే, ఉర్వీపార్శ్వాఽదితీ అహి
అంతేదూరే హ్యపారేభ, ద్యావా పృథివ్యభిధా ఇహ 144

ఇతి తృతీయోఽధ్యాయః నిఘంటుశ్చ

సమాప్తః

అ క రా ది

గ ణ ప తి వై ది క ని ఘ ం టు వు

(యాస్క దుర్గాచార్య దేవరాజయజ్ఞాదులు
వ్యాఖ్యాతలు)

అంగిరసః-అంగిరస్సు గణములు
ఋషియు

అంతమావం-దగ్గరగా
అంతరిక్షము-భూమిపై భాగము
అంధః-అన్నము

అంబరం-అంతరిక్షము

అంబరం-దగ్గరగా

అంబసీ-భూమ్యాకాశములు

అంబు-నీరు

అంభ్రుణః-గొప్ప

అంభః-నీరు

అంభసీ-గొప్ప

అంసత్రం-ధనువు కవచమును

అంహురః అనవగతముః

అంహః పావం యస్య సః

అకూపారస్య-సముద్రము చివరి గట్టు

అకుత్స్థిత పూరణునికి

అక్రః-అకాశము

అక్తుః-రాత్రి

అక్షరమ్-నీరు

అక్షరమ్-వాక్కు

అక్షాః-పాచికలు

అక్షితమ్-నీరు

అగన్-వెళ్ళుట

అగ్రువః-ప్రవేశము

అగ్నాయా-అగ్ని భార్య

అగ్నిః-అదితి

అగ్నియా-అదితి

అగ్నిర్ద్రివిణోదా అశ్వో వాయుః

అగ్నిర్వ్యయే-వలె

అగ్రివా-అగ్రిమా

అగ్రువః-నదులు

అమశంసః-చోరుడు

అహ్మ్య-ఆవు

అచ్చ-ఆభిముఖ్యము

అచ్చతి-అర్పించును

అజగన్-వెళ్ళుట

అజయేకపాతా

అజ్ఞ-ఇల్లు

అజ్ఞాః-త్వరగా

అజాః పూజ్యః-సూర్యుని ఆశ్వములు

అజిరం-సూర్యుని రక్మలు

అజీగః-అనాగిరత్, అగృహ్లాత్ అభక్ష
యద్వా

అజిరాః-నదులు

అజీగః-

అణ్వప్యః-చిన్నవి

అతతి-వెళ్ళుట

అత్యః-గుఱ్ఱము

అతశాః

అధర్యః-

అదర్వా-అధర్యుః

అధర్వాణః

అదితిః-వాక్కు

అదితిః-భూమి

అదితిః-ఆవు పృథివి-

అదితిః-దేవమాతయు

అదితీ-భూమ్యాకాశములు

అద్ధా-సత్యము

అధర్యః-ప్రేళ్ళు

అధర్యుం-గమనవంతం

అద్ధా-సత్యము

అద్ధాతయ-మేధావి

అద్మసత్-అన్నమందున్న

అద్రిః-మేఘము

అధర్యుం-గమనవంతం

అధ్రిగుః-అధిగతః గౌనయే సన్తుః

అధ్వ-అంతరిక్షము

అధ్వరం-అంతరిక్షము

అధ్వరః-యజ్ఞము

అధ్రిగుం-అధిక్యతః

గౌర్యస్మిన్ మంత్రే

అనభి శస్త్యః-ప్రశస్యము

అనర్వా-స్వతంత్రమైనది

అనర్భరాతిం-అర్భరాతి

అశీ-దాన భిన్నః

అజరమ్-త్వరగా

అనవః-మనుష్యులు

అనవాయం-అనవయవం, సకలం

అనవబ్రవః-అనవక్షిప్త వచనః

అనపద్యః-ప్రాశస్త్యము

అనితి-వెళ్ళుట

అనుమతిః-రాక

అనుష్టుప్-వాక్కు

అనేద్యః-ప్రాశస్యము

అనేమా-ప్రాశస్త్యము

అన్నమ్-నీరు

అన్వ్యః-ప్రేళ్ళు

అపః-కర్మ

అపః-నీరు

అవత్యం-సంతానం

అపాన్న పాత్-తనూనపాత్

అపారే అపారే-భూమ్యాకాశములు

అపీచ్యమ్-నిర్ణితాంతర్నితము

అప్నః-కర్మ

అప్నః-రూపము

అప్న వానా-బాహువులు

అప్రిష్కృతః-అప్రిహత పూర్వః

అప్రియువః-అప్రిగత మనస్కాః

అప్వా-అపగమయతి సుఖం

ప్రాణాన్ వా

అప్యః-అభిఖ్యా

అభిధేతన-అభిధానత

అభీశవః-ప్రేక్షు, -రక్షులు

అభీశూ-బాహూ

అప్సః-రూపము

అభీకె-యుద్ధము

అభిఖ్య-ప్రజ్ఞ

అభితే-దిశఉత్తరాణి

అభ్యర్థయజ్వా-అల్పాన్ రసాన్ అభ్యర్థయన్ మరుద్భ్యఃదదాతిపూషా

అభ్యర్థ-అధ్యేషణ

అభ్రము-మేఘము

అభ్యః-గొప్ప

అభ్యమ్-నీరు

అమతిః-ఆత్మమయీమతిః

అమత్రః-అమతిః, అమితః

అమతిః-రూపము

అమవాన్-సహాయవాన్, రోగవాన్

అమా-ఇల్లు, దగ్గర

అమినః-అమితః

అమీవా-రోగః, హింసితావా

అమూరః-ఆమూఢః

అమృతమ్-నీరు

అమృతం-బంగారము, అంబరం

అమ్యక్-శత్రూనప్రత్యభి

సంగతాభూతాచ

అయంతాత్-వెళ్ళుట

అయః-బంగారము

అయతే-వెళ్ళుట

అయా-దిశఉత్తరాణి

అయుధుః-వెళ్ళుట

అరః-కోపము

అరయహ-మమఘృణ

అరుణ్యోగావఉషసాం-ఉషస్సు

యొక్క గోవులయొక్క అరుణభాయ

అరరిందాని-నీరు

అరుద్యతి-సేవించు

అరుషః-గుఱ్ఱము

అరుషతి-వెళ్ళుట

అరుషము-రూపము

అరుషి-ఉషస్సు

అర్కః-మంత్రం, వృక్షః

అర్కః-అన్నము

అర్కః-వజ్రాయుధము

అర్చిః-జ్వలనమ్

అర్జునమ్-రూపము

అర్జః-నీరు

అర్ధాః-నదులు

అర్దతి-అర్దయతి

అర్దయతి-వధించు

ఆరఖకః-పొట్టి

అర్యః-ప్రభువు

అర్జునీ-ఉషస్సు

అర్మ్యం-ఇల్లు

అర్యతి-వెళ్ళుట

అర్వా-గుఱ్ఱము

అలాత్పుణః-అలంపర్యాప్తం ఆతర్థ
నం హింసాయస్య మేఘః విశేష్యతే

అల్పః-పొట్టి

అవతః-కూపము

అవతి-వెళ్ళుట

అవచాకశత్-చూచెను

అవతిరతి-వధించును

అవనయః-వేళ్ళు

అవనయః-నదులు

అవనిః=భూమి

అవమే-దగ్గరగా

అవిః=నీరు

అవిష్యన్=తినుచున్నాడు

అవ్యధయః=గుఱ్ఱము

అశుః-ప్రజ్ఞ

అనిక్ష్వి-రాత్రి

అశ్నః-మేఘము

అశ్నుతే-వ్యాపించు

అశ్మా-మేఘము

అశ్రేమా-ప్రశస్యము

అశ్వః-అశ్వము

అశ్వాః-గుఱ్ఱము

అశ్వాజనీ=అశ్వనామా

అజనీ=కశా

అసక్తాం-అప్రాప్తపూర్వాం న సక్రా

అసక్రా యావజ్జీవమనపాయినీం

అసశ్చంతి-అసజ్యమానా

అసత్-వ్యాపించు

సశ్చతిర్గతి కర్మా-ద్యావా పృథివ్యా

అసామి-అసమాప్తము

అసిక్ష్వి-రాత్రి

అసునీతః-అసూన్ నయతీతి

అసురః=మేఘము

అసూతే సూతే=ప్రాణవాయు

ప్రేరితే రజస్వి అంతరిక్షము

అస్కృధోయుః-దీర్ఘాయువు అకృత

దానభవ విశేషము

అస్తమీకే-దగ్గరగా

అస్మే-అస్మదః చతుర్థి

అస్యాః-అస్య

అహనా-ఉషస్సు.

అహిః-మేఘము

అహగుప్తాః-ఆర్ద్రపురము

అహిః-నీరు

అహి-ఆవు

అహి-భూమ్యాకాశములు

అహ్నయా-పురాణము

అహ్నయాణః-అర్హయానః

అహాయ-అర్వాగర్థే

ఆకేం-కృతం, ఆకం-ఆకే

ఆంగనీగంతి-వెళ్ళుట

ఆంగూషః-స్తోమః

ఆకాశం-అంతరిక్షము

ఆకృతమ్-అన్ని (చివర ఉంటె)

ఆకే=దగ్గరగా

ఆకే-దూరము

ఆకేనిపః=మేధావి
 అక్షాణః-వ్యాపించు
 ఆఘృణిః-జ్వలన్నతి క్రోధః
 అక్రందే-యుద్ధము
 ఆఖండల అగనీగంతి-ఆఘృణిః
 ఆచకే-కంతించు
 ఆచక్ష-చూచెను
 ఆజౌ-యుద్ధము
 ఆజ్ఞ-యుద్ధము
 ఆణట్-వ్యాపించు
 ఆతాః-దిక్కులు
 ఆతః-రాత్రి
 ఆతిరత్-వధించు
 ఆతీమ్-అన్ని (చివరకుంటె)
 ఆధవః-అగావకః కంపయితా
 ఆనచ్-
 ఆనశే-వ్యాపించు
 ఆనుషక్-అనుషక్తం ఉపరిలగ్నం
 ఆపః-నీరు
 ఆపః-అంతరిక్షము
 ఆప్త్యాః-ఆప్త్యా ఇంద్రసహశారిదేవాః
 ఆవానః-వ్యాపించు
 ఆపాంతమన్య-ఆపాదితమన్య పౌమ
 ఇంద్రః
 ఆయతీ-బాహూ
 ఆయతి వెళ్ళుట
 ఆయవః-మనుష్యులు
 ఆయుః-అన్నము
 ఆయుధానీ-నీరు

ఆరితః-ప్రొమాన్ యజ్ఞప్రతి గతవాన్
 ఆర్త్తి-గతేజ్యయాఋష్యమాణే
 సంగచ్ఛేతే హింసా సాదాశే
 అవయతి-తినుచున్నారు
 అవని-భూమి
 అవయాః-నీరు
 అశాః-దిక్కులు
 అశాః అశాభ్యః దిక్కులు
 అశీః-అశిన్ను
 అశుః-గుణము
 అశుశక్ష్ణః-అగ్ని ఆదీపవాయు
 అశు-త్వరగా
 అషాః-దిక్కులు
 అష్ట-అష్టేషణ
 ఆష్టాః-దిక్కులు
 ఆసాత్-దగ్గరగా
 ఆస్త-వ్యాపించు
 ఆహనః-ఆహంతీతి అహనాః తస్యసం
 బుద్ధి
 ఆహననః-వచనవంతః
 ఆహనే-యుద్ధము
 ఆహికమ్-అన్నే (చివరకుంటె)
 ఇందుః-యజ్ఞము
 ఇందుః-నీరు
 ఇంద్రః-ఇరాం దక్షత్ ఇంద్రః
 ఇంద్రాదే-ఇంద్రుని భార్య
 ఇంద్రియం-ధనము
 ఇత్థా-ఇట్లు, సత్యము
 ఇదంయుః-కర్మణ్యదం సామాన్యతః

ఇదమివ-వలె

ఇదమ్-నీరు

ఇదం-యథా

ఇదా-క్రొత్తది

ఇదానీమ్-క్రొత్తది

ఇద్మ-సమిధ

ఇనః-ప్రభువు

ఇన్వతి-వెళ్ళుట

ఇరజ్యతి-ఐశ్వర్యము కోరుచున్నాడు

ఇరా-అన్నము

ఇన్వతి-వ్యాపించు

ఇయక్షతి-వెళ్ళుట

ఇరజ్యతి-సేవించు

ఇరావత్యః-నదులు

ఇలిః-పృథివీ

ఇలీబిశఃఇ-లా బలశయః

ఇషమ్-అన్నము

ఇషిరేణ-వారణేన చూడగోరు

ఇష్మిణః-వీషితారః

హవిషాం స్తుతీనాం గంజారః

ఇమ్మః-ఇష్టః

ఇమ బాధము

ఇమధి-అంబులుంచునది

ఇళా-భూమి, వాక్కు

ఇ-అన్నము, ఆవు

ఈంహసతి-వెళ్ళుట

ఈర్షే-పశ్యసి

ఈంఖతే-వెళ్ళుట

ఇతి నౌపుంటుకే పంచయోధ్యాయః

ఈమ్-నీరు

ఈమహే-యాచన (యాచింతుము)

ఈయతి-వెళ్ళుట

ఈర్షే-వెళ్ళుట

ఈర్మాంతాసః-సమీరితాః

ఈషతి-ప్రేరితాః

ఈక్షితః-గొప్ప

ఈక్షాః-గొప్ప

ఈత్సః-కూసము

ఈదకమ్-నీరు

ఈపజిహ్వాక-దిశ ఈత్తరాచీ

ఈపబ్ధి-వాక్కు

ఈపమే-దగ్గరగా

ఈపరః-మేఘము

ఈపరాః-దిక్కులు

ఈవలిః-మేఘము

ఈవలి ప్రక్షిణీ-సక్తుకారిక

ఈపనీ-ఈపస్థము

ఈపాకే-దగ్గరగా

ఈరాణః-ఈరు కుర్వాణః

ఈరు-ఎక్కువ

ఈర్యః-నదులు

ఈర్మ్యా-రాత్రి

ఈర్వశే-ఈరుం వశీకరోతి

ఇతి ఈర్వశే

ఈర్వి-భూమి

ఈర్వి-భూమ్యాకాశములు

ఈలూఖలం-రోలు

ఈరుఖలం-ముఖము గలది

ఉల్బం-గర్భస్యాచ్ఛాదనం
 ఉశిక్-కాంతించు
 ఉశ్రియా-ఆవు
 ఉశ్శసి-కాంతి
 ఉశ్శా-ఆవు
 ఉషాసానక్త-దీప్తి రాత్రి ఆహుతి
 యుక్తా అనక్తి అగ్నిమితి
 ఉష్ణవ్-స్వర్గము
 ఉప్రసాః-కిరణములు
 ఉఃతిః-రక్షణం
 ఉఃధః-రాత్రి
 ఉక్తో-అన్నము
 ఉర్జస్వత్యః-నదులు
 ఉర్దరమ్-దిశ ఉత్తరాణి
 ఋంజతిః-ప్రసాదమాత్మసాత్
 కరణం యస్య
 ఋక్-వాక్కు
 ఋక్షాః-దిశ ఉత్తరాణి
 ఋక్మము-బంగారము
 ఋగ్నోతి-సేవించు
 ఋచ్ఛతి-వెళ్ళుట
 ఋజాన-నదులు
 ఋజానీతో, ఋజాః-ఋజువై నది
 ఋణద్ధ-సేవించు
 ఋణోతి-ఋణ్యతి
 ఋతః-గంతా
 ఋతం-ప్రజ్ఞ
 ఋతమ్-నీరు
 ఋతస్యయోనిః-నీరు

ఋద్దూదరః-మృదూదరః సామః
 ఋదూపి=శత్రూణామర్థనేవ
 ఋధక్=పాతయితారో వర్ధయతా
 ఋధక్-బుద్ధోతి వర్ధయతి
 ఋచీసమః-ఋక్కుతో సమమైనది
 ఋభీసః-వృధ్వీ
 ఋభుః-మేధావి
 ఋభుక్షాః-గొప్ప
 ఋశ్వదాత్-కూపము
 ఋష్వః-గొప్ప
 ఋహన్-పొట్టి
 ఏజతి-వెళ్ళుట
 ఏతగః-గుఱ్ఱము
 ఏతశః-గుఱ్ఱము
 ఏతి-ఈమెను (ఏనాం)
 ఏనాం-పదములు
 ఏన్యః-నదులు
 ఏమ్యా-రాత్రి
 ఏరిరే-ప్రేలితవంతః
 ఏహః-కోపము
 ఓజః-బలము
 ఓజః-నీరు
 ఓణ్యో-భూమ్యాకాశములు
 ఓదతీ-ఉషస్సు
 ఓదనః-మేఘము
 ఓమనా-ఆవనాయ అవనేనవా
 ఓమాసః-రక్షణ తర్పణార్థక ధాతో
 కర్తరి క్విప్ జసిరూపం
 కః-సుఖం

కుతంజః-వజ్రాయుధము

కంటతి-వెళ్ళుట

కంపతే-కోపగించుచున్నాడు

కకుభః-దిక్కులు

కకుహః-గొప్ప

కక్ట్య-వేళ్ళు

కట్టర-కాంతించు

కణ్వః-మేధావి

కతతి-వెళ్ళుట

కత్పయం-కనతిక్ సుఖపయనం

మేఘః అభిధేయః

కధర్యతి-వెళ్ళుట

కనకం-నువర్ణము

కనీనకా-కన్యకా

కపనాః-ఘృణాః క్రిమయః

కబంధం-నీరు

కబిః=మేధావి

కరంతీ=కర్మ

కరణాని=కర్మ

కరస్నో=బాహూ

కరాంశి-కర్మ

కరుణం-కర్మ

కరూలతీ-పూషా

కర్తః-కూపము

కర్తవే-కర్మ

కర్తౌః-కర్మ

కర్త్యం-కర్మ

కర్వరం-కర్మ

కల్మలీకినమ్-జలనమ్

కవతే-వెళ్ళుట

కశః-నీరు

కశా-వాక్కు

కాంచనం-సువర్ణము

కాకుత్-వాక్కు

కాకుదం-మాటినూటికి శబ్దముచేయు

తలుపు

కాటః-కూపము

కాణిషత్-కాంతించు

కాణుకా-ఇంద్రుడు, కాంతము

కాతః-కూపము

కాతుః-కూపము

కనిషత్-కామయమాన

కారుః-స్తోత

కారోతరాత్-కూపము

కాలయతి=వెళ్ళుట

కాశిః-ప్రకాశ్యతేఽతిముష్టి

కాష్ఠాః-దిక్కులు

కాం-తిష్ఠంతీ

క్రాంతాః-కాష్ఠాః

కిః-కర్తవ్యార్థః

కియేధాః=పరబలధారయితా

కిరిః=స్తోత

కిలాలమ్-అన్నము

కిస్తాసఃఇమేధావి

కుటస్య-కృతస్య

కుణారుం-శబ్దన శీలం, మేఘం

కుత్తిః-ఇల్లు

కుత్సః-వజ్రాయుధము

కురవః-ఋత్విక్కు
 కురుత-చేయుడి
 కురుబోజాః-మేఘము
 కులిశః-వజ్రం
 కులిశః-వజ్రాయుధము
 కుల్యాః-నదులు
 కువిత్-ఎక్కువ
 కృశనము-బంగారము
 కుశయుః-కూపము
 కుహాః-అమావాస్య
 కూపః-కూపము
 కృంతతి-వధించు
 కృక్షః-అన్నము
 కృణచ్ఛి-యిచ్చును
 కృణ్యతి-విధించు
 కృత్వ-కర్మ
 కృత్తిః-చర్మ
 కృత్తి-కృత్వి కృదరః కృదరః
 కృపణ్యతి-అర్చించును, కృధః
 కృపణ్యః-స్తోత
 కృపీటమ్-నీరు
 కృసాయతి-అర్చించును
 కృశనము-సువర్ణము
 కృశనము-రూపము
 కృష్ణయః-మనుష్యులు
 కేతుః-ప్రజ్ఞ
 కేపయః-కపూయ, దుఃఖయ
 కేవటః-కూపము
 కేశినః-కర్మయః

కోశః-మేఘము
 క్రాడాః-కుర్వాణాః
 కారయాణః-ప్రయాణాభి ముఖాః
 క్రివిర్ధతీ-శతఘ్ని
 క్షతమ్-నీరు
 క్షతం-ధనము
 క్షద్మ=నీరు
 క్షద్మ-అన్నము
 క్షధిః-ఇల్లు
 క్షపః-నీరు
 క్షపా-రాత్రి
 క్షమా-భూమి
 క్షయితి-వెళ్ళుట
 క్షా-భూమి
 క్షితయః-మనుష్యులు
 క్షితిః-భూమి
 క్షిపః-ప్రవేశు
 క్షిప స్తి-బాహు
 క్షీరమ్=నీరు
 క్షుంపం-క్షోభయితుంశక్యం అహి
 చ్ఛత్రకం
 క్షు=అన్నము
 క్షుంపతి-వెళ్ళుట
 క్షల్లకః-పొట్టి
 క్షేత్రస్యపతిః
 క్షోణస్య-విదసితుః
 క్షోణీ-భూమి
 క్షోణీ-భూమ్యాకాశములు
 క్షోదతి-వెళ్ళుట

క్షోధః-నీరు

క్షౌ-భూమి

క్రతుః-కర్మ

క్రతు-ప్రజ్ఞ

క్రివిః-కూపము

క్రివిర్ద్వితీ

క్రాడాః-పదములు

క్రుదరమ్-దిశ ఉత్తరాణి

క్రుధరః-ఇల్లు

క్రుధుః-పొట్టి

ఖజే-యుద్ధము

ఖలే-యుద్ధము

ఖా-నదులు

ఖాదో అర్హాః-నిధులు

ఖేదయః-కిరణములు

గంతి-వెళ్ళుట

గంభరమ్-నీరు

గంభీర-వాక్కు

గంభీరే-భూమ్యాకాశములు

గణః-వాక్కు

గధ్యతిః-పరిష్కా

గధ్యం-భక్షయిత

గపీరమ్-నీరు

గపీరః-గొప్ప

గభ స్తయః-కిరణములు

గభ స్తయ-గభీరభావాలు

గభీరా-వాక్కు గభీరం

గభీరే-భూమ్యాకాశములు

గభ స్తయః-కిరణములు

గభ్రమ్-పొట్టి

గమతి-వెళ్ళుట

గయః-సంతానము

గల్దయా-గాలనేనక్షారణేననదానేన

తపస్త్వేన

గయః-ధనం

గయః-ఇల్లు

గమతి-వెళ్ళుట

గర్తః-ఇల్లు

గవతే-వెళ్ళుట

గహనమ్-నీరు

గందర్వి-వాక్కు

గల్దా-వాక్కు

గాతి-వెళ్ళుట

గాతుః-భూమి

గాతుః-గమనం గానంచ

గ్రాః-వాక్కు

గాథా-వాక్కు

గాన్ధర్వి-వాక్కు

గాయతి-అర్చించును

గావః-కిరణములు

గావా-మేఘము

గిర్వణనే, గిర్వణసి-గిర్వాణి

గిరిః-మేఘము

గీః-వాక్కు

గూర్ధయతి-అర్చించును

గృణాతి-అర్చించును

గృత్సః-మేధావి

గోత్రః-మేఘము

గోత్రా-భూమి
 గోః-స్వర్గము
 గోః-భూమి
 గోః-గౌరీ
 గోః-అంతరిక్షము
 గోః-స్తోత్ర
 గోః-వాక్కు
 గోః-రశ్మి
 గౌరీ-వాక్కు, ధేనువు
 గౌరీ-వాక్కు
 గ్నాః-వాక్కు
 గ్నా-భూమి
 గ్రావా-మేఘము
 గ్రావాఙి-రాళ్ళు
 మృణి-పగలు
 మృతమ్-నీరు
 మృతవతీ-భూమ్యాకాశములు
 మృతాచీ-రాత్రి
 ఘోషః-వాక్కు
 ఘ్నాః-దిశ ఉత్తరాది
 మృంశః-పగలు
 మర్మః-పగలు
 చంద్రం-బంగారము
 చక్రద-శ్వగతి
 చక్రమానః-కాంతించు
 చక్రత్-కర్మ
 చతురశ్చిద్దదామానాత్-వలె
 చనః-అన్నము, వచనం
 చమనః-మేఘము

చమ్యౌ-భూమ్యాకాశములు
 చయసే-నాశార్థకః
 చరుః-మేఘము
 చర్షణి-వదములు
 చర్షయణి-మనుష్యులు
 చాకనత్-కాంతించు
 చాకన్-చాయన్ కామయమావోవా
 చిక్యత్-చూచెను
 చిత్-అప్రసిద్ధము (కశ్చిత్)
 చిత్తం-వ్రజ్ఞ
 చిత్రామఘ-రాత్రి
 చుంపతి-వెళ్ళుట
 చేతనత్-చూచెను
 చేష్టి-చూచెను
 చోష్ణాయమాణః-దావార్థకః
 చ్యతవి-వెళ్ళుట
 చ్యవతే-వెళ్ళుట
 చ్యవనః-చ్యవ్యముషి
 చ్యాపయితాస్త్రోత్రాదాం
 చ్యౌత్స్యం-చదయతే
 చ్యవానా-బాహూ
 చౌత్రం-బలిము
 ఛత్స్యత్-కాంతించు
 ఛందః-మజ్జము
 ఛందతి-అర్చించును
 ఛవయతే-అర్చించును
 ఛాయా-కల్లు
 జంగంతీ-వెళ్ళుట
 జోషవాకం-అవిస్మృష్ట వచనం

జంజణాభవన్-జ్వలనమ్
 జంతవః-మనుష్యులు
 జగతీ-ఆవు
 జగాయత్-వెళ్ళుట
 జజత్-శబ్దకారులు
 జతరం, జతరే-ఉదరమందు
 జబారు-ఆదిత్య మండలం
 జలమ్-నీరు
 జలాషమ్-సుఖము
 జల్తవః-జ్వలనేన హీనా
 జమతి-వెళ్ళుట
 జరతే-అర్చించును
 జల్పతి-అర్చించును
 జరతే స్తాతి
 జరితా-స్తోత
 జరూధం-స్తోత్రం
 జవతి-వెళ్ళు
 జసురిః-తాడితబద్ధము క్తః
 హృతవేగ శ్రాంతః
 జహ-కొట్టెను (జఘాన)
 జహూరే-వదములు
 జాతరూపం-సువర్ణము
 జాతవేదాః-జాతం హవిర్గర్హపాదనం
 జ్ఞానంవా యస్యసః
 జామయః-ప్రేళ్ళు
 జామి, జామిః-భగినీ-జా-మి
 జామిః-అంగుళిః
 జిగాతి-వెళ్ళుట
 జిజ్ఞాత్-వ్రజాయుధము

జిన్వతి-వెళ్ళుట
 జిన్వతి-ప్రీణాతి
 జిహ్వా-వాక్కు
 జీరాః-త్వరగా
 జహూరే=జహ్వాతి, జహ్విరే
 శార్దూః-కోవము, త్వరగా
 జేహతే-వెళ్ళు
 జోతనా-ఉషస్సు
 జౌత్త్యైశ్రవః-గుఱ్ఱము
 జౌత్త్యైశ్రవసః-గుఱ్ఱము
 జ్ఞా-భూమి
 జ్యా-వింటినారి
 జ్యామి-నీరు
 జ్యేహతే-వెళ్ళుట
 జ్యోతతే-జ్వలతికర్మ
 బ్రజజతి-వెళ్ళుట
 తక్మ-సంతానం
 తక్వా-చోరుడు
 తతనుష్టం-తతముష్టిః
 తత్ర=తేషు
 తథా-వలె
 తద్రూపం-వలె
 తద్వత్-వలె
 తద్వర్ణః=వలె
 తనయః-సంతానం
 తనూనపాత్-అగ్ని పాత్రుడు
 ఆజ్యము
 తవః-జ్వలనమ్
 తపుషీ-కోవము

తమః-రాత్రి
 తమస్వతీ-రాత్రి
 తరః-బలము
 తరణిః-త్వరగా
 తరస్వత్యః-నదులు
 తవః-బలము
 తర్వషీ-బలము
 తరుష్యతిః-గచ్ఛతి, తరిష్యతి
 తశిత్-దగ్ధరగా
 తశిడిత్-వధించు
 తవిషః-గొప్ప
 తస్కరః-చోరుడు
 తస్తుష-మనుష్యులు
 తాజత్-త్వరగా
 తామ్రం-రూపము
 తాయుః-చోరుడు
 తార్క్ష్యః-గుఱ్ఱము
 తాశిహ-వధించు
 తితః-జల్లెడ (పరితనము)
 తిన్నవద్వా
 తుక్-సంతానం
 తుంజః-దానం
 తుగ్మయా-నీరు
 తృప్తిః-నీరు
 తురాహః-త్వరాగమనశీల ఉదకం
 తురీయతి-వెళ్ళుట
 తుర్వశాః-మనుష్యులు
 త్వక్ష-బలము
 తూతావ-వృద్ధి, కర్మా

తౌరయాణః-తూర్ణయానః
 త్రీయత్రి-వెళ్ళుట
 తుంజతి-ఇచ్చుట
 తుగ్మని-తీర్థే, తూర్ణంగతే
 తుజ్యమానాసహః-త్వరగా
 తుర్వడిః-తూర్ణభాజీ
 తూర్ణాశం-తూర్ణమశ్నోతీతి ఉదకం
 తృకుః-చోరుడు
 తృణేహ్న-వధించు
 తుర్వశే-దగ్ధరగా
 తూతుజానః-త్వరగా
 తూతుజిః-త్వరగా
 తూతుమాకృషే-తూర్ణంక ర్త్రే
 తూయమ్-నీరు
 తూయమ్-త్వరగా
 తూర్ణిః-త్వరగా
 తృమః-త్వరగా
 తేజః-జ్వలనమ్
 తేజ్భిః-నీరు
 తోకం-సంతానము
 తోక్మ-సంతానము
 తోదః-గృహస్తుడు
 తోయమ్-నీరు
 త్యజః-కోపము
 త్రమతి-వెళ్ళుట
 త్వః-దిశ ఉత్తరాణి
 త్వష్టా-అగ్ని మధ్యస్థానం
 త్వష్టా-తూర్ణంఅశ్నోతీతి
 త్వష్టా-తూర్ణమశ్నోతే
 వాయురూపత్వాత్

త్సరతి-వెళ్ళుట

థకతి-వెళ్ళుట

ధ్రతం-ఋంగార్థము

దద్ధి-యాచించు

దధికాః-గుఱ్ఱము

దనః-దానమానసః

ద్రభమ్-దేశ ఉత్తరాణి

దమి-ఇల్లు

దమూనా-దయమానము యజ్ఞగృహ

దీప్తు దానమనా,దాంతమానాహ

(మనస్సుకలపాదు)

దమే-దయమానే

దయతే-దమయతే

దాతి-యిచ్చును

దావనే-దేవస్స-దేవంవా

దాశతి-ఇచ్చును

దినం-పగలు

దివబర్హాః-ఇంద్రః

దివా-పగలు

దివిష్టిమ-దివప్రార్థితే యాభిస్తాః

దివేదివే-పగలు

దీదయతి-జ్వలతికర్మ

దీధతయః-కిరణములు

దుందుభిః-దీయతి

దుబారః-అగ్ని

దురితం-పాపకర్మ

దురోణే దుర్వాః దువస్యతి-గృహము

దురవా-దుస్తపాః

దుర్వాః-ఇల్లు

దువస్యతి-సేవించు

దూరతింతే-భూమ్యాకాశములు

దూర్తిః=కోపము

దృతిః-మేఘము

దృమణం-ధనం

దేవయవ-ఋతువు

దేవపత్రయో-దేవపత్రయ

దేవాపి=దేవతాప్తిః

దేవీ-ఉర్భాహూతి-దేవిఉర్భాహూయ

ములు

దేవతాతా-యజ్ఞము

దేవీజోష్టి-ద్యావానృధివ్యో అహో

రాత్రాచ

దేహోదేవాచ్యాకృపా-దేవగత

దోధతి-కోపగించుచున్నాడు

దోషా-రాత్రి

దేవపత్నః-దేవానంపౌత్రయత్ర్యః

దైవ్యాహోతారా-అహ్వోరౌదేవానాం

పౌర్ణిమధ్యమానగ్ని

ద్యవిద్యవి-పగలు

ద్యాః=సంతానం

ద్యార అభగమ్-వలె

ద్వితా-ద్విధా

ద్యమత్-జ్వలనమ్

ద్యుః-పగలు

ద్యమత్=జ్వలతికర్మ

ద్యమ్నం-ధనం

ద్యుషతే-కాంతించు

ద్యోతతే-జ్వలతికర్మ

ద్యోమ-నీరు

ద్రవత్-త్వరగా

ద్రవతి-వెళ్ళుట

ద్రాతి-వెళ్ళుట

ద్రుమణం-వృక్ష

ద్రవిణము-ధనము, బలము

ద్రవిణోదాః-ధనదాత బలదాతా

ద్రాతి=వెళ్ళు

ద్రుహ్యవః-మనుష్యులు

ద్రువదే-ద్వివదే

ద్రోణే-శల్లు

ద్వితా=పదము

ద్విమ్నము-ధనము

ధంసః-కర్మ

ధత్రం-సువర్ణము

ధనతి-అర్చించును

ధనా-ధనము

ధనుః-ధనుస్సు

ధన్వ-అంతరిక్షము

ధన్వతి-వెళ్ళు

ధమతి-అర్చించును

ధమతి-వధించు

ధమనిః-వాక్కు

ధరుణమ్-నీరు

ధర్మసిః-బలము

ధర్మః-యజ్ఞము

ధవాః-మనుష్యులు

ధవస-గొప్ప

ధన్వ-అంతరిక్షము

ధన్వతి=వెళ్ళుట

ధభోతి-వధించు

ధభోతి-వెళ్ళుట

ధారా-వాక్కు

ధాసిః-అన్నము

ధీనా-వాక్కు

ధిషణే-భూమ్యాకాశములు

ధీః-ప్రజ్ఞ

ధీః-కర్మ

ధీతయః-ప్రవేశు

ధీయతి-వెళ్ళుట

ధీయతే-వెళ్ళుట

ధీరః-మేధావి

ధునయః-నదులు

ధురః-ప్రజేశు

ధూర్వతి-వధించు

ధీనా-వాక్కు

ధీనుః-వాక్కు

ధ్యోతనా-ఉషస్సు

ద్రతి-వెళ్ళుట

ద్రయతి-వెళ్ళుట

ద్రవతి-వెళ్ళుట

ద్రాతి-వెళ్ళుట

ద్రూణాతి-వధించు

ద్రూలతి-వెళ్ళుట

ధ్వజతి-వెళ్ళుట

ధ్వంసతి-వెళ్ళుట

ధ్వరతి-వధించు

ధ్వస్మవత్-నీరు

నంసంతే-నమంతి

నసంత-పాప్పువంతి, నమంతి

న్-త్వరగా

నకీమ్-అన్ని (చివర ఉంటె)

నక్త-రాత్రి

నక్షతి-వెళ్ళుట

నక్షద్ధాభం-యుద్ధార్థమభి

గచ్ఛతాం శత్రూణాం హంతారం

నతిః-అన్ని (చివర ఉంటె)

నదః-స్తోత

నదతి-అర్చించును

నదనుః-యుద్ధము

నద్యః-నదులు, నీళ్ళు

నపాత్-సంతానం

నభః-స్వర్గము

నభః-నీరు

నభః-అంతరిక్షము

నభతే-వధించు

నభన్వః-నదులు

నభసీ-భూమ్యాకాశములు

నమః-అన్నము

నమః-నీరు

సమః-వ్రజాయుధము

నమస్యతి-సేవించు

నమ్యా-రాత్రి

నరః-గుఱ్ఱము

నరాః-మనుష్యులు

నరశంసః-నరై శ్శస్యతే ఇతి

అగ్నిః యజ్ఞశ్చ

నరశంసః-నరాన్ శంసతీతి మంత్రం

నవతే-వెళ్ళుట

నవమ్-కొత్తది

నవేదాః-మేగావి

నవ్యమ్-కొత్తది

నశత్-వ్యాపించు

నసంతః-వెళ్ళునవి (నమంతేవా)

నసతే-వెళ్ళుట

నసంతః, నహుషః, నాకః నాదః

నాకః-స్వర్గము

నాదః-స్తోత

ననా-వాక్కు

నామ-నీరు

నార్యః-యజ్ఞము

నాశీః-వాక్కు

నిఘ్నర్షవః-పొట్టి

నితోశతే-వధించు

నిభర్తయతి-వధించు

నివపంతు-వధించు

నిచుంపుణః-భక్షితః ప్రీణాతీతి సోమః

నిధా (నిధీయతే ఇతి) ఉంచబడిన

నిన్యం-నిర్ణీతాంతర్నితము

నిర్భతిః-భూమి

నిర్నితే-రూపము

నివిత్-వాక్కు

నిశ్చంభా-అశిథిలగత్యా హరణశీతాః

నిష్పపి-సుఖాతిశయ స్పర్శి

నిఘర్జతి-యాచించు

నిష్ఠిః-యజ్ఞము

నీత్వాన్-ప్రభువు

నియుతో వాయోః-వాయువును

కలుపునవి

నీరమ్=నీరు

నీళమ్-ఇల్లు

నుకమ్-అన్ని (చివరఉంటె)

నూ, చ నూచితే-పురాణ నవయోః

నూతనమ్=క్రొత్తది

నూత్నమ్-క్రొత్తది

స్కమ్-బలము

నేమః-అన్నము

నేమః-దిశ ఉత్తరాణి

నేమధితా-యుద్ధము

నైగమ-ఐక పదికము

నౌః-వాక్కు

నౌతి-అర్చించును

నౌషః-మనుష్యులు

న్యచ్చతి-వెళ్ళుట

పంచజనాః-మనుష్యులు

పచ్యతే=ఐశ్వర్యము కోరుచున్నాడు

పడ్మాభిః-పానైః (సామస్య)

పణతి-వెళ్ళుట

పణతే-అర్చించును

పణాయతి-అర్చించును

పతంగాః-గుఱ్ఱము

పతతి-వెళ్ళుట

పతీచ్యమ్-నిర్ణీతాంతర్హితము

పది, పదిః-వాక్కు

పదిః-పక్షి

పథ్యా-పథము

పనాయతే-అర్చించును

పభిః-వజ్రాయుధము

ప్రప్రూక్షాః-అర్చించును

ప్రయః-రాత్రి

పయః-రాత్రి

పయః-నీరు

పయః-అన్నము

పయస్వతీ-రాత్రి

పయస్వత్యః-నదులు

పరశుః-వజ్రాయుధము

పరాకే-దూరము

పరాచైః-దూరము

పరావతః-దూరము అకాశమును

పరాశరః=పరాశీర్థః కృషిః ఇంద్రశ్చ

పదితక్వ్యా-అంతటికీ వెళ్ళునది రాత్రి

పరిఉపసర్గము-అంతట

పరిప్రవ=అద్యేషణ

పరీణసా-ఎక్కువ

పరోవర-పరస్పరము

పర్జన్యః-రసాన్ ప్రార్జయతి

పర్జన్యః-మేఘము

పర్యః-నదులు

పర్యతః-మేఘము

పవస్వ-అద్యేషణ

పవిత్రమ్-నీరు

పవిః-వాక్కు

పవిత్రం-మంత్ర రశ్మిజలాన్ని

పస్త్యం-ఇల్లు వాయుసోపనురేంద్రు

వహతే..వెళ్ళుట

పాకః-ప్రశస్యము

పాజః-బలము

పాథః-అంతరిక్షము ఉదకము

పాదుః-పదనం

పార్వత్యః-నదులు

పార్శ్వో-భూమ్యాకాశములు

పాశ్యా-పాశముల సమూహము

పితుః-అన్నము

పినాకమ్-దిశ ఉత్తరాణి

విప్లమ్-నీరు

పిష్టము-రూపము

పిస్యతి-వెళ్ళుట

పీవరత్-యాచించు

పురంధిః-భూమ్యాకాశములు

పురీషమ్-నీరు

పురుఖాజాః-మేఘము

పురుకామః-పురుకామః అసంఖ్యా

పురూరు-పురుషః దంత్యో

పుషతోమరుతాం-అదిష్టోపయోజన
ములు

పుష్కరం-అంతరిక్షము

పూజయతి-అర్చించును

పూఠవః-మనుష్యులు

పూర్ణమ్-నీరు

పూర్ధి-యాచించు

పూర్వము-పురాణము

పూష-భూమి

వృక్షే-యుద్ధము

వృచ్ఛతి-అర్చించును

వృణాతి-ఇచ్చును

వృతశాః-మనుష్యులు

వృతనాః-యుద్ధము

వృతనాజ్యం-యుద్ధం

వృత్సు-యుద్ధము

వృధివీ-భూమి

వృధుజ్రయాః-వృధువేగాః

వృధీ-భూమ్యాకాశములు

వృధీ-అంతరిక్షము

వృధీ-భూమి

వృశ్చిః-స్వర్గము

వృంషతోమరుతాం-గాలుల విచిత్ర

మేఘమాలలు

వేలయతి-వెళ్ళుట

వేళః-రూపము

వేళః-నువర్ణము

వైద్యః-గుఱ్ఱము

పౌంసే-యుద్ధము

పౌస్యాని-బలము

ప్రకలవిత్-వణిక్ ప్రకృష్టశావిద్

ప్రజా-సంతానం

ప్రజాపతిః-యజ్ఞము

ప్రతద్యనూ-సాస్త్రవసునే హరి

విశేష్యే

ప్రతిష్ఠా-పొట్టి

ప్రత్నమ్-పురాణము

ప్రథమ్-ప్ర(కృష్ట) తమప్రథమ

ప్రదివః=పురాణము

ప్రధ్నః-గుఱ్ఱము
 ప్రపిత్వే-దిశ చ త్తరాణి
 ప్రవతే-వెళ్ళుట
 ప్రవయాః-పురాణము
 ప్రాశుః-త్వరగా
 ప్రవతే-వెళ్ళుట
 ప్సాతి-వెళ్ళుట
 ప్పు-రూపము
 ఫలిగః=మేఘము
 బంధుః-ధనము
 బకురః-భాస్కరః
 బతః=బలాత్రితః
 బనర్గుః-చోరుడు
 బబ్సతి-తినుచున్నాడు
 బబ్ధాః-తినుచున్నాడు
 బర్బరమ్-నీరు
 బర్హిః-అంతరిక్షము
 బర్హి-నీరు
 బలాహకః-మేఘము
 బలిశానః=మేఘము
 బహు శే-భూమ్యాకాశములు
 బర్హణా-హింసా
 బర్హిః-అంతరిక్షము మహత్ దర్భ
 మయము
 భర్హిషత్-గొప్ప
 బాణః-వాక్కు
 బాధః-బలము
 బాహూ-బాహూ
 బిష్టి-కర్మ

బీజం-సంతానం
 బుందః-వృందము
 బృబడు క్తం-బృహస్తుత్యరం
 బృహత్-గొప్ప
 బేకురా-వాక్కు
 బ్రహ్మ-ధనము
 బ్రహ్మ-అన్నము
 బ్రాహ్మణావ్రత చారిణః-వలె
 భందతే-జ్వలతి కర్మ
 భండనాః-స్తుతయః
 భంబతే-అర్చించును
 భహిష్టః-గొప్ప
 భగః-ధనము
 భట్-సత్యము
 భభస్తి-తినుచున్నాడు
 భరతాః-ఋత్విక్కు
 భరిత్రే-బాహూ
 భరే-యుద్ధము
 భర్మ-అమృతం
 భర్మ-బంగారము
 భర్వతి-తినుచున్నాడు
 భవిష్యత్-నీరు
 భసథః-తినుచున్నాడు
 భాబుజీకః=అకుటిల దీప్తిఅగ్ని
 భానుః-వగలు
 భామతే-కోపించుచున్నాడు
 భారతీ-వాక్కు
 భాస్వత్యః-నదులు
 భామతః-మేధావి

భీదితయః-కిరణములు
 భురణ్యః-త్వరగా
 భురణ్యతి-వెళ్ళుట
 భుం-త్వరగా
 భురిజౌ-బాహు
 భువనమ్-నీరు
 భుసమ్-నీరు
 భూః-అంతరిక్షము
 భూః-భూమి
 భూతమ్-నీరు
 భూమిః-నీరు
 భూరి-ఎక్కువ
 భృణీయతే-కోపించుచున్నాడు
 భృభూకమ్-నీరు
 భృమిః-అగ్నభ్రమిక
 భేషజమ్-సుఖము
 భేషజమ్-నీరు
 భోజతే-కోపగించుచున్నాడు
 భోజనము-ధనము
 భసతే-దిశఉత్తరాణి
 భ్రమతి-వెళ్ళుట
 భ్రాజతే-జలతికర్మలు
 భ్రాశ్యతి-జ్వలతి
 భ్రాశతే-జ్వలతికర్మ
 భ్రీడాతీ-కోపగించుచున్నాడు
 భ్రేసతీ-కోపగించుచున్నాడు
 మండూక-మండేజలే ఓకఃస్థానం
 ఇతిమండూక
 మందతి-అర్చించును

మందతే-జ్వలతికర్మ
 మందతే-అర్చించును
 మందినే-మంది స్తుతికర్త్రే
 మందూ-మదిష్ఠనా
 మంద్ర-వాక్కు
 మంద్రయతే-అర్చించును
 మంద్రాజని-వాక్కు
 మంధాతా-మేధావి
 మంహతే-ఇచ్చును
 మక్ష=త్వరగా
 మాఖః-యజ్ఞము
 మషుం-ధనము
 మజ్మనా-బలము
 మతయః=మేధావి
 మతుధాః-మేధావి
 మదతి-మాదయతి
 మదనాయ-మదనీయాయ
 మదేమహ-మధునందు
 మధ్యా-మద్యమందు
 మధ్వ-మధు
 మనశ్చిత్-మేధావి
 మనామహి-యాచించు
 మనీషి-మేధావి
 మనుష్యాః-మనుష్యులు
 మనుః-ఆదిల్యుడు
 మన్మహి-యాచించు
 మన్యతే=అర్చించును కాంతించు
 మన్యః-కోపము
 మమసత్యమ్-యుద్ధము

మయః-సుఖము
 మయాథాః-కిరణములు
 మరీచిపాః-కిరణములు
 మరుత్-రూపయి సువర్ణము
 మరుతః-ఋత్విక్కులు
 మర్తాః-మనుష్యులు
 మర్త్యాః=మనుష్యులు
 మర్తాసః-
 మలిమ్పచః-చోరుడు
 మల్మలాభవన్-జ్వలనమ్
 మహాయతి-అర్చించును
 మహత్-గొప్ప
 మహత్-నీరు
 మహః-నీరు
 మహి-భూమి
 మహాధనే-యుద్ధము
 నుహిషః-గొప్ప
 మహి-వాక్కు
 మహి-భూమ్యాకాశములు
 మహి-అవు
 మదేమహి-యాచించు
 మాంశ్చత్వః-గుఱ్ఱము
 మాతరః=నదులు
 మాతిః-అన్నిఁ చివరఁజంటె
 మాయతే-యాచించు
 మాయా-ప్రజ్ఞ
 మాయుః-వాక్కు
 మాయుకః-పొట్టి
 మార్ష్వి-వెళ్ళుట

మూహిణః-గొప్ప
 మిత్రః-మాదత
 మినాతి-వధించు
 మినాతి-వెళ్ళుట
 మిన్తోతి-వధించు
 మిమీడ్జి-యాచించు
 మిమీహి-యాచించు
 మిహుము-ధనం
 మీహ్మి-యుద్ధము
 ముషీవాన్-చోరుడు
 మూషః-మూషికమాట
 మేషుః-మేషుము
 మేధ-యజ్ఞము
 మేధా-ధనము
 మేనా=దిశఁజుత్తరాణి
 మేనా-వాక్కు
 మేనిః-వజ్రాయుధము
 మేశః-వాక్కు
 మేహనా-మేహతి సౌంచతీతి మేహన
 వర్ణము మహనీయం ధనాదిచ
 మోక-రాత్రి
 యంతారః-యాచించు
 యంధి-యాచించు
 యజ్ఞః-యజ్ఞము
 యతతే-వెళ్ళుట
 యత్-యది
 యత్రనుచః-ఋత్విక్కు
 యదవః-మనుష్యులు
 యముః-మధ్యేనమస్థానః

యమః-యినము

యమ్యా-రాత్రి

యమ్యో-కవలలు

యవ్యాః-నదులు

యశః-నీరు

యశః=ధనము

యశః-అన్నము

యహః-బలము

యహః-సంతానం

యహః-గొప్ప

యాతి-వెళ్ళుట

యాదుః-నీరు

యామి-యాచించు

యాదృశ్మినం-యాదృశే

యిద్యతి-వెళ్ళుట

యుగత్-త్వరగా

యేతి-వెళ్ళుట

యేనా-దిశఁ త్రరాణి

యోక్తాణి-ప్రవేశు

యోజనాని-ప్రవేశు

యోనిః-నీరు

యోనిః-ఇల్లు

యోషిష్టి-వెళ్ళుట

యౌతి-అర్చించును

రంజయతి=అర్చించును

రంభః-దిశఁ త్రరాణి

రంసు-రమణీయేషు

రకహతి-వెళ్ళుట

రజః-జ్వతి ఉదకతటాకములు

రజః-రాత్రి

రజతి-వెళ్ళుట

రజయతి-అర్చించును

రజసీ-భూమ్యాకాశములు

రణాయ-రమణీమాయ

రణః-యుద్ధము

రత్నం-ధనము

రథం-రంహతులరథః రమతేఃతిష్ఠతీ

పరథః

రథర్యతి-రథము ఇచ్చతీతిరథర్య

రథర్యతి-వెళ్ళుట

రష్టాతి-వధించు

రశనాః-ప్రవేశు

రశ్మయః=కిరణములు

రసః-నీరు

రసః=అన్నము

రసతి-అర్చించును

రహసహః-గొప్ప

రాజమః-విశ్వర్యము కోరుచున్నారు

రాతయతి-వధించు

రాతి-యిచ్చును

రాధః-ధనము

రామ్యా-రాత్రి

రాయః-ధనం

రాష్ట్రీ-ప్రభువు

రాసతి-యిచ్చును

రాసభావశ్వినోః-ఆశ్వినయొక్క

రాసభములు

రాస్పినః-బహూదకయుత మేఘము

రిక్వా-చోరుడు

రికము-ధనము

రిడాతి-వెళ్ళుట

రివః-భూమి

రిపుః-చోరుడు

రిఖ్యా-చోరుడు

రియతే-వెళ్ళుట

రిరిడ్డి-యాచించు

రిరీహి-యాచించు

రిసాదసః=శత్రునాశకాః

రిహతి-అర్చించును

రిహయాః-చోరుడు

రుక్మం-బంగారు

రుణోతి-వెళ్ళుట

రుజానాః-నదీః

రుద్రః-స్తోత

రుశత్-వర్ణవిశేః జ్వల నావిర్భూత
ప్రకాశః

రేక్ష్ఠః-ధనము

రేగతే-దిశక్త తరాణి

రేజతి-వెళ్ళుట

రేతః-నీరు

రేవతి-అర్చించును

రేభః-స్తోత

రేశతే-కోపించుచున్నాడు

రై-ధనము

రైః-నీరు

రై వతః-మేఘము

రోచతే-జ్వలతికర్మ

రోణతి-వెళ్ళుట

రోధచక్రాః-నదులు

రోదసి=భూమ్యాకాశములు

రోధస్వత్యః-నదులు

రోహితః-నదులు

రోహితోఽగ్నేః-అగ్నియొక్క రోహిత
వర్ణజ్వాలలు

రౌతి-అర్చించును

రౌహిణి-మేఘము

ర్యహః-నీరు

ర్యాతః-వధించు

రిజతి-వెళ్ళుట

లేమిః-వ్రజాయుధము

లోధమ్-లుబ్ధము

లోటతే-వెళ్ళుట

లోతతే=వెళ్ళుట

లోహము=సువర్ణము

వంచతి-వెళ్ళుట

వంచనాః-నదులు

వకషః=ఉరము

వగ్నుః-వాక్కు

వంచతి-వ్యాపించు

వ్రజః-మేఘము

వధః-వ్రజాయుధము

వధః-బలము

వధ్వః-నదులు

వనమ్-నీరు

వనమ్-కిరణములు

వనస్పతిః-వనానాంపాతా

వనస్యతి-అర్పించును

వనుష్యతి-క్రుద్ధ్యతి, హంతి

వనుష్యతి-కోపగించున్నాడు

వనోతి-కాంతిచు

వపుః-రూపము

వపుః-నీరు

వప్రభిః-రూపము

వప్రమకః-పొట్టి

వప్రమీభిః-దిశఁజూతరాణి

వయసతః-

వయసం=ప్రజ్ఞా

వరాహః-మేఘము

వరివః-ధనము

వరూధమ్-ఇల్లు

వర్గః-బలము

వర్చః-అన్నము

వర్చా-

వర్తతే-వెళ్ళుట

వర్చః-రూపము

వలాహకః-మేఘము

వలః-

వలిశానః-

వల్గుః-వాక్కు

వవక్షిధ-గొప్ప

వప్రః-కూపము

వప్రదిః-శరీరంతవృణోత్తితి

వశ్మి-కాంతి రూపం

వశ్మి-రాత్రి

వష్టి-కాంతిచు

వసవః-కిరణములు

వసుః-ధనము

వస్తోఃవస్వీ-పగలు

వహతే-వెళ్ళుట

వహ్నిః-గుఱ్ఱము

వాంఛతి-కాంతించు

వాక్-వాక్కు

వాజః-అన్నము

వాజగంధ్యం-మిశ్రణం

వాజవస్త్యం-దేవతాన్న సోమము

వాజయతి-అర్పించును

వాజసాతో-యుద్ధము

వాజి-గుఱ్ఱము

వాజినః-వాచ్-ఇనఃవాగీశాః

వాజే-యుద్ధము

వాణా-వాక్కు

వాణీచి-

వాణీః-

వాతరంహః-త్వరగా

వాతావ్యం=ఉదకం వాతమాప్యో

యకం వాతావ్యం

వాతి-వెళ్ళుట

వాదినీ-ఉషస్సు

వాదినీవతి-ఉషస్సు

వామః-ప్రశస్యము

వాయుః-వాయు

వారి-నీరు

వార్యం-వరణీయము

వావశానః-అతిశయేనకాంతః

వాశీ-వాక్కు
 వాసరం-వగలు
 వాస్వతీ-ఉషస్సు
 వాహ-నీరు
 వాస్తోస్పతిః-అంతరిక్షం
 వామతః-ఋత్విక్కు
 వాహః-స్తుతిః
 వాహిష్ఠః-ఆతిశయోనవోధా
 విభాదః-యుద్ధము
 విగ్రః-మేధావి
 విచర్షిణీ-చూచెను
 విచష్టే-చూచెను
 విజామాతుః-విగతా జామాత్మగుణాః
 యస్మాత్
 విధధాని-విజ్ఞానములు
 విధధః-యజ్ఞము
 విద్రధే-దృణాతేఃద్రు, దరించుట
 వివిధం హంసితేషు, కుసితేషు
 విధాతా-మేధావి
 విధేమ-సేవించు
 వినంగృసౌ-బాహూ
 విషః-మేధావి
 విషః-ప్రేళ్ళు
 విషః-వాక్కు
 వివన్యవః-మేధావి
 వివశ్చిత్-
 విపాత్తుతుద్రీ-నదీనామములు
 విప్రః-మేధావి
 విభాయాః-గొప్ప

విభావరి-ఉషస్సు
 వియత్-అంతరిక్షము
 వియుతే-వృధగ్భావార్థకము
 విరప్పి-గొప్ప
 వివక్షపే=
 వివస్వతః-మనుష్యులు
 వివాక్-యుద్ధము
 వివాపతి-పేవించు
 విశః-ప్రేళ్ళు
 విశః-మనుష్యులు
 విశ్వచర్షిణీ-చూచెను
 విశ్వమ్-ఎక్కువ
 విశ్వరూపబృహస్పతే-బృహస్పతి
 యొక్కవిశ్వరూప
 భందస్సులు
 విషమ్-నీరు
 విష్ణవ-స్వర్గము అంతము విష్ణవీ
 విష్పితః-విస్తీర్ణము
 విఘ్న-విషమః
 విష్ణుః-యజ్ఞము
 విష్టి-కృత్వీవలెత్త్వాంతం ప్రవేశించి
 వీరుధః-వివిధం రోధంతీతి ఓషధులు
 వీర్య-బలము
 వృకః-చంద్రుడు
 వృకః-చోరుడు
 వృకూ-బలము
 వృక్తబర్హిషః-ఋత్విక్కు
 వృజినమ్-బలము
 వృచ్యతి-వధించు

వృణక్తి-వధించు
 వృతః-వ్రజాయుధము
 వృతమ్-ధనము
 వృత్రః-అవృణోత్తితి మేఘము
 అసుకతి-ఐతిహాసికాః
 వృత్రతుతూర్ధ్యే-యుద్ధము
 వృత్రం=ధనము
 వృషంధిః-మేఘము
 వృషభం-ఎద్దు వృషంబీజంశం చతి
 వేకనామః-వార్ధుషికాః
 వేతి-కాంతి
 వేతి-తినుచున్నాడు
 వేతి-వెళ్ళుట
 వేదః-ధనము
 వేధాః-మేధావి
 వేనః-కాంతః దీప్తః
 వేనః-మేధావి
 వేనః-యజ్ఞము
 వేనతి-అర్చించును
 వేనతి-వెళ్ళుట (గతి)
 వేనతి-కాంతించు
 వేవేస్తి-తినుచున్నాడు
 వేషః-కర్మ
 వేషేష్టి-తినుచున్నాడు
 వేషిష్టి-వెళ్ళుట
 వేషః-కర్మ
 వేసతి-కాంతి
 వై నమ్-ప్రజ్ఞ
 వై నము-ప్రశస్యము

వైశ్వానర-విశ్వాన్ నరాన్ నయత్తితి
 వోషమ్-త్వరగా
 వ్యంతః-గత్యాద్యర్థకః
 వ్యధిః-కోపము
 వ్యానసి-ఎక్కువ
 వ్యోమ-అంతరిక్షము
 వ్యోమ-దిక్కులు
 వృందీ-గమనవాన్
 వ్రతమ్-కర్మ
 వ్రధ్నః-గొప్ప
 వ్రాః-లుబ్ధకాయః
 వ్రాతాః-మనుష్యులు
 వృధన్-గొప్ప
 శం-సుఖము
 శంకా-యుద్ధము
 శందతే-వెళ్ళుట
 శంబః-శంబరము
 శంబరము-బలము
 శంబరమ్-నీరు
 శంబరః-మేఘము
 శంయోః-శామ్యతేః క్రిష్టే
 శంయుః-శామ్యతేః క్రిష్టే
 శకునిః=పక్షి
 శక్తిః-కర్మ
 శక్మ-కర్మ
 శక్వరీ-బాహు
 సక్వరి-అవు
 శగ్ధి-యాచించు
 శగ్ధము-సుఖము

శచీ-కర్మ
 శచీ-వ్రజ్ఞ
 శచీ-వాక్కు
 శచ్యతి=వెళ్ళుట
 శతమ్-ఎక్కువ
 శతరా-సుఖము
 శద్రః-బలము
 శబ్దః-వాక్కు
 శరణం-ఇల్లు
 శమి=కర్మ
 శర్మ-ఇల్లు
 శర్యాః-వ్రేళ్ళు
 శర్వరి-రాత్రి
 శవః-బలము
 శవః-నీరు
 శవతి-వెళ్ళుట
 శశమానః-అర్చితకర్మ
 శశ్రుతే-వెళ్ళుట
 శశ్వత్=ఎక్కువ
 శాఖాః-వ్రేళ్ళు
 శాతపంతా-సుఖము
 శాత్రతి-వెళ్ళుట
 శాత్రము-ధనము
 శాశదానః-ఇపునఃపునఃశాతయంత్యః
 శింబాత-సుఖము
 శిచ్ఛతి-ఇచ్చును
 శితామ-యోనిః (శాకపూణిః)
 శిరిణా-రాత్రి
 శిపివిష్టః-ప్రశంస ఉపాత్తరశ్మిః
 విష్టువు

శిప్రే-గతములో పొందబడినవి
 శిల్పిః-సుఖము
 శిల్పిమ్-కూర్మము
 శిల్పిం-కూపము
 శివం-సుఖము
 శశీతే-తనూకరోతి
 శిషత్-దిశ ఉత్తరాణి
 శు-త్వరగా
 శుంధ్యః=అదిత్యః
 శుక్రమ్-నీరు
 శునాసీరౌ-శునసీరులు, దేవతాద్వం
 ద్వము
 శుభమ్-నీరు
 శుమ్నావరీ-ఉషస్సు
 శురుధః-శుచందీ ప్రింతాపంవా
 రుధత్యః
 శుశ్రుతః-నదులు
 శుష్టం-బలము
 శూర్యా-వాక్కు
 శూరసాతౌ-యుద్ధము
 శూషం-బలము
 శూహనాశః-త్వరగా
 శృంగాణిశృంగాణి-జ్వలనం
 శై హిణి-మేఘము
 శేవం-సుఖము
 శేవృధము-సుఖము
 శేషః-సంతానము
 శోక్తి రాత్రి
 శోచతి=జ్వలతికర్మ
 శోచిః-జ్వలనం

శేభమ్-త్వరగా
 శ్చోతతి-వెళ్ళుట
 శ్మశా-ఉదకవాహినీ
 శ్నధతి=వధించు
 స్నేహయతి-వధించు
 శ్యమతి-వెళ్ళుట
 శ్యమ్నాతి-వధించు
 శ్యావీ-రాత్రి
 శ్యావాః-సూర్యునిశ్యామల
 వర్ణములు

శ్యేనాసః-గుఱ్ఱము
 శ్యోనమ్-సుఖము
 శ్యోమతము-సుఖము
 శ్రత్-సత్యము
 శ్రుడాతి-వధించు
 శ్వేత్యా-ఉషస్సు
 శ్వసః=వాక్కు
 శ్రవంత్యః-నదులు
 శ్రవః-ధనము
 శ్రవః-అన్నము
 శ్రవతి-వెళ్ళుట
 శ్రాయంతః-సమాశ్రయంత
 శ్రుతః-వజ్రాయుధము
 శ్రుతికమ్-నీరు
 శ్రష్టి-పురుధీమతీ, సుఖం,
 ధాన్యశలాకా
 శ్రోతః-నీరు
 శ్రోత్యాః=నదులు
 శ్రోకః-వాక్కు

శ్వఘ్ని శతవుడు, స్వధనఘాతీ
 శ్వశతి ధించు
 శ్వహతి - వెళ్ళుట
 శాత్రం-ధనము
 ష్వశతి-క్షిప్రము
 సంఖ్యే-యుద్ధము
 సంగధే-యుద్ధము
 సంగమే-యుద్ధము
 సంగే-యుద్ధము
 సంయత్-యుద్ధము
 సంయుగే-యుద్ధము
 సంనత్-యుద్ధము
 సక్షతి-వెళ్ళుట
 సగరః-అంతరిక్షము
 సచతి-వెళ్ళుట
 సచా-సహ, కూడ
 సత్-నీరు
 సతీనమ్-నీరు
 సత్యమ్-నీరు
 సత్రా-సత్యము
 సదనమ్-నీరు
 సదసీ-భూమ్యాకాశములు
 సదాన్వే-సదాఅకరణ శబ్దంకారిణీ
 దుర్భిక్షాధిదేవతా
 సద్మ-ఇల్లు
 సద్మ-నీరు
 సమ్-యుద్ధము
 సన్ననీ-భూమ్యాకాశములు
 సనాభయః-ప్రవేశు

సనుతః-నిర్ణితాంతర్హితము
 సనేమి-పురాణము
 సవతి-సేవించు
 సవతి-అర్చించును
 సపర్యతి-సేవించు
 సప్తఋషయః-రశ్ములు
 సప్తఋషయః-కిరణములు
 సప్తిః-గుఱ్ఱము
 సప్రధాః-సర్వతఃపృథుః
 సబాధః-ఋత్విక్కు
 సమత్సు-యుద్ధము
 సమనమ్-
 సమనీక్-
 సమరణే-
 సమర్యే-
 సమస్యసమం-సర్వము
 సమితిః-యుద్ధము
 సమిధే-
 సమీకే-
 సముద్రః-అంతరిక్షము
 సమోహే-యుద్ధము
 సర్వః-వాక్కు
 సరః-వాక్కు
 సరః-నీరు
 సరణ్యా-ఉదయావస్థా
 సరమా-దేవశునీ
 ససమ్-అన్నము
 సరస్వతీ-వాక్కు
 సరస్వత్యః-నదులు

సర్గాః-నీరు
 సర్ణికమ్-నీరు
 సర్పతి-వెళ్ళుట
 సర్పిః-నీరు
 సర్వమ్-నీరు
 సలలాంకం-సరణశీలం
 సలిలమ్-నీరు
 సలిలమ్-ఎక్కువ
 సవనమ్-యజ్ఞము
 సవితా-వృష్టిప్రదానాదినవితా
 సవీమని-ప్రసవే, అభ్యనుజ్ఞానే
 ససరాణి-ఇల్లు
 స్వసరాణి-పగలు
 ససమాన-అర్చించు
 సస్నిమ్-అంతఃప్రవిష్టాభిఃఅంబుభిః
 శోషితం మేఘం
 సస్తి-నిద్రించును
 సస్వః-నిర్ణితాంతర్హితము
 సహః-బలము
 సహః-నీరు
 స్వనః-వాక్కు
 సహస్రమ్-ఎక్కువ
 సాచీవిత-త్వరగా
 సాధ్యః-కిరణములు
 సాధ్యాః-కిరణములు
 స్యాహ-వాక్కు
 సాయకః-వజ్రాయుధము
 సింధవః-నదులు
 సిగ్మహం-వజ్రాయుధము

వినం-అన్నము
 వినీవాల్-దేవపత్నీ అమావాస్యా
 విషత్తి-వెళ్ళుట
 వీరాః-నదులు
 ముక్తేమ-నీరు
 ముఖమ్-అన్ని (చివరఉంట్లో)
 ముఖమ్-నీరు
 ముతః-అన్నము
 ముతుకః-సుప్రజాః
 ముదత్రః-శుభదాత
 ముదినమ్-సుఖము
 ముదీధః-ప్రశస్యము
 ముపర్ణ-రశ్మి
 ముపర్ణాః-కిరణములు
 ముపర్ణీ-వాక్కు
 ముప్రపాయణాః-సుప్రగమనాః
 ముమతు-స్వయముగా
 ముమ్ముము-సుఖము
 ముమ్మావరా-ఉషస్సు
 మురా-నీరు
 మిరిణా=రాత్రి
 ముగ్ధ్యము-సుఖము
 మువితే-సూతే స్వర్గమందు ప్రజ
 యిందు
 మువిదత్రః-సువిద్యత
 ముశిప్రః-సుహనుః
 ముశిప్రం-సునానోనా
 మూచదః-కూపము
 మూనమ్-సుఖము

మూనరీ-ఉషస్సు
 మూనుః-సంతానము
 మూన్మతా-అన్నము
 మూన్మతా-ఉషస్సు
 మూన్మతావతీ-
 మూన్మతావరీ
 మూరిః-స్తోత
 మూర్తేః-త్వరగా
 మూర్యా-వాక్కు ఉషా
 మూశమ్-సుఖము
 మృణః-దాత్రము
 మృప్రః-సర్పితై అము
 సోమఅక్షాః-సోమాదక్షియతి
 సోమానం-సోమానాం అభిషోతారం
 పౌశతి-అర్చించును
 స్తాముః-స్తోత
 స్తాః-వగలు
 స్తిపాః-ఉపస్థితాహుతి పాలకః
 స్తుప్-స్తోత
 స్తునాతి-వధించు
 స్తాతి-అర్చించును
 స్తోభతి-అర్చించును
 స్పంద్రాసః=బలము
 స్పృదః-యుద్ధము
 స్ఫురతి-వధించు
 స్ఫులతి-
 వ్యందతే=వెళ్ళుట
 వ్యః-నీరు
 వ్యః-స్వర్గము

గణపతి వై దికనిఘంటువు

స్వంచాః-సుగమనము
 స్వధా-నీరు
 స్వధా-అన్నము
 స్వధితిః-వజ్రాయుధము
 స్వధే-భూమ్యాకాశములు
 స్వపితి-నిద్రించు
 స్వయంభూః-అంతరిక్షము
 స్వః-వాక్కు
 స్వరః-వాక్కు
 స్వరతి-వెళ్ళుట
 స్వరతి-ఆర్చించును
 స్వశారః-వ్రేళ్ళు
 స్వశరాణి-పగలు
 స్వహకతి-వెళ్ళుట
 స్యాహకృతయః-స్వాహాకారాః
 స్వీదయః-కిరణములు
 హంతి-వెళ్ళుట
 హతిః-మేఘము
 హంసాసః-గుఱ్ఱము
 హనతి-వెళ్ళుట
 హర్యతి-హర్దతి-వెళ్ళుట
 హయః-గుఱ్ఱము
 హరః-ఉదకము, లోకము
 హరయాణః-శత్రుజీవితహర్తా
 హరస్వత్యః-నదులు
 హరః-జ్వలనం
 హరీ ఇంద్రస్య-ఇంద్రుని వాహనములు
 హరితః-దిక్కులు
 హరితః-వెళ్ళుట
 శూరితః-నదులు
 హరితాదిత్యః-సూర్యుని హరితవర్ణములు
 హర్యతి-కొంటించు

హర్యతి-వెళ్ళుట
 హవిః-అన్నము
 హస్తం-ఇల్లు
 హస్తఘ్నః-హస్తమందునారిచేత
 కొట్టబడినకాయ

హకండల-వధించు
 హసమానే-స్వర్థంతో, హృష్యంతోవా
 హికమ్-అన్ని (చివరఉంటె)
 హిదమ్యధా-వలె
 హి నోత-ప్రహిణుత
 హిమా-రాత్రి
 హిరణ్యవర్ణా-నదులు
 హిరణ్యము-సువర్ణము
 హిరక్-నిర్ణితాంతర్హితము
 హుషతి-వెళ్ళుట
 హురశ్చిత్-చోరుడు
 హుశింజః-మేధావి
 హృణిః-కోపము
 హేతిః-నజ్రాయుధము
 హేమ-నీరు
 హేమ-బంగారము
 హేళతే-కోపగించు
 హేళః-కోపము
 హోత్రా-వాక్కు
 హోత్రా-యజ్ఞము
 హ్యుచ్యః-ప్రశస్యము
 హోత్రా-వాక్కు
 హేళతే-కోపించుచున్నాడు
 హ్రస్వః-పొట్టి
 హ్రాణిహి-జ్వలనం
 హ్వయతే-ఆర్చించును
 హ్వరః-కోపము
 హ్వరతి-తినుచున్నాడు
 హ్వర్యాణాం-గుఱ్ఱము